

LATİFE TEKİN'İN ROMANLARINDA YABANCILAŞMA

Hatice YİTİK

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Ali PULAT

Uşak

Mayıs, 2019

LATİFE TEKİN'İN ROMANLARINDA YABANCILAŞMA

Hatice YİTİK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Ali PULAT

Uşak

Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Mayıs, 2019

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ

LATİFE TEKİN'İN ROMANLARINDA YABANCILAŞMA

Hatice YİTİK

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mayıs 2019

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Ali PULAT

Yabancılaşma günümüzde hayatımızın her alanında karşımıza çıkan temel sorunlardandır. Aynı şekilde edebiyatın da ilgi alanına girmiş olan yabancılaşma adeta her alanı çepeçevre sarmış durumdadır. Tanzimat ile birlikte başlamış olan modernleşme akımı Türk toplumunda bir karmaşa ortaya çıkarmış, bunun sonucu olarak da kültüre ve toplum değerlerine olan yabancılaşma romanlarda ele alınmaya başlanmıştır. Yabancılaşmayı, insanın öz benliğine ve içinde yaşamış olduğu toplumun sosyo-kültürel değerlerine ters davranışlar göstermesi şeklinde açıklayabiliriz. Çalışma, beş bölümden ve Kaynakça'dan meydana gelmektedir. Latife Tekin'in romanlarında yabancılaşma konusunu ele aldığımız için ilk bölümde yabancılaşma kavramının tarihi, Dünya ve Türk edebiyatındaki yeri ile ilgili bir giriş yapılmıştır. İkinci bölümde Latife Tekin'in romanlarını beslediği sosyal ve kültürel alt yapının tespit edilebilmesi için yazarın hayatı, sanatı, eserleri ile ilgili bilgiler verilmiştir. Üçüncü bölümde incelenen romanlar hakkında genel bilgilere yer verilmiştir. Dördüncü bölümde ise incelediğimiz romanların yabancılaşma bağlamında analizi yapılmıştır. Sonuç bölümünde de çalışma ile ilgili genel bir değerlendirme yapılmıştır. Kaynakça'da; yararlanılan kitapları, makaleleri, yayımlanmış ve yayımlanmamış tezleri, internetteki veriler alfabetik sırayla uygun bir biçimde verilmiştir. Türk edebiyatında 1980'den sonrası dönemde önemli isimlerinden biri olan Latife Tekin günümüzün de önemli meselelerinin başında gelen yabancılaşma olgusunu, kişilerin yaşadığı iç çatışmaları, bireyin psikolojik durumunu romanlarında sergilemiştir. Bu çalışmada insanoğlunun önemli meselelerinden biri olan “yabancılaşma” olgusuna yer verilmiş ve Latife Tekin'in romanlarındaki bireylerin göstermiş oldukları normal olmayan davranışlar,

kendilerine ve yaşadıkları topluma yabancılaşmaları yabancılaşma olgusuyla bağdaştırılarak işlenmiştir.

Anahtar sözcük: Latife Tekin, Modernizm, Postmodernizm, Türk Edebiyatı, Yabancılaşma.

ABSTRACT

THE ALIENATION OF LATİFE TEKİN'S NOVELS

Hatice YİTİK

Turkish Language And Literature

Social Sciences Institutes Uşak University, May 2019

Advisor: Dr. Lecturer Ali PULAT

Alienation is now one of the main problems facing every aspect of our lives. In the same way, alienation, which has been in the field of literature, has been surrounded by every aspect. The modernization movement, which started with the Tanzimat, revealed a chaos in Turkish society and as a result alienation from culture and society values began to be addressed in the novels. We can explain alienation as a behavior against human self and the socio-cultural values of the society in which he lived. The study consists of five chapters and Bibliography. As we discussed the subject of alienation in the novels of Latife Tekin, in the first chapter, an introduction was made about the history of alienation and its place in World and Turkish literature. In the second chapter, in order to determine the social and cultural background of Latife Tekin, his life, art and works have been given. In the third chapter, general information about the novels examined is given. In the fourth chapter, the analysis of the novels we examined was carried out in the context of alienation. In the conclusion section, a general evaluation was made about my work. In the bibliography; books, articles, published and unpublished theses, internet-based resources are given in alphabetical order. Latife Tekin, one of the most important figures of Turkish literature after 1980, exhibited the phenomenon of alienation, the internal conflicts experienced by the people and the psychological state of the individual in his novels. In this study, işlen alienation ık phenomenon, which is one of the important issues of human beings, is given and the behaviors of the individuals in the novels of Latife Tekin and their alienation from toľuma alienation have been studied.

Key words: Latife Tekin, Alienation, Modernism, Postmodernism, Turkish Literature.

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı 164008031 No'lu öğrencisi Hatice YİTİK'in "Latife Tekin'in Romanlarında Yabancılaşma" adlı tezi /.... / tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, Yüksek Lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Jüri	Adı Soyadı	İmza
Danışman	: Dr. Öğr. Üyesi Ali PULAT	
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Derya ÖZCAN	
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Halil ADIYAMAN	
Üye	:	
Üye	:	

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Türk edebiyatında 1980 sonrası dönemi sanatçılarından Latife Tekin, daha çok romancılık anlayışı ile ön plandadır. Bu çalışmada yazarın 1983-2006 yılları arasında yazdığı sekiz romanında yabancılaşma kavramı incelemeye alınmıştır. Yazmış olduğu bu sekiz romanın yanında deneme, senaryo ve anı-öykü kitabı çıkarmıştır. Bu çalışmamdaki amaç romancılığı ile tanınmış olan Latife Tekin'in tüm romanları yabancılaşma olgusu içinde değerlendirmeye almaktır. Bu noktada ilk olarak yazarın tüm romanları okunmuş, sonrasında ise yabancılaşma olgusu kapsamında incelenmiştir.

Çalışma, beş bölümden ve Kaynakça'dan meydana gelmektedir. Latife Tekin'in romanlarında yabancılaşma konusunu ele aldığımız için ilk bölümde yabancılaşma kavramının tarihi, Dünya ve Türk edebiyatındaki yeri ile ilgili bir giriş yapılmıştır. İkinci bölümde Latife Tekin'in romanlarını beslediği sosyal ve kültürel alt yapının tespit edilebilmesi için yazarın hayatı, sanatı, eserleri ile ilgili bilgiler verilmiştir. Üçüncü bölümde incelenen romanlar hakkında genel bilgilere yer verilmiştir. Dördüncü bölümde ise incelediğimiz romanların yabancılaşma bağlamında analizi yapılmıştır. Sonuç bölümünde de çalışmam ile ilgili genel bir değerlendirme yapılmıştır. Kaynakça'da ; yararlanılan kitapları, makaleleri, yayımlanmış ve yayımlanmamış tezleri, internet kaynaklı veriler alfabeğe uygun bir sırayla gösterilmiştir.

“Latife Tekin'in Romanlarında Yabancılaşma” başlıklı yüksek lisans tez çalışmama başlarken Tekin üzerine hazırlanmış makaleler, tezler, söyleşiler titizlikle incelenerek; geniş bir literatür taraması yapılmıştır. Çalışmama konu olan romanlar okunarak titizlikle incelenmiş, ayrıca yaptığım çalışmada gerek Latife Tekin üzerine yapılan tezler gerekse yabancılaşma kavramı ile ilgili hazırlanmış olan pek çok eser, çalışmalar ve tezler göz önüne alınıp incelenerek çalışma tamamlanmıştır.

Yüksek Lisans sürecimin ilk gününden bugüne kadar yapıcı yaklaşımlarıyla ve hoşgörüsü ile desteklerini esirgemeyen ve çalışmalarımaya değerli katkılarda bulunan tez danışmanım kıymetli hocam Dr. Öğr. Üyesi Ali PULAT'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Bu zorlu tez çalışma sürecimde maddi ve manevi desteğini esirgemeyen canım aileme ve sevgili eşime teşekkür ederim.

Hatice YİTİK

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler :

Adı Soyadı: Hatice YİTİK

Doğum Yeri ve Tarihi: Çay/ 28.09.1991

Yüksek Lisans Öğretimi: Uşak Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Lisans Öğretimi: Uşak Üniversitesi / Fen Edebiyat Fakültesi / Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Bildiği Yabancı Diller: İngilizce

İletişim

e-posta adresi: haticeozen20@hotmail.com

KISALTMALAR

s. : Sayfa

İÇİNDEKİLER

ÖZET	ii
ABSTRACT	iv
JÜRİ ve ENSTİTÜ ONAYI	v
ÖNSÖZ	vi
ÖZGEÇMİŞ	vii
KISALTMALAR	viii
İÇİNDEKİLER	ix
GİRİŞ	1
1. AMAÇ	1
2. KAPSAM ve SINIRLILIKLAR	1
1.BÖLÜM: LATİFE TEKİN’İN HAYATI, SANATI VE ESERLERİ	2
1.1. HAYATI	2
1.2. SANATI	3
1.3. ESERLERİ	6
2.BÖLÜM: YABANCILAŞMA	7
2.1. YABANCILAŞMA KAVRAMI ve TARİHSEL GELİŞİMİ	7
2.2. TÜRK ROMANINDA YABANCILAŞMA	13
2.3. YABANCILAŞMA GÖSTERGELERİ	21
3.BÖLÜM: İNCELENEN ROMANLAR HAKKINDA	25
3.1. SEVGİLİ ARSIZ ÖLÜM	25
3.2. BERCİ KRİSTİN ÇÖP MASALLARI	26
3.3. GECE DERSLERİ	28
3.4. BUZDAN KILIÇLAR	29
3.5. AŞK İŞARETLERİ	30
3.6. ORMANDA ÖLÜM YOKMUŞ	31
3.7. UNUTMA BAHÇESİ	32
3.8. MUİNAR	33
4.BÖLÜM: ROMANLARDAKİ YABANCILAŞMA	35

4.1. SEVGİLİ ARSIZ ÖLÜM	35
4.2. BERCİ KRİSTİN ÇÖP MASALLARI	50
4.3. GECE DERSLERİ	65
4.4. BUZDAN KILIÇLAR.....	70
4.5. AŞK İŞARETLERİ.....	75
4.6. ORMANDA ÖLÜM YOKMUŞ	78
4.7. UNUTMA BAHÇESİ	81
4.8. MUİNAR.....	83
5.BÖLÜM: SONUÇ	88
KAYNAKÇA	93

GİRİŞ

1. AMAÇ:

Çalışmanın amacı Latife Tekin'in; Sevgili Arsız Ölüm, Berci Kristin Çöp Masalları, Gece Dersleri, Buzdan Kılıçlar, Aşk İşaretleri, Ormanda Ölüm Yokmuş, Unutma Bahçesi ve Muinar adlı sekiz romanındaki yabancılaşma olgusunu tespit etmektir. Daha önce Latife Tekin ve eserleriyle ilgili çalışmalar yapılmış olsa da romanlarında yabancılaşmayla ilgili bir çalışma bulunmamaktadır. Bu nedenle daha sonraki çalışmalara kaynak oluşturması ve edebiyat alanına katkı sağlanması amaçlanmıştır.

2. KAPSAM ve SINIRLILIKLAR:

Bu çalışma Latife Tekin'in; Sevgili Arsız Ölüm, Berci Kristin Çöp Masalları, Gece Dersleri, Buzdan Kılıçlar, Aşk İşaretleri, Ormanda Ölüm Yokmuş, Unutma Bahçesi ve Muinar adlı sekiz romanını kapsamaktadır. Çalışmamızda bu sekiz roman temel alınmış daha sonra da bu romanlardaki yabancılaşma olgusu ile ilgili inceleme yapılmıştır. Daha önce Latife Tekin'in romanlarında yabancılaşmayla ilgili herhangi bir çalışma yapılmadığından bizim çalışmamız bu boşluğu dolduracak, yol gösterecek ve kaynak teşkil edecek niteliktedir.

Bu çalışma Latife Tekin'in; Sevgili Arsız Ölüm, Berci Kristin Çöp Masalları, Gece Dersleri, Buzdan Kılıçlar, Aşk İşaretleri, Ormanda Ölüm Yokmuş, Unutma Bahçesi ve Muinar adlı sekiz romanı ile sınırlandırılmıştır.

1. BÖLÜM: LATİFE TEKİN'İN HAYATI, SANATI, ESERLERİ

1.1. HAYATI

1980 sonrası döneminin Türk Romanı için önemli isimlerden olan Latife Tekin, 31 Aralık 1957'de Kayseri ilinin Bünyan ilçesine bağlı olan Karacafenk Köyü'nde dünyaya gelmiştir. Yazar, dokuz-on yaşına kadar Karacafenk'te ailesiyle birlikte kalır. Ancak ailesinin ekonomik koşullarının iyi olmamasından dolayı 1966 yılında İstanbul'a göç ederek Beşiktaş'ta bir gecekonduya yerleşirler ve böylece yazar yeni bir yaşamın içine girer.

Aile göç ettikleri ilk zamanlar ekonomik açıdan birçok problemle karşı karşıya iken Tekin'in ağabeyleri inşaatlarda çalışıp evin geçimine katkı sağlar. Bunların yanı sıra Latife Tekin de şehir yaşamına uyum sağlamada birçok sıkıntı yaşar. Tekin'in başta yazmış olduğu ilk roman olan Sevgili Arsız Ölüm'e konu ettiği yaşadıkları göç, gecekondu hayatı ve yoksulluk kendi ifadeleriyle şu şekilde anlaşılmaktadır: “Yedi kardeşin arasında titrek bir gölge gibi sıyrılıp liseyi bitirdim. Korku ve yalnızlığın içinden okula gitmenin bedelini ödedim. İnanılmaz savrulmalar, inkâr ve baskının bin çeşidi. Kente ayak uydurabilmek için boğuşup durdum” (Özer, 2005, s. 23).

Yazar, ilk ve orta öğrenimini Beşiktaş'ta bir okulda tamamlar ve 1974'te Beşiktaş Kız Lisesi'nden mezun olmuştur. Liseyi bitirmesinin ardından Ertuğrul Bey ile evlenir ve bu evlilikten Mehmet adını verdikleri bir oğlu olur. Daha sonra Latif Demirci ile evlenir ve bu evliliğinden de Yasemin adını verdikleri bir kızı olur.

Liseyi bitirdikten sonra İstanbul Telefon Başmüdürlüğü'nde kısa süreliğine memur olarak görev yapmıştır. Yazarlığı kendine meslek edinmesi işi bıraktıktan sonra olmuştur. O dönemde sol bir yapı içinde aktif rol üstlenmiştir. İlerici Kadınlar Derneği'nin şube başkanlığında bulunur. 12 Eylül 1980 askeri darbesinden sonra siyasi kimliğini sorgular ve bağlı olduğu sol yapıdan ayrılır. Bu yapıyla olan bağlantısını ve ondan ayrılışını Gece Dersleri adlı eserinde dile getirmiştir. Latife Tekin, 1997'de Bodrum'un Gümüşlük ilçesine yerleşmiş ve halen orada yaşamaktadır. Ayrıca Tekin, Gümüşlük Akademisi'nin kurulmasını sağlayanların arasında yer almıştır.

1.2. SANATI

1983 yılında yazdığı Sevgili Arsız Ölüm romanıyla ilk kez edebiyat hayatına girmiş olan Latife Tekin, 1980 sonrası Türk romanında diliyle ve farklı kurgulama anlayışıyla dikkatleri üzerine çekmiştir.

Edebiyat dünyasına 1983'te ilk kitabı Sevgili Arsız Ölüm ile girmiş olan Latife Tekin'in 1984'te Berci Kristin Çöp Masalları, 1986'da Gece Dersleri, 1989'da Buzdan Kılıçlar, 1995'te Aşk İşaretleri, 2001'de Ormanda Ölüm Yokmuş, 2004'te Unutma Bahçesi, 2006'da Muinar isimlerinde sekiz adet romanı bulunur. Ayrıca Tekin, Atıf Yılmaz'ın yönetmiş olduğu Bir Yudum Sevgi adlı filmin senaryosunu 1984 yılında yazmıştır. Bir Yudum Sevgi'de aşk, cinsellik ve kadın sorunsalı öne çıkmış olan temalardır. Bir Yudum Sevgi adlı senaryo, 12 Eylül sonrasında Türk sinemasında yeni oluşmaya başlayan kadın izleniminin somut bir işareti şeklinde değerlendirilebilir (Bardakçı, 2003).

Latife Tekin'in ortaya çıkarmış olduğu Bir Yudum Sevgi adlı eseri, "1984 yılında Antalya Film Şenliği'nde 'Altın Portakal', 1986 yılında da Uluslararası İstanbul Sinema Günleri'nde 'En İyi Film' ödülü" (Karaca, 2006, s. 190) alır. Bunun yanı sıra, 22. Antalya Film Festivali'nde en başarılı yönetmen olarak Atıf Yılmaz, en başarılı müzik dalında Yalçın Tura, en başarılı kadın oyuncu olarak Hale Soygazi ve en başarılı yardımcı erkek oyuncu olarak da Macit Koper'in (Özgüç, 1991) seçilmesi ile birlikte pek çok dalda ödül almıştır.

Anı-öykü denebilecek Gümüşlük Akademisi (1997) adındaki anlatısını Gümüşlük'e taşındıktan sonra yazmıştır. Bu eserinde kurmuş oldukları Akademi'nin kurulma aşamalarının, kuruluş esnasında yer almış olan kişilerin kişisel yetilerinin, Akademi'nin fonksiyonlarının ve en fazla anya yaklaşmış olan kişisel izlenimlerin anlatısı olarak kaleme alınmıştır. Son olarak da Rüyalar ve Uyanışlar Defteri (2009) adlı kitabı köşe yazılarından ve muhalefet düşüncesiyle yazdığı denemelerden oluşmaktadır.

Yazarın, köy kökenli bir hayatı geçmiş olmasına rağmen kurgulamış olduğu dil, köy edebiyatı alanında eserler vermiş olan diğer yazarlardan hayli uzak olmasından dolayı yapıtları Türk Edebiyatı içinde yeni ve özgün bir yer edinmiştir. Bu nedenle Güney Amerikalı yazar Marquez'e benzetilmiştir. Hatta ondan esinlendiği

düşünülerek romanları “Büyülü Gerçekçilik” çerçevesinde değerlendirilmiştir. Kuşkusuz ki kurguladığı dil yapısı, Tekin’i Türk Köy Edebiyatı’ndan ayrı kılan ve Büyülü Gerçekçiliğe yaklaştıran en önemli unsurdur. Latife Tekin, romanları İtalyanca, Farsça, Rusça, İngilizce gibi pek çok dile çevrilmiş bir yazardır (Belge, 2006, s. 241).

Moran, Latife Tekin’i 1980 sonrasındaki romanda sosyal meselelerden çok şekil meselesine eğilmiş yeniliği savunan yazarlar sınıfında değerlendirir. Onun, Türk edebiyatı dünyasına yeni bir soluk kazandırdığı görüşündedir (2001, s. 53).

Yıldız Ecevit, onun eserlerinde sergilediği bu farklı duruşu, “Türk edebiyatı, kalıplarını kırmaktadır” (2006, s. 90) diyerek değerlendirmede bulunur.

Tekin, destanların, masalların ve Orhan Kemal, Nazım Hikmet, Kemal Tahir gibi yazarların etkisinde kaldığını belirtir (Yalçın, 2005).

Latife Tekin bir söyleşisinde roman ile ilgili fikirlerini şu şekilde açıklamıştır:

“Romanı en basit anlamıyla, toplum-birey çatışmasının sonucunda ortaya çıkmış bir biçim olarak ele alıp, roman kahramanının dramatik bir maceraya atılmasını beklediğimizi düşünelim. Ben kahramanlarımdan böyle bir şey beklemediğimi söyleyebilirim. Ben anlattığım insanların tabii ki bir maceraya, en azından bir göç macerasına atıldıklarını biliyorum ama teke tek, toplumla düşünsel ve ruhsal bir çatışma içine girip bunu bilinçli bir biçimde yaşadıklarını, kendileri için özel bir hayat hikâyesi kurma arzusu içinde olduklarını sanmıyorum” (Özer, 2015, s. 129,130).

Tekin, kendisinin ölçüt almış olduğu romanların arasındaki Tanpınar’ın *Mahur Beste* adlı eserini dile getirirken Marqu ez’in *Yüzyıllık Yalnızlık* (1967) isimli romanıyla beraber bu eseri alışılmış romanın özelliklerinden farklı yerde görmüş olduğunu belirterek Türk masallarından yararlanıp bunları kendi deneyimleriyle harmanladığını dile getirir (Tekin, 1984).

Latife Tekin’in yazma uğraşısıyla ilgili fikirleri kendi söyleyişlerine göre şu şekilde özetleyebiliriz:

“Ben kendi adıma, başkalarına iç dökmek için yazmıyorum. Zaten sanatın bir iletişim aracı olduğuna inanmıyorum; tersine, ilişkiyi koparma biçimi.” [...] “Meseleyi sadece insanlara hikâye anlatmak olarak görseydim; yazmak beni zaten

ilgilendirmezdi. Güzel anlatılmış pek çok hikâye var, birbirimize onları aktarırdık. Nihayetinde, ben kendimden yola çıkarak, bu dünyada ne aradığımızı anlama çabası içindeyim” (Özer, 2005, s. 123).

Tekin’in edebi atmosferle ilgili ilk düşünceleri çocukluğuna kadar uzanır. O dönemlerde ailesinin ve komşularının anlatmış olduğu cin ve peri masalları kendisinde yoğun etki uyandırmıştır. Masallara olan ilgisini okul yıllarında da devam ettiren yazar, ders çıkışında okulun kütüphanesine giderek bu türdeki edebi kitapları okur. İlk eseri *Sevgili Arsız Ölüm*’ü yazdığı zamanlarda Türk masalları okuduğunu söyler.

Roman türünde yeni bir teknik geliştirmeyi düşünen yazar, bu konuda Nazım Hikmet’in fikirlerinin etkisi altında kaldığını belirtir. “Nazım Hikmet’in Memleketimden İnsan Manzaraları’yla ilgili söylediği sözler beni etkiledi: ‘Geleceğin biçimi belki de ne roman olacak, ne öykü, ne şiir, ne senaryo. Bunların hepsini hissettiren çok farklı bir biçim olacak.’ diyordu. Şiirin de içinde olduğu, bütün bu tekniklerin iç içe geçtiği, kullanıldığı, yeni bir biçim. Bunu ben mektuplarda okudum ve çok önemli geldi bana” (Özer, 2015, s. 46).

Roman ile ilgili yeni bir yöntem kullanma fikrini benimseyen yazar, masallardan, halk hikâyelerinden, oyunlardan faydalanır. Ayrıca romanlarında, şiir tadında bir dil oluşturma çabası içinde bulunur.

Latife Tekin, toplumcu dünya görüşüne sahip bir yazardır. Ayrıca kadına ve çevreye olan duyarlılığı nedeniyle eko-feminist bir hüviyete de sahiptir. Bir söyleşisinde yaşama hangi açıdan baktığını şu şekilde dile getirir: “Ben dünyanın canlı olduğunu gerçekten canlı olduğunu soluk alıp verdiğini düşünüyorum, bombalar patladığında sadece insanlar ölüyor diye üzülüyorum, dağlar can çekişiyor, kayalar, ovalar inliyor diye de üzülüyorum ve ancak işte eko-anarşistlere, eko-feministlere kendimi yakın hissediyorum” (Aydın, 2010).

Latife Tekin, 1980 sonrası dönemde eser veren postmodernist yazarlardandır. Postmodernist romanlarda kişiler, klasik ve çağdaş romanlardaki kişilerden farklı özellikler gösterirler. Klasik ve çağdaş romanlarda idealleştirilmiş insan yerine postmodernist romanda kendi çelişkileriyle uğraşarak, kendine yetmeye çabalayan kişiler yer alır.

Latife Tekin'in romanlarındaki kişiler, toplumu değiştirmek gibi bir dūřuncenin peşinde koşmayan, kendi dūnyalarında yaşamlarına mana katmaya çabalayan kahramanlardır. Bu hususiyetleriyle postmodern roman şahıslarının özelliklerini yansıtır tarzdadırlar.

1.3. ESERLERİ

Romanlar

Sevgili Arsız lüm (1983)
Berci Kristin öp Masalları (1984)
Gece Dersleri (1986)
Buzdan Kılıçlar (1989)
Aşk İşaretleri (1995)
Ormanda lüm Yokmuş (2001)
Unutma Bahçesi (2005)
Muinar (2006)

Denemeler

Rūyalar ve Uyanıřlar Defteri (2009)

Anı-ykü

Gümüşlük Akademisi (1997)

Senaryo

BirYudum Sevgi (1984)

2.BÖLÜM: YABANCILAŞMA

2.1.Yabancılaşma Kavramı ve Tarihsel Gelişimi

Yabancılaşma terimi, Grekçe alloiosis ve bu kelimedenden türetilmiş olan Latince alienatio kelimelerinin bir karşılığı olarak, 'esime' benliğinin dışına çıkma, kendinden geçme gibi değişik anlamlarında kullanılmıştır. Yabancılaşma kavramı, antik Yunan felsefesine göre Plotinos'un "ruhun en alt bir varlık şeklinden, bir nevi öz varoluşundan koparak, her şeyin kaynağı olan bir ve tek ile kaynaşması" durumunu açıklama gibi bir amaç için kullanılmıştır. Yabancılaşma, psikolojik, felsefi ve sosyolojik açıdan değerlendirilebilecek bir olgudur. Bu kavram hangi anlam yüklenilirse yüklenilsin hep sırt dönme, kopma, anlamsızlık, sürgün ve benzeri bir anlam gösterir. Yabancılaşma kavramı en geniş ifadeyle bireylerin birbirleriyle ya da belli bir mekan ve zamandan uzaklaşmalarıyla ifade edilir (Marshall, 1999, s.789). Yabancılaşma olgusu felsefi anlamda; insanın kendisiyle ve aslıyla ilgili tüm durumlara sırt dönmesi, ondan uzaklaşması anlamında kullanılmaktadır.

Yabancılaşma aslında bir başkalaşmadır denilebilir. Evrenin değiştiğinin bir göstergesidir. Günümüzdeki yabancılaşma kavramını açıklarken ilk olarak bireyselleşme üzerinde durulmalıdır. Çünkü çağımızda meydana gelen yabancılaşma olgusundan önce bireysel bir aşama vardır. Kişi olmayı başarabilen bir insan kültür, düşünce, duygu vs. bakımından niteliksiz insanüstü varlık olabilen kişidir. Kişi olmayı başarabilen bir insan çevresinde olup bitenleri sorgulayabilme, tek başına hareket edebilme özelliklerine de sahiptir. Yabancılaşma kavramının yüksek oranda modern toplumla birlikte ortaya çıkmasının nedeni bireyin, toplumda yer alan tüm kişilerin oynadığı sosyal rollerin yüksek oranda çeşitlenmesi sonucunda gelişmesine bağlıdır. Modernleşme süreciyle birlikte akli ön plana çıkarmış olan insan herhangi bir şeye bağlı olmadan hareket eden ve toplumun kaidelerinin dışına çıkmak ve benzeri davranışlar sergilemektedir (Yürek, 2005, s.57). Birey olma süreciyle beraber yabancılaşma kavramının birinci adımı oluşmuş olur.

Genel olarak yabancılaşma olgusunda yabancılaşacak bir "öz"ün var olması gerekir. İşte bu yabancılaşma olgusu "öz"ün değişime ve yozlaşmaya uğraması varoluş özelliklerini ve yeteneklerini kaybetme olarak değerlendirilir. Yabancılaşma olgusu genel bir ifadeyle kişilerin birbirlerinden, belirli bir ortamdan veya zamandan/süreçten uzak durmaları olarak ifade edilebilir. Kavramı açıklamak için

yapılan tartışmalar özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrası hız kazanarak zamanla sosyologlar, psikologlar, varoluşçu filozoflar, edebiyat eleştirmenleri, yazarlar vs. dâhil olduğu çok geniş bir alana yayılmıştır.

Yabancılaşma kavramını Türk Dil Kurumu şu şekilde açıklamaktadır: “*Belli tarihsel koşullarda insan ve toplum etkinlikleri ürünlerinin (emeğin, paranın, toplumsal ilişki sonuçlarının, insanın özelliklerinin ve yeteneklerinin) bu etkinliklerden bağımsız ve bunlara egemen ya da özlerinde olduklarından değişik biçimde kavranması*”dır.

Hançerlioğlu Felsefe Ansiklopedisinde yabancılaşma kavramını tarihsel bir bakış açısı ile ele alarak “insanın insan olmayana dönüşmesi” şeklinde tanımlama yapar: “Yabancılaşma olgusu bireyin insan olmayan duruma dönüşmesi şeklinde ifade edilir. Kişinin ürettiği şeylerin, kişiyi esareti altında tutan zıt kuvvetler durumuna gelmiş olması ve bunun sonucunda da, insanın insan olmayan duruma dönüştürmesi süreci olarak anlatır. Tarih boyunca insan, tarihin ve toplumun belirlemiş olduğu kuralların bilgisini öğrenip onlara hakim olamamasından kaynaklanan toplumsal gelişmenin kişisel özünü geliştiren bir şekilde yönlendirmemiştir. Birey tarih boyunca, kendine yabancı olan ürünleri ortaya koymaya çalışmıştır. Başta ekonomik açıdan yabancı olmakla birlikte, kendini korkutan bir tanrı olarak dinî yabancı, kendini köle olarak gören ve baskı altına alan bir devlet olarak siyasî yabancı, kendine nefes alma imkânı dahi sunmayan bir yasa olarak hukukî yabancı, bilincini bilinçdışına ve zıtlığa itmiş olan bir idealizm olarak felsefî yabancı ve benzeri meydana getirmiştir. Bu nedenle birey, ortaya çıkardığı özsel ve tinsel dünyasını durmadan zenginleştirdiği halde, bizzat kendisini özsel ve ruhsal açıdan sürekli fakirleştirmiştir. Sonuç olarak da birey, kendi kendine yabancı duruma gelmiş ve insan olmayan bir duruma dönüşmüş olur.”

Cevizci bu olguyu şu cümleyle ifade etmiştir: “Felsefî olarak yabancılaşma, nesnelere bilinç içinde uzak, ilgisiz ve yabancı olması, önceleri ilgi duyduğu şeye ve dostluk bağı içinde olduğu insana karşı ilgisiz kalması, bıkmaya veya nefret duygusu taşınması şeklinde kendini gösterir.”

Yabancılaşma olgusu psikiyatri alanında bireyin normal olandan sapma davranışları olarak kabul edilir, psikoloji ve sosyolojide bireyin kendi benliğine, içerisinde yaşamış olduğu evrene, doğaya veya topluma, başka bireylere yani kendi

ben'inden dışarıda kalan ötekilere karşı hissettiği yabancılık duygusuna bu ad verilir. Felsefe alanında ise yabancılaşma olgusunu incelerken karşımıza şu anlam çıkmaktadır: ben'in ötekiye karşı ilgisizliği ya da ben'in şeylere karşı kayıtsız, ilgisiz, tiksinti duyma ve bıkkınlık hislerine karşılık gelir.

Tüm bu tanımlar ve görüşler dikkate alındığında yabancılaşma olgusu üzerinde anlaşmaya varılmış genel bir tanımın olmadığı görülür. Çünkü her araştırmacı ona çeşitli anlam boyutu yüklemiştir.

Günümüzdeki yabancılaşma kavramı, önceleri de ifade edildiği tarzda modernleşmenin sonucunda oluşmuştur. Yabancılaşma kavramının 19. yüzyıl ve 20. yüzyılda en fazla öne çıkmış halen de süregelmektedir. Böylece neden yabancılaşma kavramının bu dönemlerde en fazla görünür olduğu araştırılmalıdır. 19. yüzyıl ve 20. Yüzyılda ortaya çıkan ekonomik, siyasal ve sosyal alanlardaki değişimler başka dönemlere göre ivedi bir şekilde gelişmiştir. Modernleşme kavramı olarak tanımlanabilecek olan bu değişimler kendini bütün alanlarda göstermiştir. Süreç içerisindeki teknolojik ve bilimsel gelişmeler, kapitalizm ve kentleşmenin egemen olması ve benzeri olgular hazır bulunan kavramı değiştirmeye katkı sağlamıştır. Aklını kullanarak her şeyin üzerindeki egemenliği tam bir şekilde sağlayabilen insan tamamiyle çözmekte zorlandığı teknolojik ve bilimsel gelişmeler, insancıl değerlerin uzağında kalmış toplumsal yapı, iletişim yeteneğini en alt seviyeye indiren kent yaşamı ve varlığını sömürmekte olan kapitalist sistemin içinde insan kendisini bir nesne gibi hissetmeye başlamış, bunların sonucu olarak ise yabancılaşmıştır.

Felsefi olarak yabancılaşma olgusunu ilk kullanmış olan Hegel'dir. Fromm 'yabancılaşma' olgusunu kaynaklarımıza kazandıran kişinin, Hegel olduğunu söylemektedir (Say, 1995, s.7). Aziz Augustinus ve Platinos'a kadar uzanan yabancılaşma kavramı en görünür anlamı Hegel'de vardır. Ona göre yabancılaşma, ayrılma ve bütünleşme durumlarını içerisinde bulunduracak bir tarzda formüle edilir.

Hegel'in görüşüne göre yabancılaşma olgusu, bireyin ruh ile fizik arasında bulunan zıtlık sonucunda oluşmaktadır. Kişi, çevresine ve kendisine yabancılaşma sürecine girmekte, kendisini hissedip düşünen varlık statüsünde değerlendirmemektedir. Hegel'in görüşünde bu durum ruhun yabancılaşma aşamasında olması anlamındadır. Yani yabancılaşma olgusu, ruhun görünür dünyadan

duygu bakımından uzakta kalması veya farklı duruma gelmesi sonucunda oluşmaktadır (Ofluoğlu ve Büyükyılmaz, 2008, s. 115).

Yabancılaşma, Hegel'in anlayışına göre, hastalıklı bir durum değil, doğal olan bir kavramdır. İnsan, toplum ve doğa olduğu sürece, yabancılaşma olgusu var olmaya devam edecektir.

Marks'ın teorisine göre yabancılaşma kavramı, özellikle ilk döneminde öne çıkmış olan bir öneme ve önceliğe sahiptir. Marks'daki yabancılaşma anlayışına göre kişi, gerçek birey; çeşitli güdülenme, maddi ihtiyaç ve duygularla donatılmış kişidir. Toplumsal ve doğal bir canlıdır. Yabancılaşmanın giderilebilmesi, sadece insanın, onu şekillendiren maddi imkânları bilinçli pratik hareketleriyle dönüştürmelerinin sonucu olarak gerçekleştirilebilecektir (Demirer ve Özbudun, 1999, s. 19-20).

Marks yabancılaşma olgusunun birçok şekilde ortaya çıkabileceğini ifade etmekte ve yabancılaşma olgusunu dört başlık altında incelemektedir:

Emeğe Yabancılaşma: Marks'ın ilk olarak üstünde durmuş olduğu yabancılaşma şekli çalışanın emeğe karşı yabancılaşması konusu olmuştur. Onun görüşünde kapitalist düzen içinde işçiler, emekleri üzerinde, yani emeğinin sonunda meydana gelen ürünün üstünde denetim kuramamaktadır ve çalışanın bir emek sonucunda ortaya koyduğu ürün, onun karşısına yabancı bir nesne olarak çıkmaktadır. Yani işçi tarafından kontrolü dışında üretilen mal, sonrasında onun karşısında yabancı bir kavram şeklinde çıkar. (Ofluoğlu ve Büyükyılmaz, 2008, s. 123-127).

Üretim Eylemine Yabancılaşma: Bu boyutta yabancılaşma çalışanın çalışma süreci boyunca kontrol sağlayamaması sonucunda meydana gelmektedir. Marks, çalışma boyunca sadece yapmış olduğu çalışma karşılığı olarak çalışana yeterli paranın verilmesi gibi dar bir anlam gibi bakmamaktadır. Çalışma zamanını, çalışanın yapmış olduğu işe kendi özverisini ve fikirlerini de ilave edebildiği çalışmalara bir bütün olarak bakmaktadır. Marks'ın görüşünde kapitalist düzende çalışanın hedeflerinin belirlenmesi ve üretimin sonuçlanması ve benzeri birçok faaliyette etkisi yoktur. Hatta çalışma süreci boyunca çalışanın kontrolünden bağımsız bir şekilde gerçekleşir. Bu durumda işçi yapmış olduğu işe bir anlam yükleyememekte ama işi yerine getirmeye çalışmaktadır (Ofluoğlu ve Büyükyılmaz, 2008, s. 127). Kapitalist sistemin ekonomisinde çalışmak gerçekçi ve kişisel hiç zevk alamayan ve kendisinde

bir gaye olmanın dışına çıkan yabancılaşmış bir etkinlik durumuna ulaşır. Emek satılmakta olan bir olgu durumuna gelmiştir ve onun çalışan için taşımış olduğu değer satılabilirliği olmuştur.

Doğaya Yabancılaşma: Marks'a göre bu bölüm doğadan kopma anlamındaki yabancılaşmadır. İnsanın doğal ortamdan uzaklaşarak kültürel ve sosyal alanlarda kendisine başka bir doğa oluşturmak şeklinde doğaya yabancılaşmış olur (Ofluoğlu ve Büyükyılmaz, 2008, s. 128). Doğaya olan yabancılaşmak; doğa-birey bağlantısında bireyi başka varlıklardan ayırmış olan hususiyetlerin ilki olarak doğaya hâkim olması, onu değiştirmesi ile asıl ihtiyaçları açısından kullanması demektir.

Kendine Yabancılaşma: Marks bu bölümde bireyin kendisine yabancılaşmasını ele almaktadır. Ona göre kendisinin yapmış olduğu ürüne ve çalışma aşamasına yabancılaşmış olan işçinin gitgide öz benliğine de yabancılaşmasıdır. Marks, kendi varlığına yabancılaşmış olan bireyin diğer bireylere de yabancılaşabileceğini söyler. Yabancılaşan bir birey sadece başka kişilere yabancılaşmış olan bir birey değildir; doğası, ruhu ve özünden kendisini soyutlamış türsel varlığa da yabancılaşmıştır (Ofluoğlu ve Büyükyılmaz, 2008, s. 128).

Durkheim, yabancılaşma olgusunu modern sosyoloji bilimine ulaştıran bireylerin başında gelir. Kuralsızlık veya kuralların geçerliliklerini kaybetmeleri şeklinde değerlendirdiği anomi kavramı, Durkheim'in yabancılaşma tanımlarının temelini teşkil etmektedir. Durkheim, bir olgu olarak yabancılaşma kavramını hiçbir zaman kullanmamıştır ama sonuçta yabancılaşma kavramını ortaya çıkaracak "anomi" olgusunu kaynaklara katmıştır (Demirer ve Özbudun, 1999, s. 27).

Simmel, yabancılaşmayı araştırırken "nesneleşmiş kültür"le bağlantılı ilgi çekici bir tespitte bulunmuştur. Nesneleşmiş olan kültür genişlerken kişinin kültürü yoksullaşmaktadır. Simmel, modada meydana gelen hızlı değişimin nesnelere kişiliğin bir parçası durumuna gelişini imkânsız kıldığına değinir. Simmel'e göre yabancılaşma para ekonomisine dayalı modern kültürün gelişmesinin kaçınılmaz sonucudur.

Yabancılaşmayı Fromm toplumsal karakterle bağlantılı bir öge gibi değerlendirmektedir. Ona göre toplumsal karakter millet, sınıf vs. gibi verili bir toplumsal kategoride bulunan herkeste ortak olan özelliklerden oluştuğu görüşündedir. Kitlesele iletişim araçları, yazın ve din gibi kültüre etki edici kurumların her türlü

etkisi, toplumsal karakteri pekiştirmede etkili bir rol oynamaktadır. Bu süreçte aile de önemli bir rol oynar (Demirer ve Özbudun, 1999, s. 32). Ona göre yabancılaşma ile kasıt edilen, kişinin kendini yabancı olarak algıladığı deneyim tarzıdır denebilir. Yabancılaşmış olan kişi kendisiyle veya diğerleriyle etkileşim içerisinde bulunmamaktadır ve kendiyile de dünya ile de üretken bir münasebet içinde bulunamaz (Demirer ve Özbudun, 1999, s. 33).

Fromm uygar ve günümüz toplumlarında yabancılaşma olgusunun her yere yayıldığı düşüncesi içerisinde. Fromm'un görüşünde kapitalist sistem ve yansımaları nedeniyle insanlar korkak ve yabancılaşmış bir hale gelmektedir. Fromm (1992, s. 60) yabancılaşma olgusunu hastalıkmiş gibi belirtir ve insanların doğal ortamdan, birbirlerinden kopması, kendini yalnızlaşmış ve dışlanmış hissetmesinin yabancılaşmayı etkilediğini belirtir.

Melvin Seeman çağdaş toplum veya sanayileşmiş toplum içerisinde yabancılaşmanın tipik bir olgu olduğunu ileri sürmektedir. Tolan'ın görüşüne göre (1981, s. 126) Seeman, yalnız yabancılaşma olgusu üstünde değil anomi olgusu üstünde de durmakta ve bu kavramları birleştirmek çabası içinde bulunmuştur. Bunun dışında yabancılaşma olgusunu değer yargılarına bağlı olmayan bir duruma ulaştırmayı amaçlamıştır. O, yabancılaşma olgusundan bahsetmek için sosyal düşüncede olmak gibi bir zorunluluğun olmadığı görüşündedir. Melvin Seeman'ın 1959 yılında yazmış olduğu 'Yabancılaşmanın Anlamı' başlıklı makalesinde beş farklı yabancılaşma kategorisinden bahsetmiştir. Bunlar şunlardır:

Tecrit Edilme Duygusu (Toplumsal Yalıtım) : Tecrit edilmek, toplumun fazla önem verdiği durumlara kişilerin olması gerektiğinden az değer verdiklerinden kaynaklı bir olgudur (Akgün, 1999, s. 16). Bir bireyin toplum içerisinde bulunan diğer bireylerle etkileşim kurabilme imkânını kaybetmesi anlamına gelmektedir. Kişi çoğu zaman da bu ilişkide bulunmaktan çekinmektedir (Minibaş, 1993, s. 38). Bir başka söyleyişle kişilerin toplum değerlerinden uzaklaşması durumudur.

Kendine Yabancılaşma: Yabancılaşma olgusunun bütün inceliklerini kapsayan boyuttur. kişinin kendini işe daha çok verememesi, kendini işin içinde buldurumaması ve kendisine bir çok düşünce nedeniyle yabancılaşmasıdır (Bayhan, 1997, s. 38). Güçsüz ve normsuz olmak kendine yabancılaşmayı etkileyen durumlardır. Kişinin kendi yetenek ve güçlerini, kendisine yabancı olarak görmesi

şeklinde ifade edilebilir (Tolan, 1981, s.127). Bu başlık altında, bireyin kendisinden uzak olmasıyla kendine ve davranışlarına nesnel bir şekilde, usta bir bireyin ellerinden çıkmış olan bir kavrama bakarmış gibi yaklaşarak belirlenmiş olan bilinç durumuna karşılar. Bunlardan hareket ederek kendine olan yabancılaşma kendisinden kopmuş olma durumunu anlatır.

Güçsüzlük: Kişinin kendisinde olan davranışların talep ettiği sonuçlara ulaşamayacağını veya beklediği destekleri bulamayacağına dair negatif algılamaktan kaynaklı bir duygu durumudur (Akgün, 1999, s. 16). Kişi güçsüzlük duygusu nedeniyle ulaşmak istediği hedeflere ulaşamayacağını hisseder. Tolan'ın görüşüne göre (1981, s.127) “Bu kavramın, kişinin kendi ürettikleri ve üretimin gerçekleştiği süreçte kullanmış olduğu araç gereçlerin sonucu ile ilgili kontrol etme hakkının olmamasıdır.”

Normsuzluk (Kuralsızlık) : Bu kavramın kuralların belirlemiş olduğu başarının hedeflerine ulaşmak amacıyla toplumun uygun görülmeyen davranışlarının benimsenmiş olması anlamına gelir (Tolan, 1981, s. 127). Normsuzluk, toplum tarafından belirlenmiş olan amaçlara ulaşabilmek için gereken yükselmeyi sağlayacak amaçların yetersiz olduğu durumda kişiyi, topluca yukarılara taşıyacak güçlü baskıların olduğu toplumlarda artmaktadır. Normsuzluk halinde kişi hedeflerine ve amaçlarına sadece toplumun kabul görmediği davranışlar sonucunda ulaşabileceğine inanır.

Anlamsızlık: Bu kavram kişinin kendi davranışları için önceden tahminde bulunmaya yardımcı bulunacak şekillerin formların, işaretlerin, çözme yeteneğinde olmadığı hallerde meydana gelmektedir. Anlamsızlık, kişinin ne ve hangi genel geçer doğru olanlara inanması gerektiğini bilmemesi durumudur. Kişi bu durumda çevresinde olan şeyleri anlamakta zorlanır (Tolan, 1981, s. 127). Bu durumda kişi yaşamın bir amacının olmadığı duygusuna kapılır. Yaşadığı dünyayı ve çevresinde olanlara anlam veremeyen, amacı olmayan bir şekilde görmüş olan kişi iç dünyasında bir boşluğa düşerek yabancılaşır.

2.2. Türk Romanında Yabancılaşma

Batı edebiyatında oldukça önemli bir yeri olan yabancılaşma olgusunun, Türk edebiyatında da dikkat çeken bir kavram olarak ismi duyulmuştur. Tanzimat ile başlayıp Cumhuriyet'in getirdiği inkılaplarla toplumda meydana gelen değişim, insanların kimlik bunalımları, yabancılaşma olgusunun gelişmesine neden olmuştur.

Bu dönemlerde Batı'nın örnek alınması, Batılılaşmanın bir simgesi durumuna gelmiştir, bu nedenle geleneksel kültür yanında Batılı kültür hayatı birlikte yaşanmaya devam eder. Dolayısıyla toplumda ikili kültür yaşanmış olur. Böylece, Tanzimat'la başlayan Türk edebiyatında kültürel gelişimin sonucu ortaya çıkmış olan hikâye ve romanlarında, toplumdan yabancılaşmış olan birey ve yabancılaşma mevzusu egemen olur.

Romanın Türk edebiyatına girişi, birey-insanın ortaya çıkması ile doğal sürecin sonunda kendiliğinden ortaya çıkmayıp 19. yüzyılda Tanzimat döneminde yaşanan kültürel ilerlemelerin bir dalı görünümünde ortaya çıkmıştır. Tanzimat dönemi ile başlayan ve Cumhuriyetin getirdiği yeniliklerle devam eden değişimin esintileri, insanlarda kimlik bunalımına ve yabancılaşmanın etkilerinin yaşanmasında etkin rol oynar.

Tanzimat'ta Batılılaşma akımıyla edebiyatımıza girmiş olan roman, bu dönemde halkın bilinçlenmesinde ve topluma ışık tutmasında bir aracı olmuştur. Bu etkiler Cumhuriyet döneminde de devam eder. Cumhuriyet'in ilan edilmesi ile birlikte edebiyat, yeni kurulmuş Cumhuriyet'in olması gereken ideallerine yer vermesinde ve Anadolu'ya açılmasında kendisine bir rol edindir. Genel olarak gerçekçi bir yol izleyen Türk romanı, önce Doğu-Batı zıtlığını merkeze alır. Daha sonra da uzun yıllar ezen-ezilen karşıtlığı romanlarda işlenir. İnsanın iç dünyası, yaşadığı çelişkiler, hayalleri vs. eserlerde çok az yer alır. Toplumsal sorunlar ve biçime daha çok ağırlık veren eserler de edebiyatımızda uzun yıllar işlenmez. Cumhuriyet sonrasındaki Türk romanında gerçekçiliğe eğilmiş olan metinlerin dışına çıkan örnekler az olsa da mutlaka vardır.

Halit Ziya'nın "Aşk-ı Memnu" romanı, Tanpınar'ın "Huzur" ve "Saatleri Ayarlama Enstitüsü" romanları modernist Türk romanları arasında yer alır. Modernist/postmodernist kavramları Türk edebiyatında yetmişli yıllarda kendini gösterir. Türk edebiyatının elli ve altmışlı yıllarında, toplumun sorunlarına çözüm bulmaya çalışan yaklaşımı, yetmişli yıllarda meydana çıkmış olan bazı eserlerde yerini daha kişisel ve daha bireyci boyutlara bırakmaya başlar. Modernist özellikteki romanların Türk edebiyatına yetmiş yıl kadar bir gecikmeyle girmesinin nedeni, postmodern romanların modernist özelliklerinden arındırılmış örneklerinin ilk kez doksanlı yıllarda ortaya çıkmasından kaynaklanır. Türk edebiyatındaki Batılı anlamda ilk romantik metinleri son otuz yılın modernist/postmodernist romanlarıdır.

Türk edebiyatında yabancılaşma kavramı 1950'li yıllarda, Ahmet Hamdi Tanpınar'ın eserlerinde görülmeye başlar. Tanpınar, yabancılaşmış olan bireyle ilgili olarak *Hayat Karşısında Münevver* başlıklı yazısında “*şüphesiz ki hayat, tüm toplumundur. Ama sorumlulukları sadece münevverindir. Yükü olan şeyi tesadüf ve kaderin ayırmış olduğu paraya göre hep birlikte taşınır. Ancak tarih karşısındaki hesabı münevver verir*” diyor (Tanpınar, 2000, s.46). Yabancılaşma olgusunun örneklerine daha çok, *Saatleri Ayarlama Enstitüsü* ve *Huzur* romanlarında rastlamak mümkündür. Tanpınar'ın eserlerindeki ana karakterler kendi varlığını arayan, değişime uğramış, tereddütler yaşayan, yalnızlaşmış, kendisiyle ve toplumla hesaplaşma içinde olan bireylerdir.

Oğuz Atay edebiyatımızdaki modernist romanın öncüsüdür. Atay, “Tutunamayanlar” ile 1972 yılında, Türk edebiyatındaki biçim ve kurgu özellikleri dolayısıyla o güne kadar görülmemiş bir romanı ortaya çıkarır. “Tutunamayanlar” art arda zaman kalıplarının delinmiş olduğu, iç ve dış dünyaların arasında bulunan sınırın yok edildiği, değişik ontolojilerdeki realitelerin değişik anlatım ve biçim unsurları aracılığı ile tabakalı bir yapı şeklinde verilen bir roman olarak yerini alır. Atay, bu romanını toplumsal sorunlara çözüm bulmak için yazmamış, bu eserin merkezine yerleşmiş olan insanın iç dünyasını ortaya koymayı amaçlamıştır.

Yusuf Atılgan, 1959 yılında yayımladığı “Aylak Adam” romanında başkişi olan C. yaşadığı toplumda pek çok değere, kurala, yaşam şekline, kurumlara pasif bir isyan geliştirmiş ve yabancılaşmış bir karakterdir. Atılgan'ın 1973 yılında yayımladığı "Anayurt Otel" adlı romanının kahramanı Zebercet de toplumdan kopmuş ve yalnızlaşmış bir karakterdir.

1970'lerde modernist çizgide eserler veren bir diğer sanatçı ise Ferit Edgü'dür. Yazar, “Hakkâri'de Bir Mevsim” adlı romanında Hakkari'ye bağlı bir dağ köyünde öğretmenlik yapmakta olan ve deniz kenarında yetişmiş bir kahramanın yaşamını anlatır. Büyüdüğü şehirden çok farklı ve dilini anlamakta çok zorlandığı yoksul bir köydeki çocuklara Türkçe öğrettiği sırada kendi de değişmiş ve bir başka hayat görüşüne ulaşmıştır.

“Sevgili Arsız Ölüm” romanı ile Latife Tekin de Latin Amerika edebiyatında büyülü gerçekçilik cereyanında, gerçeğe büyü ve doğayla doğaüstünün birlikte yaşanmış olduğu bir âlemi Türk edebiyatı dünyasına taşımıştır.

Yine aynı yıllarda edebiyata kurgulanmış bir oyun gözüyle bakan Nazlı Eray, kurgusunu hayallerinde sınır tanımayan, değişik gerçeklik ortamları içinde serseri bir şekilde dolaşan, geçmiş ve geleceği birbirine karıştırarak veren, hayal dünyasını ulaşabileceği her yere ve zamana taşıyan şekilde verir. Geleneksel açıdan bakıldığı zaman nitelik yönünden yetersiz gibi görünen bu eserler, edebiyatın eğlendiren yönünü ön plana çıkarır. Eray'ın eserleri, çoğunlukta olan kişilerin edebiyatın zorluklarla yazıldığını düşündüğü ortamlarda, yerleşmiş ölçütleri umursamayarak renkli bir kelebeğin dans edişi gibi görünür.

Orhan Pamuk seksenlerin en önemli edebiyat olaylarını etkileyici kimliği, iletişim ortamındaki yaklaşımları ve romanlarının dünya edebiyat piyasasında yankı uyandırmış olan çevirileriyle gösterir. Modernist ve postmodernist olguları birlikte işlediği romanları, onun sadece avangard kurgulama teknikleri alanında alışılmışın üstündeki yeteneğini sergilemekle yetinmez, aynı zamanda çağa uyum sağlamış olan edebiyat kuramlarını çok iyi bildiğini de kanıtlar. Tarihin, mistik düşüncenin, toplumsal meselelerin, iç dünyaya olan yolculuklarının orijinal ve alışılmış olmayan kurgularda hayat bulan metinler, Türk edebiyat ortamındaki tepkileri sert olur; gelişigüzellikle suçlanırlar; kullandıkları dil de olumsuz eleştirilerle karşı karşıya kalır. “Kara Kitap”, “Beyaz Kale”, “Benim adım Kırmızı” ve “Yeni Hayat” romanları Amerikan’ın postmodernizm savunucularının çizgisini mahalli niteliklerle işleyerek sürdürür. Modern edebiyatın, Türk romanındaki taşıyıcılarının en önemlilerinden biridir.

Bunların yanı sıra hak ettikleri değeri görmemiş olan, memleketinde kitaplarının basımını yapacak yayınevi bile bulamayan pek çok yazar bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi de Güney Dal’dır. Dal, Türk edebiyatında, modernizm ve postmodernizm kavramlarının birbirine karıştırılmasıyla ortaya çıkmış olan yenilikçi bir çizgide, seksenli yıllarda yazdığı iki romanı ile postmodernist eğilimi bilinçli olarak modernist kavramlardan sıyrarak metnine yerleştirmek isteyen ilk Türk romancısıdır. Türk edebiyatında bu bağlamda yazılmış ilk romanlar "Fabrikada Bir Saraylı", "Kılları Yolunmuş Maymun" olarak gösterilebilir.

Seksenli-doksanlı yıllarda Türk romanının önemli yazarlarından biri olan Adalet Ağaoğlu'nun, “Bir Dügün Gecesi”, “Hayır” ve “Ölmeye Yatmak” romanlarında modernist kavramlara ağırlık verdiği görülür. Aynı yıllarda Ahmet

Altan, Peride Celâl, Nedim Gürsel, Erendiz Atasü, Selim İleri ve Buket Uzuner ve Ayla Kutlu'nun eserlerinde geleneksel olguları aşan kavramlar yoğunluk kazanır. Hilmi Yavuz'un yazmış olduğu “Fehmi K.'nin Acayip Serüvenleri” romanı da, Türk edebiyatında postmodernizm olgusunun dikkat çekici örneklerinden birisi olarak belirtilmesi gereken bir eserdir. Yine Pınar Kür'ün, postmodernizmin polisiye tarzı romanı olan “Bir Cinayet Romanı” ile edebiyatımızın henüz yabancı olduğu roman türündeki eseri edebiyatımızda önemli bir yer tutar.

Türk edebiyatında Hasan Ali Toptaş da son yılların önemli yazarlarından biridir. Maddi imkânların kısıtlılığı içinde üretmeye çalışan bu yazar, ilk romanını yazmasından bu güne kadar güzellik ilkesinden ödün vermeden kendi bildiği yolda ilerleyen bir sanatçıdır. “Gölgesizler” ve “Kayıp Hayaller Kitabı” kitaplarında, uygar bireyin kimlik problemini kırsal bölgeye taşıyarak bunu modernizmle postmodernizm kavramlarını harmanlayarak Türk edebiyatında yeniliğin öncüsü durumuna gelmiştir.

Türk kültür yaşamı düşünüldüğü zaman yabancılaşma olgusunun daha çok Tanzimat'tan sonra hız kazanan ve bu zaman içinde Batılılaşma problemiyle meydana çıkmış olan toplumsal bir hal olduğu görülmektedir. Batı tarzı okulların, Batı tarzı edebî türlerin, Batıyla olan kültür ilişkilerinin sonunda toplumdan uzaklaşarak, kültürlerine ve içinden çıkmış oldukları topluma yabancılaşmış insan tiplerini ortaya çıkar. Bu yeni tipin verdiği değerler, tutumları ve davranışları geleneğine bağlı olan toplumun esaslarına uymayınca, ortaya yabancılaşmış ve içinde bulunduğu toplumla çatışma yaşayan bir tip meydana gelir. Tanzimat'la birlikte gazete, tiyatro, hikâye, roman gibi edebiyatımıza yeni girmiş olan türlerle birlikte Batı tarzı bir insan ve yaşam deneyimi de bizim kültür hayatımıza taşınmış olur.

Roman, batı edebiyatı dünyasında Ortaçağ'dan bu zamana görülen ve tüm yaşamı kucaklayabilmiş olan bir türdür. Bu tür batılı romancılara göre, yeni bir düşünce biçimi olarak kabul edilmiş olan “ampirik pozitivizm” olgusunun belli başlı prensiplerini içinde barındırır. Bir dönemin tüm ahlaki, felsefi, psikolojik, sosyal, dini, siyasi, estetik ve ekonomik hususiyetlerini yansıtmak, tanıtmak; insanlığı, toplumu, tarihi eleştirmek; nasihat etmek, yönlendirmede bulunmak vs. pek çok özellikle roman türü Tanzimat yazarlarının ilgisini çekmiştir (Balcı, 2002, s. 282). Sürekli değişmekte olan yaşam şartları ve 19. Yüzyılın batılılaşma akımları, batı edebiyatı içinde meydana çıkmış olan roman türünün Türk edebiyatına girmesini sağlamıştır. Roman, dönemin

yeni türleri arasında öncelikli bir yer edinmiştir. Romanın ön plana çıkması gazete ve tiyatronun belirli sınırların dışına çıkamamasından kaynaklanmaktadır. Çünkü romanlarda bireyi ve toplumla alakalı her şeyi yazabilmekte, toplumun ve bireyin faydası için yeni davranışlar belirlemektedir. Önce çıkmış olan yerli romanların da genellikle sosyal konulu olmaları bunun göstergesidir (Balcı, 2002, s. 281).

Çeviriler yaparak yazın hayatımıza girmiş olan ve bunlara benzetilmek suretiyle yazılmış olan yerli romanlarımız batı edebiyatındaki eserlere ulaşamaması da edebiyatımızın görünüşünün değişmesinde, batı tarzı değerlerin toplumda yer edinmesinde, Tanzimat'ın temelini oluşturan yeni insan türü ve toplum düşüncesinin oluşmaya başlamasında etkin rol oynamıştır. Bu rolü batılı düşünceye maruz bırakılmak istenen toplumda da batı aydınına benzeyen özellikler gösteren aydınlar üstlenir. Böylece kahraman aldığı eğitim ve dünyaya bakış açısı açısından da batı kaynaklı özellikler gösterir.

Yazarlar roman aracılığıyla bir taraftan toplumu bilgilendirmeye çalışırken bir taraftan da batı tarzını benimsemiş bir aydın olarak romanı kullanıp kendi karakterlerinin devamını sağlamak isterler. Bu bağlamda bir modernleşme üslubu olarak yabancılaşma karşımıza çıkmış olur. Romanlardaki Batılı gibi davranışlar gösteren ve düşüncesi bu yönde olan insan türleri, okuyucu açısından örnek teşkil eder. Böyle hayatlar olumlu ve olumsuz örnekleri gösteren kahramanların yaşam tarzlarıdır. Dönemin batılılaşma örneği gösteren batılı kahramanı, yazarların düşünceleri yönünde modernleşme olgusunun doğrularını ve yanlışlarını sergilerken yabancılaşma olgusunu birlikte hissederler (Balcı, 2003, s. 88). Böylece yabancılaşma olgusu, kimi kahramanlarda olumlu iken kimilerinde olumsuz bir modernleşme modeli ile karşımıza çıkar.

Tanzimat romanındaki yabancılaşma örneğinin daha ileri boyutta olduğu alafranga kahraman tamamen toplumun dışına itilir ve bu durumlar yabancılaşmanın psikolojik niteliği olarak sergilenen normsuzluğu, güçsüzlüğü, anlamsızlığı (Tolan, 1981, s. 127-133) sunmaya başlarlar. Roman yazarları, yabancılaşmanın bir tarafı anomiye varmış olan normsuzluğu, uyumsuzluğu, güçsüzlüğü reddederek, sosyal ve kültürel değerler ile ilgili olan duruma sıcak bakmışlardır.

Tanzimat döneminden sonra yazılmış olan romanlarda yalnız kültürel değerlerde yabancılaşma olgusu incelenmekle kalmamış, normsuzluğun, güçsüzlüğün

ve uyumsuzluğun doğurduğu kendisine yabancılaşma ve mekâna yabancılaşmayı da incelemiştir. İlk dönemin Türk romanlarında Batılılaşma bazı kavramlar çerçevesinde tahlil edilmeye çalışılmıştır. Bu dönemde alafranga züppe tiplmesi en çok ilgi görmüş olan bir olgudur. Alafranga züppe tipinden hareket edilerek Türk toplumunda Batı karşısında sergilediği tutum ve Batılılaşma tecrübesi konusunda verilmiş olan tepkilerin açığa kavuşması için çalışılır (Alver, 2006, s.168).

İlk dönemdeki Türk romanlarında pek çok züppe türü bulunur. Bunlardan Bihruz Bey, Felatun Bey, Efruz Bey, Leyla, Seniha ve benzeri tipleri hikâyeleştirerek veren yazarlar arasındaki en önemli mesele Batılılaşma olgusunun Türk toplumu açısından algılanması ve ona karşı alınmış olan tavırlarıdır. Züppe tipi belirtilmiş olan temel problemin tahlil edilmesi için araçsal bir kavram olarak karşımıza çıkar. 19.yüzyıl ile beraberindeki züppe tipi hem edebiyatta, sanatta hem de asıl yaşamda hayat tarzı, düşünme şekli ve üslubun ismi halinde karşımıza çıkar (Alver, 2008, s. 72). Züppe tipinin taklit etme durumu olguyu kendisine dayandırarak değil kendinden üstün görmüş olduğu ‘başka’sını taklit etme şeklinde ortaya çıkar. Böylece ‘başka’sı onun giyim- kuşamı, davranışı ve düşünme tarzını biçimlendirir. Yani bu ‘başka’ sı olan onun için ayna durumundadır. Züppe tipi kendini ortaya çıkarmak için aykırı bir şekilde davranışlarda bulunur. Bu aykırı olma durumu aydın şeklinde bulunabileceği gibi kimsesiz anlamındaki yalnız biçiminde de kendisini gösterir. Toplumdaki kişilerin züppeye karşı olan bakış açısı olumsuz tarzıdır. Çünkü kendi yapısına ait özelliklere aykırı bir şekilde davranış gösterir. Züppe tipinin temel özelliklerinden biri görünüşe olan düşkünlüğüdür. Züppe, şık bir görüntü sergilemekten ve şapka, şemsiye, beyaz eldiven vb. gibi değişik aksesuarlar kullanmaktan zevk duyar. Günün büyük bir bölümünü giyinmekle geçirirler. Giyinip kuşanmak onlar için bir saplantı durumuna gelmiştir.

Batı dünyasında geleneksel yaşamdan modern yaşama geçiş süreci yaklaşık olarak beş yüz yıl kadar uzun süren bir zamanda doğal işleyişi ile dahil olduğu devinimlerine dayanan bir biçimde gerçekleşir. Batı dışında bulunan toplumlardaki bu işleyiş ise kısa süren bir zaman içinde doğal olmayan bir tesirle meydana çıkmaktadır. Fakat bu şekildeki modernleşme tarzı, Batılı toplumların gelişme sürecinin tersi bir duruma neden olur. Türk dünyasının kültür tarzı düşünüldüğü zaman yabancılaşma olgusunun en fazla Tanzimat döneminden sonra hız kazandığı zaman içinde Batılılaşma sorunuyla meydana gelen toplumsal bir olgu olarak görülmektedir.

Batı tarzı okulların ve edebî türlerin, Batı ile kültür ilişkileri sonunda topluma uzaklaşmış olan, kültür hayatına ve içinden çıkmış olduğu toplumla yabancılaşmış olan ve batılılaşmanın yerine aktarıcı, yönlendirici, taşıyıcı bir görevi icra etmiş olan insan tiplerini meydana getirir. Meydana çıkan bu tiplerin tutum ve davranışları, bilinmeyen değerlerin gelenekle bağlantılı olan toplumun temelleri ile uyuma sağlanmayınca meydana içinde bulunan toplumla çatışma, yabancılaşma meydana gelir. Gazete, hikaye, tiyatro, roman ve benzeri yeni edebî türler ile birlikte Batı tarzı bir insan ve hayat tecrübesi olarak kültür hayatımızda etkili bir rol oynamıştır. Özellikle de roman, yeni oluşan değerlerin ortaya çıkması, yayılması ve okura daha kolay bir şekilde ulaşması bakımından Tanzimat dönemi romancıları arasında bir haberleşme ve iletişim kurma aracı gibi görülmüştür.

Gazete ve tiyatro türlerinin belirli bir sınır içinde kalması roman türünün ön planda olmasını sağlamıştır. Çünkü romanlarda toplumun ve kişinin ilgi alanında olan pek çok şey yazılmakta, bireyin ve toplumun yeni rolleri belirlenmektedir.

Yazar, bir taraftan romanın aracılığıyla toplumu bilgilendirmek için çalışırken, bir taraftan da batılı aydın gibi romanı kullanıp kendi tipinin de sürekliliğini sağlamak istemektedir. Böylece bir modernleşme şekli olarak yabancılaşma olgusu karşımıza çıkmaktadır.

Romanda, Batı tarzı bir birey gibi düşünen, davranan pek çok insan tipi, gerçek yaşamdaki okuyucu için bir model olmaya başlar. Modernleşmenin ilk örneği sentez olan kahraman ve yanlış Batılılaşmanın örneği kabul edilen alafranga kahraman tipi, yazarının düşünceleri yönünde modernleşme olgusunun yanlış veya doğru örneklerini sunarken yabancılaşma olgusunu da beraberinde yaşamış olurlar (Balcı, 2003, s. 88). Bu durumda yabancılaşma olgusu, kahramanların bazılarında olumlu, bazılarında olumsuz olan bir modernleşme şekli ile karşımıza çıkmaktadır.

Tanzimat'ın bazı romanlarında ileri boyutta yabancılaşma misali kabul edilen alafranga tarzı kahraman tamamiyle toplumdan dışlanır. İşte bu durumlar yabancılaşma olgusunun ruhsal durumu olarak gösterilen güçsüzlük, anlamsızlık, normsuzluk, (Tolan, 1981, s. 127-133) gibi hususiyetlerini de sergilemeye başlarlar. Tanzimat döneminden sonra yazılmış olan başka romanların yalnızca kültürün değerlerine olan yabancılaşma olgusu incelenmeyip güçsüzlük, uyumsuzluk ve

normsuzluktan doğmuş olan kendine ve mekâna yabancılaşma da incelemeye alınmıştır.

2.3. Yabancılaşma Göstergeleri

Aydın ve Yabancılaşma

Aydın, soyut olarak düşünen, toplum meseleleriyle ve değerleri ile ilgilenen; ekonomik, politik, sosyal vs. gelişmelerin üstüne düşünerek eleştiri, çözümleme yapabilmiş olan, herhangi bir konuya yeni değerlendirmeler getirebilen bir varlıktır (Balcı, 2002, s. 27).

Alev Alatlı'ya göre aydın, toplum ve bireylerle aynı fikirde olmayan, özgürlüklerini koruyan, alışılmışın dışında bir çabayla direnç gösteren bir insandır. Ona göre, özgür fikirlerini ve öğretilerini savunarak, otoritenin zorladığı tüm kalıpların hepsini sorgulama yapmaktan ve gerektiği zaman kırmaktan çekinmeyen bir insandır (Sevgili, 2005, s. 28).

Türkçe Sözlük Aydın kelimesini (1998, s. 112); ışık alan ışıklı, aydınlık, kültürlü, okumuş, görgülü, ileri düşünceli (kimse), münevver anlamlarıyla karşımıza çıkarır.

Aydın niteliğindeki kişilerin en mühim hususiyetleri olarak normal bir bireyden daha çok bilgi birikim ve deneyimine sahip olmaları söylenebilir. Ama birikimlerini toplum aleyhine olmayan durumda kullandığı sürece aydın olma özelliğiyle uzlaşır hale gelebilir (Sevgili, 2005, s. 28).

Aydın, hiçbir kalıba sığmaz. O, karşısına çıkan her sorunu tekrar tekrar sorar ve toplum içerisinde, bir kültürün çevresinde yaşar. Aydının varoluş tarzını sorgulayan soruları şu şekilde sıralamak mümkündür: kendisini oluşturmuş olan kültüre bağımlı olup olmadığını; aydın kişinin milli ve evrensel arasında bulunan pozisyonunun ne olması gerektiğini; kendisinin sınıfsal ve ideolojik bir olguya ait olup olmadığını, en önemli sayılabilecek olan ise aydın kişinin sosyal sorumluluğunun sınırının ne olduğudur. Bu sorular aydın kavramlaştırması ile birlikte yabancılaşma problemini de gündeme getirmiştir. Bir aydın açısından vazgeçilmez olabilen eleştirel sorgulamanın özelliği, onun yeni olan bilginin peşi sıra koşmasına, bu ilerleyişte kendisine ve topluma yabancılaşmasına neden olur.

Edward Said (2009, s. 15) aydının yabancı olduğunu söyler. Bu yabancılaşma "...bir şeyleri değiştirebilme olanaklarına engel olan olağanüstülükteki güçlü olan toplum otoritesinin –büyük şirketler, medya, hükümetler... ve benzeri – oluşturmuş

olduğu ağı karşındaki kişilerin kendilerini ne kadar yalnız hissettiklerinin dışı vurunudur.

Yabancılaşma olgusu esas olarak bireylerin ilgili oldukları ya da ilişki içerisinde buldukları çevre ile bağlantılı olarak kimliğinin ve kendisinin uyumsuzluklarını anlatır. Aydının yabancılaşması da benzer esasları gösteren bir problemdir.

Köksal Alver (2004, s. 250) yabancılaşmış olan aydın kişinin özelliklerini şu şekilde anlatır: "... Yabancılaşan aydın, milletin hayat tarzını, değerlerini anlamayan, halkı bayağı, aşağı, hor ve benzeri olarak gören bir bakışa sahip olur. Kendilerini çalışkan, korkusuz, çok ince düşünen tipler olarak görürlerken; halkın, hırslarını bırakarak tevekkül etmeyi benimsediklerine inanmaktadırlar."

Yunus Balcı (2002, s. 50-52) Türk aydınlarının sınıflanmasını şu şekilde yapar: Aydınlar toplumda oynadıkları rol bakımından yaratıcı aydınlar ve aktarıcı-yayıcı aydınlar olarak iki bölüme ayrılırlar.

Yaratıcı aydınlar; tamamen orijinal ürünler sunmaya yönelik olarak toplumda bulunan değerleri reddederek onların yerine alternatif durumlar öne sürerler.

Aktarıcı –Yayıcı aydınlar, yaratıcı aydınların sunduğu özgün modelleri, taklit ederek topluma ulaştırmaya ve uygulatmaya çalışarak yayılmalarını sağlarlar. Bu aydınlar tamamen yaratıcılıktan mahrum değildirler. Yaratıcı olan aydınların sunmuş olduğu düşünceleri çoğunlukla yorumlayıp takdim ederler.

Toplumdan Tecrit Edilme ve Topluma Yabancılaşma

Yabancılaşma göstergelerinden biri olan tecrit edilme yabancılaşma olgusunun mühim bir boyutunu oluşturur. Toplumsal tecrit edilme durumu; bireyin toplum tarafından kabul edilmediği, toplum tarafından dışlandığı hissine kapılmış olduğu bir ortamda daha fazla gündeme gelmekte ve bireyin başka bireylerle manalı bir etkileşimi, ilişki ve iletişimi kurmakta zorlanmasına neden olabilmektedir. Bireyin ilgisini yetersiz, yaşamı manasız bulması, kendini başka kişilere nazaran hiçbir şey yapmayan biriymiş gibi görmesi, 'ben kimim' sorusunun yanıtını vermenin kendisine güç gelmesi, ferdî olarak yalıtılmış ve yabancılaşma gerçekleşmiş anlamına gelir (Şimşek, 2006, s. 575). Topluma olan yabancılaşma, bireyin kendisinde bulunan sosyal ilişkisini yönetme ve denetleme yönünden mahrum olması ile ilgilidir.

Kendine Yabancılaşma

Kendine yabancılaşma durumu bireyin ilerleyen zaman içerisinde kendi benliğinden uzaklaşmasıyla ilgili olan durumdur. Birey hayatından hiç zevk almıyor ve toplumun yapısına uyum sağlamakta zorlanıyorsa kendine olan yabancılaşma durumuna sürüklenmiştir (Şimşek, 2006, s. 575). Seeman, kendine yabancılaşmış olan bireyin hareketlerini, gelecek zamanda almayı tahmin ettiği ödülleri veya hareketleri başkalarını etkilediğinden dolayı gerçekleştirdiğini söyler (Yılmaz ve Sarpkaya, 2009, s. 323). Yabancılaşma olgusu onun görüşünde “kişinin belirlenmiş bir hareketinin, geleceğe olan umuduyla çakışmaması, kendi hayatına yabancılaşmayla sonuç bulur. Kişinin kendi güç ve yeteneklerini kendisi dışındaki, kendisine yabancıymış gibi görmesi şeklinde de tasvir edilebilir” (Tolan, 1983, s. 303).

Kültürel Değerlere Yabancılaşma

Kişinin toplum değerlerine, kültürüne ve çevresine olan ilgisini kaybetmesi; kendisi dışındakilerden ve daha geniş anlamda dünyadan kopması; kişinin bağlı olduğu gruba veya topluma uyum sağlayamaması ya da kabul etmemesi durumudur. Kültürün değerlerine olan yabancılaşma şekli ‘herhangi bir topluma karakteristik olarak çok değer yükleyen amaçları ve inançlarını küçük gören bireylerin tipik vaziyetleridir (Kızılcılık ve Erjem, 1996, s. 599).

Toplumun benimsediği değerlerin kişiler üzerindeki etki ve kontrolünü kaybetmesi, bireylerin toplumla ortaklaşa hareket etmekten ve dayanışma içinde bulunmaktan çekinmesi, öz kültürünü ve toplumunu küçümsemesi, kültürel değerlerine yabancılaşmış olmasının bir göstergesidir.

Mekânsal Yabancılaşma

En genel anlamıyla mekân çevremizdir yani yaşamış olduğumuz, oturulmakta olan yer manasındadır. Mekân, hayat tarzının dışı vurumudur. Kişinin kendisiyle ilgili olarak gördüğü yerdir. Toplumsal hayat yaşanan yer olduğu için insanı etkisi altına alan sosyal bir gerçeklik olarak değerlendirilebilir. Bu anlamda mekân sosyal bir göstergedir. Mekânın değişimi doğrudan sosyal değişimin bir işareti olduğu gibi bireysel değişimin de işareti olarak görülebilir. Mekân, aynı zamanda kişinin veya

toplumun dönüşmesine, değişmesine katkı sağlayan bir yerdir. Bu bakımdan mekânın sosyal ve kişisel hareketi ile beraber değerlendirmede bulunulması gerekir. Değişimin zaman içindeki durumu bireyi ve mekânı etkiler.

Mekânda meydana gelen değişme, hayat tarzının da değişmesi anlamına gelir. Mekânın değişmesi kişiyi, kişinin içinde bulunduğu toplumsal yapıyı, toplumsal ilişkileri etkileyebilme özelliğine sahiptir. Mekâna olan yabancılaşma yer değiştirme şeklinde de anlam kazanabilir. Yer değiştirmiş olan kişi kendisini ait hissettiği ortamdan koparak bu kopuşu değişmiş olan ortamda davranışları ile gösterir.

Mekândan uzaklaşmak, yer değiştirmek durumu kişinin kendisini ait hissettiği yerden kopmasını, yani yaban olma durumunu, yabancılaşmayı meydana getirir. Mekâna olan yabancılaşma, başka yabancılaşma durumlarını etkileyici bir faktör olarak dikkati çekmektedir.

3.BÖLÜM İNCELENEN ROMANLAR HAKKINDA

3.1. SEVGİLİ ARSIZ ÖLÜM

İlk kez 1983 yılında yayımlanan Sevgili Arsız Ölüm romanı, yazarın ilk romanıdır. Yazarın annesine ithaf ettiği bu eser 247 sayfadan oluşmaktadır. Bu çalışmamızda eserin Can Yayınlarındaki birinci baskısını esas aldık.

Sevgili Arsız Ölüm'de, adı sonradan Akçalı olarak değiştirilen Alacüvek köyünde başlayarak hangi kent olduğu bilinmeyen bir kente göç eden Aktaş ailesinin hikayesi anlatılmaktadır. Bu romandaki anlatım, roman kişilerinden en önemlisi sayılacak kadar özelleştirilerek ve özgün bir anlatım aracı olarak karşımıza çıkmaktadır. *Roman*, sıradışı üslubu ile çok iddialı bir duruş sergilemektedir. Romanda tek bir kahramanın serüveni değil Aktaş ailesinin bireylerinin aralarında nedensellik bağı bulunmayan alelade ve küçük serüvenleri anlatılır.

Romanın başkahramanlarından Huvat Aktaş, köydeki herkesin ilgisini çekmeyi başarmış olan bir adamdır. Huvat, radyo, tulumba, soba, portakal ve otobüse kadar pek çok şeyi köye getirir ancak yaşamış oldukları köyde bir yerden bir yere gitmek için eşek sırtında gitmeye bile alışık olmadıkları için yeni karşılaştıkları bu yeni şeyler köylüler tarafından çok yadırganmıştır. Köylüler yeni karşılaştıkları her şeye çekinerek ve korkuyla yaklaşırlar. Bir gün Huvat köye yüzü gözü makyajlı, beyaz tenli, açık saçık, Atiye adında bir kadınla çıkar gelir. Her şeyi yadırgayan, her şeye karşı büyük bir çekinme ve korkuyla yaklaşan köy halkı, Atiye'ye karşı da mesafe koymuşlardır. Hatta yaşanan olumsuzlukların sebebi, uğursuz bir kadın olarak görmüşler ve onu günlerce bir yerde kapalı tutmuşlardır. Ancak kadının tuhaf davranışlarının, düşüp bayılmalarının sebebinin hamile olmasından kaynaklandığı, bebek doğunca anlaşılır ve serbest bırakılır. Atiye köy hayatına çok hızlı bir şekilde adapte olur ancak herkesin içinde kocasına sevgisini belli etmesi ve çocuklarını şehirli gibi giydirmesi gibi bazı farklı davranışları da vardır. Köyde yaşanan olumsuz bir durumdan dolayı köyün yarısından çoğu Huvat'ın peşine takılıp şehre gider.

Atiye'nin, Nuğber, Halit, Seyit, Dirmit ve Mahmut adında beş çocuğu dünyaya gelir. İlk çocuklarına Huvat'ın annesinin adı olan Nuğber ismini köyde görülmemiş bir tören düzenleyerek koyarlar. Sonra Atiye'nin arka arkaya dünyaya gelen iki oğlunun ardından Dirmit adında bir kızları olur. Dirmit daha anne karnındayken Atiye'ye seslenir. Bunun üzerine Cinci Hoca'ya giderler. Hoca, bu kız çocuğu eğer eksik

doğmazsa başına gelmedik olay kalmayacağını söyler. Cinci Hoca'nın ekmek teknesine atmış olduğu çentik, bir lanet gibi Dirmit'in peşini bırakmaz. Dirmit'in tulumbayla konuşması gibi bazı tuhaflikları vardır. Atiye, Dirmit'in yaptığı her hareketten huylanarak bunu cinlere bağlar. Dirmit'in adı köyde cinli kıza çıkar, kimse çocuğunu onunla oynamaz. Halit ile Zekiye'yi gelenek ve göreneklere uygun bir şekilde evlendirirler ancak başlarından türlü belalar eksik olmaz. Atiye, Huvat'a olanları anlatan bir mektup yazar ve Huvat köye gelip onları şehre götürür. Dirmit okula şehirde devam etmek zorunda kalır ancak yanlış arkadaşlıklar edinmesi bu nedenle Atiye hep onunla uğraşır. Bu arada kara kış nedeniyle Huvat ve oğulları işsiz kalır. Nuğber kolundaki bilezikleri verir yer bitirirler sonra Zekiye'nin bileziklerini küpelerini satıp yerler ve onlar da bitince sıra halılara gelir. Kış biter bahar gelir yaz gelir ama Huvat bir iş bulamaz bulsa bile kalıcı olamaz. Aynı şekilde oğlanları da düzenli bir iş bulamazlar ve türlü talihsizliklerle karşılaşır. Bu nedenle Aktaş ailesi, Atiye'nin sürekli gözetim altında tutup, kontrol etmeye çalıştığı bir düzen içinde, gelenekselleşmiş batıl inançlarının korkusu ve baskısı altında sıkışmış bir kısır döngünün içinden çıkamaz duruma gelirler. Oğlanları çeşitli işlerde çalışsalar da düzenli bir çalışma hayatları olmaz düzgün bir dikiş tutturamazlar. Sonra Atiye hastalanıp yataklara düşer ve sürekli Azrail ile cebelleşir. Bu arada Dirmit şiir yazmaya başlar. Önceleri ilham gelmese de o elinden geleni yapar şiir yazmak için çok çaba gösterir ve şiirler yazar. Atiye ise birkaç kere Azrail'den kurtulsa da sonunda canını teslim eder.

3.2. BERCİ KRİSTİN ÇÖP MASALLARI

Yazarın 1984'te yayımlanmış olan ikinci kitabı Berci Kristin Çöp Masalları adlı eseridir. 144 sayfadan oluşan bu roman, köyden büyük bir şehrin varoş mahallesine gelen insanların gecekondulaşma sürecinde yaşamış oldukları problemleri ve geleneksel yaşam biçimlerinden modern yaşam tarzına uyum sağlayabilme süreçlerini anlatır. Latife Tekin bu eserini ilk eşi olan Ertuğrul Bey'e ithaf etmiştir. Biz bu çalışmamızda eserin Can Yayınlarından çıkan birinci baskısını esas aldık.

Berci Kristin Çöp Masalları, gecekondulaşmanın anlatıldığı bir romandır. Bu romanda *Sevgili Arsız Ölüm*'ün roman derinliğinden uzaklık söz konusudur. Roman yapısının gerektirdiği kişi kadrosu kurulmamıştır. Bunun yerine romanın her

bölümünde, duygu ve düşünceler üzerine yoğunlaşmadan bir gecekondu mahallesinin kuruluşu, büyümesi ve bozulması hikayesi ile karşılaşırız.

Berci Kristin Çöp Masalları'nda geçen hikayenin ana akışı şu şekilde özetlenebilir: “Çiçektepe kondularında yaşayanların yıkımlara karşı durarak bir gecekondu semti olarak kendini korumaya alması; gecekondu semtlerinin ilk ürünü olarak ortaya çıkan işsizlik; fabrikaların atıklarıyla ortaya çıkan çevre kirlenmesi nedeniyle gecekondu arasında yaşanan gülünç münasebetler; doğaüstü inançların gecekondu sakinlerinin yaşam biçimlerini düzenleyecek derecedeki etkileri; ilk grev ve onun sonuçları olarak, işçiler ile konu sakinlerindeki dayanışma, sendika ve sınıf bilincinin doğması ile birlikte yaşam biçimini düzenlemedeki etkileri; ilk seçim olarak Çöp Bakkal'ın muhtarlık seçimlerine katılması; Çiçektepe'nin çöp bayırlarında ‘İslam'ın şartı, küspenin kartı bizden sorulur’ diyen Kürt Cemal ile kondularda yaşayanların delikanlılık göstermelerinin ortaya çıkması; yıkım için gelen belediye çalışanlarına gösterdikleri feryatların yerini silah seslerinin alması; tazminat isteyerek sigorta ve sendika mevzuuyla ilgili konuşan çalışanların ağızlarından kan gelene kadar dayak atan dayakçıların ortaya çıkması ve onlara karşı direnişleri vs. *Berci Kristin Çöp Masallar*'ını roman olmaktan uzak kılan bazı eksikliklere rağmen, özgün bir üslubun temel tavrını teşkil eden bir tutum sergilediği gözler önündedir.

Anlatı, çöplerin boşaltıldığı bir tepede sekiz konu olduğunu gören bir simitçinin söylemiyle yayılan bu durum yeni gecekonduların yapılmasıyla yüzü aşkın konu mahallesi haline gelmesi ile başlar. Bu kondular derme çatma yaşam koşulları çok düşük yapılarıdır. Soğuk bir kış gecesinde evlerin çatılarının uçmasından dolayı konu sakinleri açıkta kalırlar ve türlü zorluklarla karşılaşır. Kuşlar, konduların tepesinde uçarak yerlerini yıkımcılara belli eder ve bu nedenle konu sakinleri yıkımcılarla mücadele etmek zorunda kalır. Yıkımcılar konduları yıksalar bile tepeye her seferinde yeni kondular dikilir. Yıkımlardan sonra kurulmuş olan kondular her seferinde biraz daha küçülür, gittikçe eve benzemez bir hal alır. İnsanlıktan çıkan kondular toz, çamur ve çöp içinde kalırlar. Bu olay ile birlikte romanda ilk tip olarak Sırma karşımıza çıkar. O, yıkım ekibine tepki göstererek saçını başını yolan küçük bir kızdır. Daha sonra ona şifa vermeye çalışan, mübarek ve uğurlu biri olarak görülen Güllü Baba karşımıza çıkıyor. Güllü Baba romanda görünüşünü sürekli değiştirerek üfürükçülük yapan, fal bakan biri olarak çeşitli bölümlerde, değişik tiplerde yer alır. Süt ile şiş olan hasta göğüslerinden dolayı Güllü Baba'dan şifa isteyen diğer tip Şengül'dür. Şengül'ün bu derdine Güllü Baba yerine, Kibriye Ana karakteri şifa

bularak iyileştirir. Bu nedenle Şengül anlatıda Güllü Baba'nın şifalı olarak görülen gözyaşlarının kurummasının sebebi olarak görülen lanetlenmiş bir gelin haline gelir. Çöp Bakkal ve karısı, Deli Dursun, Deli Gönül romandaki diğer ilgi çekici tipler olarak karşımıza çıkmaktadır. Çiçektepe'de dikkat çeken en önemli problemlerden biri su sıkıntısıdır. Bu mahalledeki evlerin sadece üç tanesinde su vardır bu nedenle kadınlar vadi tabanındaki çeşmeden su taşırlar. Çeşme başında saatlerce bekledikleri için uzun kuyuklar oluşur. Sanayilerden düşük fiyata satın aldıkları mavi plastik varillerde suyu biriktiriyorlar ancak bu suyun kullanımı da önemli sağlık problemlerine yol açmasını görmezden gelirler.

Anlatı, Çiçektepe isimli küçük bir gecekondu mahallesinin hikayesi olarak başlayıp, kısa kısa bölümlerde tiplerin yaşadıkları kısa hikayelerle bir bütünü çağrıştırır niteliktedir. Bu süreçte anlatım, kentsel veya ekonomik büyümenin yanı sıra insanların gördüğü zararları safdil üslubu ile etkili bir şekilde dile getirmeyi başarıyor.

3.3. GECE DERSLERİ

Latife Tekin'in Gece Dersleri adlı romanı ilk kez 1986 yılında yayımlanmıştır. Romanda, sol bir örgütün içinde yetişmiş olan Gülfidan'ın örgütten kopması ve birey olma mücadelesi sırasında yaşamış olduğu ruhsal bunalımı anlatılır. Bu çalışmamızda 189 sayfadan oluşan eserin Can Yayınlarındaki ilk baskısını esas aldık. Yazar, bu eserini teyzesinin kızı Mukaddes Doğan'a ithaf etmiştir. *Gece Dersleri* romanı kurguladığı dil bakımından Tekin'in romanları içinde ayrıcalıklı bir yerde görülebilir. Burada kurgulanan dil, ilk iki romanın dil hassasiyetlerini de içinde barındıran yepyeni bir dil kurgulama amacını başarmış bir romandır. Bu romanda bir roman kişisi anlatıcı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Latife Tekin'in, 80 darbesiyle zirveye ulaşmış olan hayal kırıklıklarını yansıtan baş karakter Gülfidan'dır. Gülfidan on sekiz yaşında, Sekreter Rüzgar kod adıyla sol görüşlü bir örgütün kadın koluna katılır ancak örgütün fikirleriyle ve örgütsel eğitimle hiçbir şekilde uyumsuz ve hep aykırı davranış sergiler.

Gülfidan, örgüt liderlerinden biriyle evlenir ve örgütün tüm karşı çıkışlarına rağmen çocuğunu doğurur. On yıl boyunca örgütün bir elemanı olabilmek için kendi üzerine uyguladığı baskı ruhunda derin yaralar açar. Annesinin anıları ve ölümüyle boğuşması bu baskıya direnişinin bir simgesi haline gelir. 12 Eylül darbesiyle birlikte

örgütün üyeleri çeşitli kılıklarda gizlenmeye başladıklarında Gülfidan kendisinin on yıldır zaten kendinden de, örgütten de gizli bir yaşam sürdürmüş olduğunu fark eder. Örgüt üyelerinin kendilerini gizlenmeye başladığı bu sıralarda o üzerine örttüğü kara örtüyü yakar ve bu gizliliğine son verir. Romanda Gülfidan'ın annesi ile olan anıları anlatıyı sararak anlatının değişmez bir figürü haline gelmiştir.

3.4. BUZDAN KILIÇLAR

Buzdan Kılıçlar, Latife Tekin'in 1989 yılında yayımlanmış olan dördüncü romanıdır. Eser, 150 sayfadan oluşur. Çalışmamızda eserin Can Yayınlarından çıkan birinci baskısını esas aldık. Yazar bu eserini ikinci eşi olan Latif Demirci'ye ithaf etmiştir. Anlatı boyunca pılık pırtık adamlar olarak gösterilen fakir insanların parayı arama uğraşları gözler önüne serilir. Yoksul bir yaşamın içinde bulunan Halilhan, bu yaşamından kurtulmak ve rahat bir yaşam sürmek için çaba sarf eden bir karakterdir. Bu yaşama kavuşabilmenin Volvo marka araba sayesinde olacağına inanır. Bu nedenle arabasına çok titiz davranarak arabası ile arasında bir dost ilişkisi kurar.

Buzdan Kılıçlar romanı “pılık pırtık adamların” hikâyesini anlatır. Anlatı şöyle özetlenebilir: Yazar, bu eserinde şehrin kenar mahallelerinde yaşayan, az çalışıp veya hiç çalışmayıp zengin olmanın hayalini kurup, bu hayallerini gerçekleştirebilmek için de her yola başvuran üç kardeş ve yakın çevrelerindeki insanların konu alındığı bir hikâye anlatır.

En büyük kardeş olan Halilhan Sunteriler, daha önceden batırmış oldukları Teknojen adındaki şirketlerini tekrar kurmak istemekte ancak küçük kardeşleri olan Hazmi ve Mesut, şirket için ortaya koymuş oldukları parayı özel harcamaları için kullanan Halilhan'a güvenmedikleri için sunmuş olduğu ortak olma önerisine yanaşmak istemezler. Halilhan'ın eşi olan Rübeyza, Mesut'un eşi olan Aynina, Hazmi'nin eşi olan Turcan da eşleri gibi bu şirketin yeniden kurulmasını istememektedirler. Çünkü Halilhan bu parayı da harcarsa tekrar geçim sıkıntısına düşmekten korkmaktadırlar.

Halilhan'ın yakın arkadaşı Gogi, onun Teknojen projesindeki en büyük destekçisidir. Hatta Gogi Halilhan'ın kardeşleriyle konuşarak onları Teknojen'e ortak olmaya ikna eder. Bunda Gogi'nin güven veren bir kişiliğinin olmasının büyük etkisi vardır. Gogi aracılığıyla ortadaki para sorunu yatırımcı bir ortak bulunarak çözülür. Yatırımcı olan ortak, Halilhan'ın kişiliğini yavaş yavaş sezer ve onlar hakkında

karakola şikâyetle bulunur. Bu durum Gogi'nin, üç gün boyunca karakolda tutulmasına sebep olur. Diğer kardeşler de, Halilhan'ın şirket için topladıkları paranın tekrar kendi özel harcamalarında kullanıp bitirdiğini anladıkları için Halilhan'dan uzak dururlar. Halilhan boş durmaz ve yüksek girişimci yöntemini kullanarak kendisine yeni para kazanma imkânı meydana getirir. Kullandığı yöntem belediyenin yolları yapmakta kullandıkları asfalt taşımakta olan kamyoncular ile anlaşıp onlara rüşvet verip, bu asfaltları kendi yol yapım çalışmasında kullanmasıdır. Bu yöntem sayesinde çok miktarda para kazanır. Daha sonra kardeşlerine yine ortaklık teklifinde bulunur ancak hiçbiri buna yanaşmaz. Gogi bile artık yakın arkadaşı Halilhan'la yollarını ayırmıştır. Bu arada, Halilhan'ın Volvo marka araba merakı vardır. Bir gün o çok bağlı olduğu Volvo marka arabasıyla kaza geçirir. Otomobilini tamir ettirir, ancak Volvo doğaüstü özelliklerini tamamen kaybetmiştir. Roman, Halilhan ve kardeşi Hazmi'nin iddaya tutuşup içki içme yarışına girmeleri ve Halilhan'ın Volvo marka arabasını kentin en sönük kopyasının görünmüş olduğu tepeye sürmesiyle son bulur.

Buzdan Kılıçlar romanının merkezinde erkek karakterler bulunur. Bu karakterler üzerindeki temel problem, yoksulluk ve buna bağlı gelişmiş olan dildir. Bu romanda arada kalmış olan ve bir anda zengin olmanın hayalini kuran pılık pırtık adamların, şirket sahibi olmakla aç kalmak arasında gidip gelmeleri konu edilmiştir.

3.5. AŞK İŞARETLERİ

Aşk İşaretleri, Latife Tekin'in 1995 yılında yayımlanan beşinci eseridir. Biz çalışmamızda, İletişim Yayıncılığın 119 sayfadan oluşan ikinci baskısını esas aldık. Tekin, eseri Ali'ye ithaf etmiştir. Nezir'in dili etkili bir şekilde kullanarak çevresindeki gençleri tesiri altına alması anlatı boyunca devam eder.

Latife Tekin, Aşk İşaretleri'nde büyük şehir varoşlarında yaşamakta olan birkaç fakir gencin, yol gösterici olarak gördükleri bir ağabeyin önderliğinde, yaşamda nasıl yer alacaklarını öğrenmeye çalıştıkları bir aydınlanma hikayesi anlatmaktadır. Tekin'in sessizliğin ve dilsizliğin övgüsü olarak değerlendirmiş olduğu romanı Aşk İşaretleri, okuyucunun peşine gölgeler takarak uçurumun kenarında dolaştıran, karanlık ve kasvetli bir romandır.

Aşk İşaretleri romanı Nezir adlı karakterin çevresinde topladığı gençler ile kurmuş olduğu aykırı, yabani, anlaşılmaz bir ilişki üzerine süren bir hikâyedir. Romandaki Yener, Cihan, Gülhan, Saim isimli bu gençler, Nezir'in dil ile kurmuş

olduğu ilişkiden çok etkilenmiş ve onun tesirinden kurtulamayan karakterler olarak karşımıza çıkar. Nezir, yoksul olan çocuklara nasıl dili kullanıp yoksulluktan kurtulabileceklerini öğretme çabasındadır. Bu gençlerden Cihan, sonunda dile Nezir gibi hâkim olur ve bu durum ona göre Nezirleşmek demektir. Nezir romanda, hem kötü bir karakter hem de Latife Tekin'in ters bir yansımasıymış gibi görülmektedir. Romanda anlatıcı Cihan adlı karakterdir ancak Nezir, dile hâkim olabilenle olamayan, yoksulla zengin arasındaki zıtlığı ortaya koyma çabası gösteren, etkili bir karakter durumundadır. Bu sebeple anlatı, Nezir ve Cihan'ın arasında belli belirsiz bir ilgi kurmaktadır. Nezir, Latife Tekin'in mücadele ettiği, içine hapsettiği, onun farklı bir yorumu iken Cihan bu mücadelenin merkezinde, Latife Tekin'den izler taşıyan bir aktarıcı durumundadır. *Aşk İşaretleri*, şehrin arka sokaklarında dolaşan yoksullarla iç içe olan bir anlatı sergiler. Nezir karakteri, yoksul olduğu halde yoksulluğunun ötesinde etkileyici bir dil kullanmasıyla karşımıza çıkmaktadır. Nezir, kullandığı bu dil ile kendisini adeta güç sahibi olarak görür. O, yoksulların dünyasında yaşayıp kelimeler ile boğuşan, onları birbirine karıştıran bir kişiliğin tehlikeli ve kötücül olabileceğini ortaya koymuş olan bir kahramandır. *Aşk İşaretleri*'nin dilinde *Buzdan Kılıçlar*'da olduğu gibi argo söyleyişler sürdürülmektedir.

Latife Tekin'in *Aşk İşaretleri* romanı daha önce yazmış olduğu dört romanından sonra, farklı bir konumda görülmektedir. Diğer romanlarında olduğu gibi yoksulluk ve kentin varoşları anlatının merkezindedir ancak yazarın bakış açısında bariz bir değişim görülmektedir. *Aşk İşaretleri* romanı şiirsel dili ile *Gece Dersleri* romanına çok benzer ama *Aşk İşaretleri*'nin şiirsel dili pek çok kahramanın içinde hareket eden bir hava sergiler.

3.6. ORMANDA ÖLÜM YOKMUŞ

Latife Tekin'in altıncı eseri *Ormanda Ölüm Yokmuş* romanıdır. Biz çalışmamızda, İletişim Yayıncılığın birinci basımını esas aldık. 184 sayfadan oluşan bu romanda aşkı hayatının merkezine yerleştirerek topluma yabancılaşmış olan bir sanatçının yaşamı anlatılmaktadır. Tekin, eseri Gürel Yontan'a ithaf etmiştir.

Latife Tekin *Ormanda Ölüm Yokmuş* romanında tabiatın içinde, zamandan bağımsız bir hikâye anlatmıştır. Anlatıda resim yapmayı bırakmış olan ressam Emin ve öykü yazarak biriktiren Yasemin'in, kendileriyle ve yaşamlarıyla hesaplaştıkları sohbetlerine tanık oluruz. Hayal kırıklığı ile son bulmuş aşklarını arkalarında

bırakarak ormana sığınan bu yakın arkadaşlar birbirlerine yoldaşlık ederek ormanın sessizliklerine doğru yol alıyorlar. Bu romanda karamsarlık yaşayan bir erkek ve onun yanında yer alarak ona destek olan bir kadın resmedilir.

Tekin, *Ormanda Ölüm Yokmuş*'tan önceki süreçte, yaşamıyla eşdeğer giden romanlar yazmıştır. Yoksulluk, yoksulların ışığı olmak onun için önemli kavramlardır. *Ormanda Ölüm Yokmuş*'ta ise kaybedilmiş olan masumluğun tekrar kazanılamayacağı, yoksulluk, aşk, doğa ve kent kavramlarının üzerinden anlatılan bir roman olarak karşımıza çıkar. Şehrin ötekileri artık sadece yoksullar olarak karşımıza çıkmaz; aşıklar ve ağaçlar da öyledir.

Anlatıda Yasemin ve Emin devamlı susmak ve sessizleşmekten konuşurlar. Sürekli ormana kaçmalarının sebebi de budur. Bu romanda aşk kavramı karşımıza çıkıyor. Yazarın bundan önceki diğer romanlarında olmayan bu tema yoksulluk ve masumiyet kavramları ile birlikte ele alınmıştır.

Yasemin ve Emin, buldukları bir yaprakla varlığına kanaat getirdikleri lale ağacını aramaya uğraşırlar.

Anlatıda lale ağacına yüklenen metaforik anlamları şu diyalogla karşımıza çıkar: “ ‘Ormanda ne demeye dolaşıyoruz öyleyse?’ ‘Lale ağacını arıyoruz, bilmiyor musun?’ ‘Arıyoruz yalnızca, bulmak istemiyorsun, saçmalık ama bu!’ ‘Bulmak istemiyorum demedim, bulsak da olur diyorum’”(Tekin, 2013, s.86).

Emin, Gece isimli bir kadınla evlidir ve Zümrüt isminde bir sevgilisi vardır. Emin, bu kadınları kendine uygun aşıklar olarak görmez bu nedenle hayattan kaçıp gitme isteği olan Emin kendini ormanın derinliklerine atar.

Emin'in, neden kendisiyle bu kadar ilgisiz kadınlara aşık olduğunu sorgulayan Yasemin anlatıda şu soruyu yöneltir:

“İlkokul birinci sınıftayken aşık olduğun kürklü kız, Emin... O kız yüzünden gidip gidip yanlış kadınlara aşık oluyorsun, onunla bir müsamereye çıktın diye oluyor bunlar... Öyle yanlış kadınlar seçiyorsun ki seni teselli edemiyorum, artisler, oyuncular... (...) seni çeken onların yalan dünyası mıydı? ‘Saflikları belki de,’ dedi Emin, ‘hızla değişmeleri, sahnede çocuk gibi oluyorlar.’” (Tekin, 2013, s.109).

3.7. UNUTMA BAHÇESİ

Yazarın yedinci romanı olan Unutma Bahçesi 2005 yılında yayımlanmıştır. Bu eser, Türkiye Gazeteciler Derneği 2006 Sedat Simavi Edebiyat Ödülü'ne layık

görülmüştür. Çalışmamızda romanın İletişim Yayınlarındaki ikinci baskısını esas aldık. 279 sayfa ve üç bölümden oluşan bu eseri yazar, Ahmet Filmer'e ithaf etmiştir. Bu eserde, geçmişte yaşamış olduklarını unutmaya çalışan bir grup insanın bir arada yaşam mücadelesi vermelerini anlatılır.

Latife Tekin'in yedinci romanı olan *Unutma Bahçesi, Ormanda Ölüm Yokmuş* romanının kaldığı yerden başlamaktadır. Ancak bu kez hikâyenin merkezinde “unutma” kavramı karşımıza çıkıyor. Yani temel konu, unutmaya çalışmaktır denilebilir.

Latife Tekin'in, *Unutma Bahçesi*'nde toplumun ve şehir yaşamının rutinliğinden uzak durmaya çalışan birtakım kişilerin ümit dolu hikâyesini anlatmaktadır. Bu kişilerin hayattan veya bir şeylerden kaçıp sığındıkları ve “unutmak” ortak amacında buluştukları bir mekândır *Unutma Bahçesi*. Bahçeye, her şeyi bilinçli bir şekilde unutmak isteyenler gelebiliyor.

Yiğitlik ve özgürlüğün peşinde olan kahramanların yani Şeref, Tebessüm, Cömert ve Olgun'un bir Ege kasabasında buluşup kendileri için doğa ile iç içe olan bir bahçe kurmanın peşindedirler. Meseleye daha önceki hayatlarında yaptıkları işleri unutarak başlıyorlar. *Unutma Bahçesi*, alegorik bir roman olarak kuralları, isyanları, zorlukları ve kadın erkek ilişkileri ile geçmişten kopmuş olan ufak bir çevre prototipi meydana getirir.

Ormanda Ölüm Yokmuş romanında olduğu gibi rüya kavramı *Unutma Bahçesi*'nde de önemli bir yer tutar. Yine anlatının merkezinde doğaya dönüş teması vardır. *Unutma Bahçesi* romanının anlatıcısı bir kadındır. Romanda Tebessüm'ün hafızasına dayanan bir anlatı kurgulanmaktadır. Bu anlamda, karışık ve akılda kalmayan bir kurgusu vardır. Bu romanda unutmayı en iyi başaranlardan biri olan Tebessüm bir tek Şeref'in söylediklerini unutmuyor. Anlatıda zaman zaman Tebessüm Ferah'a, Cömert Şeref'e, dönüşüyor. Karakterlerin sivri yanları birbirlerine karışıyor.

3.8. MUİNAR

İlk kez 2006 yılında basılmış olan *Muinar*, yazarın son romanıdır. Biz çalışmamızda Everest Yayınlarının dördüncü basımını esas aldık. İki bölümden oluşan roman 263 sayfadır. Yazar bu eserini çocukları olan Mehmet ve Yasemin'e ithaf etmiştir. Eser, kadınların içinde uyanmış olan bir kocakarının eko-feminist hassasiyeti etrafındaki öğütleri üzerine kurulmuştur.

2006 yılında yayınlanmış olan *Muinar* romanı muhtevası ile Latife Tekin'in yazarlık deneyimlerinin tümünü sergilediği bir eser olarak karşımıza çıkmaktadır.

Romanda anlatı tek bir olay örgüsü çevresinde dönmez. Roman; bulmaca, fal, araba yarışları, politika, nükleer savaşlar, Amerika, Kürt ve Ermeni meseleleri, erkeğin kadını egemenliği altına alması, sessizleştirilen kadınlar, doğa, yok oluş, Körfez savaşı, yazma kazanımı ve yazarlık ve benzeri sayısız konunun *Muinar* ile Elime üzerinden anlatıldığı parçalı bir hikâye olarak karşımıza çıkmaktadır.

Muinar, anlatıda bir iç ses, bir gölge olarak karşımıza çıkar. Bir sabah Elime'nin içinde on bin yaşında bir kocakarının sesi olarak şu sesle uyanır. "Işıksız bir çadırda uyanacağım geceyi bekleyerek yatağında titrediğim aylardan sonra bir sabah, alacakaranlıkta, içimin sessizliğinde gümbürdeyen davul sesiyle araladım gözlerimi, kadın olduğum için at gönderilmeyecekti bana, dallarına tutunarak göğe yükseleceğim ateş ağaç" (Tekin, 2006, s. 3).

Muinar'ın sesi Elime'ye şu sözleriyle duyulmaya başlar:

"Biz öyle sahipsiz değildik sizin gibi, acı sesimizle dünyada yalnız bırakılmamıştık, cesur neşeye kavuşursun, uzaklara kaçırma gözlerini, süzölmüş gönlünle dinle beni, hizmetçi perilerimiz, perilerimizin uşakları döner dururdu çevremizde, benim özel Tanrım vardı ..." (Tekin, 2006, s. 4).

Anlatıdaki kadın olma durumu, sanki feminst bir tavırla karşımıza çıkmaktadır. *Muinar*, pek çok kadının ve tarihin içinden geçip gelerek Elime'nin içinde kurulmuş ayrıca içinden geçmiş olduğu tüm kadınlar olarak karşımıza çıkan bir karakterdir.

Muinar bilgili olduğu kadar güncel de bir kadındır denilebilir:

"Duayla, dilekle geçirmiyor gününü pek öyle, takip ettiği konular, köşe yazarları var, televizyondan radyoları aratıp bulduruyor bana, frekanslarını ezberlemiş, nasıl bir kocakarıdır, dinleyip izliyor işte, tartışma porgramlarına meraklı" (Tekin, 2006, s. 13).

Muinar'ın eleştirel düşüncesinin temelinde, dünyanın dişi ve canlı oluşu vardır. *Muinar*, tarih öncesinden yirmi birinci yüzyıla kadar uzanan kadın hikâyeleriyle, kadına hakikatte unutmış olduğu âlemin bilgisini hatırlatmayı amaçlayıp bunları da büyü ve gerçekliğin birleşimini karışık bir anlatım tarzıyla ortaya koymuş olan bir romandır. Romanda sıradışı hadiselerin okur üzerinde kuşku uyandırmadığını ama vakitsiz ve doğrusal olmayan bir dile karşı gelen politik, feminist bir anlatı sergilenmiştir.

4.BÖLÜM ROMANLARDAKİ YABANCILAŞMA

4.1. SEVGİLİ ARSIZ ÖLÜM

Anlatmaya bağlı edebi metinlerde olayların merkezinde yer alan karakter romanın başkişisidir. Bu romanın başkişisi Dirmit'tir. Çünkü anlatı boyunca ailesiyle çatışma yaşayıp ruhsal ve zihinsel dönüşüm yaşayan karakterdir. Bu durum onun yabancılaşmasına neden olmuştur.

Bireylerde bastırılmış olan ortak unsurları gösteren toplumsal özyapı, yabancılaşmayı tetikleyen önemli unsurlardandır. Toplumsal bir yapı olarak değerlendirilen aile, daha küçüklükten başlayarak çocuğuna kendi duygu, düşünce ve tutumlarını dayatır. Zamanla birey kendine ait olduğuna inandığı bu düşünce ve tutumlarla donatılır (Fromm, 1998, s. 94-106). Yaşamının sonraki dönemlerinde bireyin kendisiyle, ailesi ile veya toplumla çatışmasına neden olur ve yabancılaşma sürecine etki eder. Kişiler arası bu çatışma iletişim problemi ortaya çıkaracağı için yabancılaşmaya yol açar (Aslan, 2005, s. 78).

Dirmit, cesur kişiliğe sahip bir karakter olarak karşımıza çıkmaktadır. Cinlerden çok korkan köylülerin tersine cinleri kızdırmak için türlü oyunlar yapar. Bu davranışları, onun korkusuz duruşun ve tekdüze düşünen köylülerden farklı düşünce yapısına ve farklı kişilik özelliğine sahip olduğunun bir göstergesidir. Ancak köylü bu duruma tepki gösterir. Dirmit'in bu davranışlarının uğursuzluk getireceğini düşünürler ve Atiye'ye şikayette bulunurlar. Atiye, Dirmit'in yapmış olduğu her hareketin altında bir anlam arar ve sürekli kızına ceza uygular. Dirmit toprak yediği için annesi tarafından eve hapsedilir, radyo açıp dinlemesini cinlerden haber geldiğine yoran Atiye radyoyu samanlığa saklar. Şehre taşındıktan sonra da farklı cezalarla kızını kontrol altında tutmaya çalışır. Dirmit'in saçının fazla olmasından dolayı kızının aklını toparlayamayacağına karar verip bilek kalınlığındaki saçını keser. Ayrıca Dirmit'in yatakta altını ıslatması, şiir yazması vb. gibi durumlar nedeniyle kızına dayak atar.

Merak duygusu Dirmit'in tipik özelliklerinin başında gelmektedir. Köylülerin köy öğretmenine komünist damgası yapıştırmış olmaları Dirmit'in köye gelen gidene komünistin ne olduğu ile ilgili soru sormasına neden olmuştur. Annesinin onu yanlış bilgilendirmesi nedeniyle kafasında kavram karmaşası meydana gelir. Bu da kendine yabancılaşmasına neden olur.

Toplumsal bir yapı olarak değerlendirilen aile, daha küçüklükten başlayarak çocuğuna kendi duygu, düşünce ve tutumlarını dayatır. Zamanla birey kendine ait olduğuna inandığı bu düşünce ve tutumlarla donatılır (Fromm, 1998, s. 94-106). Yaşamının sonraki dönemlerinde bireyin kendisiyle, ailesi ile veya toplumla çatışmasına neden olur ve yabancılaşma sürecine etki eder. Kişiler arası bu çatışma iletişim problemi ortaya çıkaracağı için yabancılaşmaya yol açar (Aslan, 2005, s.78).

Şehre gittikleri ilk gün, tabelanın üstünde yazılı olan “Kanserden korkma geç kalmaktan kork!” sözünü merak ederek anlamaya çalışan Dirmit, babasına ve ağabeylerine bu sözün ne anlama geldiğini sorar ancak onlardan bir cevap alamaz. Onun sorularına ailesinin cevap verememesi veya yanlış cevaplar vermesi, Dirmit’in aşamalı olarak zihinsel açıdan yabancılaşmasına yol açar.

“Gide gide Dirmit’e bir hal geldi. Radyoyu açıp açıp oynamaya başladı. O oynadıkça evdekiler güldü...” (Tekin, 2018, s.83).

Burada Dirmit’in şehre gelmesiyle birlikte kendisinde meydana gelen değişiklik ve ailesinin bunu yadırgamadan kabullenip gülmeleri yabancılaşma göstergesi olarak değerlendirilir.

Şehre taşınmalarından sonra bir birey olma yolunda mücadele veren Dirmit’in bireyselleşmesi, özellikle annesi tarafından sürekli yıkıcı tavırlarla engellendiği için uyumsuz bir şekilde gerçekleşir bu da onun yabancılaşmasına neden olur.

“Dirmit ucundan tüller, yapma kirazlar sarkan hasır şapkalı, etekleri dizinin iki karış üstünde Aysun diye bir kızla arkadaş oldu. Aysun’u annesinden ileri tuttu. Evi barkı unuttu.” (Tekin, 2018, s.141).

“O intizar ettikçe Dirmit eteklerini kesip Aysun’un etekleri gibi dizinin iki karış üstüne çıkardı, Aysun gibi ağzına kocaman bir sakız aldı. Aysun’la bir oldu, yoldan geçen oğlanların ardından ıslık çaldı. ‘Aysun parka, oğlanlara kendini göstermeye gidiyor, ben niye gidiyorum?’ demedi, Aysun’un yanına düşüp gitti. Aysun ne ettiyse o da aynısından etti...” (Tekin, 2018, s.142).

“Dirmit, Aysun’dan oğlanlarla öpüşen kızların dişlerinin dökülmediğini etlerinin kuruyup pul pul kalkmadığını öğrendi. Atiye’nin yalanını yüzüne vurdu. O günden sonra annesinin söylediklerini beğenmez oldu.” (Tekin, 2018, s.142).

Buralardaki yabancılaşma göstergesi aile yaşantılarına ters olan bir durumla karşı karşıya kalmalarından kaynaklanmaktadır.

Dirmit, ergenlik dönemine girmesiyle birlikte çevresinin etkisi altına girer. Bu dönemde Aysun adında bir kızla arkadaşlık eder. Zamanla Aysun ile olan arkadaşlığını

üst düzeye taşır ve onu annesinden bile ileri tutar. Atiye, kızını Aysun'dan vazgeçirmek için döver ama Dirmit, Aysun ile arkadaşlığını bitireceği yerde ona daha fazla bağlanır. Onun gibi davranmaya başlayarak yabancılaşma sürecini devam ettirir.

Dirmit'in Aysun ile olan arkadaşlığını devam ettirmek için ailesini karşısına alır. Bu dönemlerde, ergenler doğru yönlendirilmedikleri zaman çevresindekilerin etkisi altına girerek doğru olmayan davranışlarda bulunabilirler. Dirmit de eğitim seviyesi düşük olan ailesinin kendisine doğru yolu gösterememesi sonucu, arkadaşının etkisi altına girerek yabancılaşmıştır.

Atiye, kızının Aysun'a olan sevdasını dayakla vazgeçiremeyeceğini anlayınca bu sefer ona nasihatlerde bulunur. Ancak Dirmit'i bir türlü Aysun'dan uzak tutmayı başaramaz. Sonunda onu eve hapsederek Aysun'u unutmasını sağlamış olur.

Dirmit'i romanın diğer kahramanlarından ayıran özelliklerden biri de cansız varlıklarla konuşmasıdır. Köydeyken tulumba, rüzgar ve yediveren gül ile konuşan Dirmit, şehre gittikten sonra kuşku otu ile arkadaş olur. Dirmit'in konuşmuş olduğu bu varlıklar, onun sıkıntılarını giderir ve ona yol gösterir.

“ Kuşku otu kızların oğlanlara haber göndermesi ayıp mı?”

“ Ayıp değil.”

“ Yine oğlanlara haber göndereyim mi?”

“ Sevdiğin oğlanlara gönder” (Tekin, 2018, s. 93).

Dirmit, kafasındaki sorulara cevap bulmak için ailesinden değil çevresindeki cansız varlıklardan akıl almaktadır. Bu durum, hayatın sırlarını öğrenmek isteyen Dirmit'in çözüm yolu olarak insanları değil tabiat elemanlarını merkeze alarak yabancılaştığını göstermektedir.

Dirmit'in hayatında okulun ayrı bir yeri vardır ancak köydeki öğretmen merkezli olan bu ilgi, şehre taşındıktan sonra arkadaş merkezli bir ilgiye dönüşür. Şehre geldikten sonra gittiği okulda uyum zorluğu yaşar. Öğretmeninin sorduğu sorulara cevap veremediği ve ağladığı için onu bir alt seviyedeki sınıfa indirirler.

Rousseau', 'ben'e yabancılaşmış olan insanın kurtuluşunu 'eğitim'de bulacağını düşünmektedir. Kurtuluşu eğitimde bulmaya çalışan yabancılaşmış birey, yeni bir toplumsal sistem önerir. Eğitim yaşamında yabancılaşmayı etkileyen 'bireyin okul ile bütünleşme sağlayıp sağlayamaması, bireyin okulun amaç ve değerlerini kabul etmesi veya reddetmesi, kendini okulun bir üyesi olarak hissedebilmesi, bireyin kendini okulun bir parçası olarak görmesi, doyum sağlayıp sağlayamaması gibi çeşitli etmenler bulunur (Tezcan,1983, s. 273).

Bu konu ile ilgili yapılmış olan araştırmalardan söz eden Erjem (2005, s. 396), eğitimde meydana gelen yabancılaşmanın neden olduğu faktörleri şu şekilde özetler: okullardaki bürokratik yapı, öğrencisi fazla olan sınıflar, yoğun olan müfredatı, fazla ders yükü, yönetsel yapının demokratik olmaması, hayatta karşılığı bulunmayan bilgilerin öğretilmeye çalışılması, öğretim süreçlerinin dışarıdan belirlenmesi. Ayrıca eğitim sisteminin kendisi de yabancılaşmaya etkisi vardır.

Zamanla Dirmit başarılı bir öğrenci haline gelir. Çalışkanlığı mahalleye kadar yayılır ve onun ilerde önemli bir konuma yükseleceğine inanırlar. Bu arada şiir de yazar. Şiir, Dirmit'in hayatında önemli bir yer tutar. Ailesi tarafından baskı altında tutulan ve küçük olduğu için düşünceleri dikkate alınmayan Dirmit, şiir sayesinde içinde birikmiş olan duygularını dışarı atar.

Romanın sonlarında Dirmit kara nokta oyununu keşfediyor. Gözlerini kapattığı zaman karanlığın kara noktalardan oluştuğunun farkına varıyor. Onlarla muhabbet etmesini sağlayan bu kara noktalar onun geçmişte tanıdığı canlı ve cansız varlıkların yanına götürüyor. Kendini bu oyuna iyice kaptıran Dirmit, ailesine karşı yabancılaşır.

Diğer karakter konumundaki Atiye anlatı boyunca eşinde ve çocuklarında ortaya çıkan sapmaları düzeltmek için çabalar.

Sevgili Arsız Ölüm adlı eser, “Annemin anısına” sözü ile başlar. Yazar kendisiyle yapılmış olan röportajlarda romandaki Atiye karakterinin kendi annesini yansıttığını ifade etmiştir. “Onu çocukluğumda aklımda kaldığı gibi yazmak istedim *Sevgili Arsız Ölüm*'de” (Özer, 2015, s. 21).

Şehirde çalışmaya gidip köye her gelişinde yeni bir aletle gelen Huvat Aktaş, bir seferinde Atiye adında “...yüzü alev alev yanan, başı kıcı açık, süt gibi beyaz bir kadın...” (Tekin, 2018, s.12) getirir. Bu kadın, köylü kadınlar ve çocuklar tarafından şaşkınlıkla karşılanır. Atiye'nin cinli ve uğursuz olduğunu iddia eden köylüler onu ahıra kapatırlar. Günlerce ahırda kalan Atiye, günün birinde Hızır Aleyhisselam'ın yardımıyla bir kız çocuğu doğurur ve ahırdan çıkarılır. Daha sonra ise üç tane erkek çocuk ve bir kız çocuk olmak üzere dört evlat daha dünyaya getirir.

“Huvat'ın şehirden getirdiği kadın pek yaman çıktı. Az zamanda tandırda ekmek pişirmeyi, koyun kırkmayı, tezek yapmayı, kuzu emiştirmeyi, tavuk teleğiyle çocuk düşürmeyi öğrendi. Bir erişte döküyordu, inci gibi. Halı kertmekte köyün gelinlerini, kızlarını yaya bıraktı. Hatta ölü evinde ağıt bile düzmeye başladı. Derken ağzı da çevrildi. Aynı köylüler gibi konuşmaya başladı. Sadece yolda önüne bir erkek

çıkınca erkeğe yol vermesini öğrenemedi. Çiğneyip geçiyordu erkeğin önünden...” (Tekin, 2018, s.14).

Atiye, kısa süre içinde çok becerikli bir kadın olduğunu gösterir. Köylülerin sıradan işlerini en iyi şekilde yaparak hamaratlığını gösterir. Ayrıca dikiş dikmeyi ve iğne yapmayı da öğrendiği için adı “İğneci Atiye Hanım” a çıkar.

Atiye, köydeki çocukların bakımsızlığının aksine kendi çocuklarına özen gösteren bir anne olarak karşımıza çıkar.

“Köyün çocukları, yağlı bir göğüslükle doncak gezinirken, çocuklarına garip garip şeyler giydirdi. Nuğber kız, köyün tozunun toprağının içinde başında kurdele, üstünde naylon elbise, ağzında yalancı memeye gezindi. Oğlanlar ceviz ağaçlarının cin dallarına askılı pantolonlarla dolandılar. Ellerinde renkli fırıldaklarla öküzün, eşeğin peşine düştüler. Bir yanda kuş lastiği, lampık, helheli bir yanda dolma top, su tabancası şişirme, itin didüğün naylondan yapılmış, çocukları şaşkına çevirdi. Üstüne üstlük, anaları sabun diye bir şey icat etti. Onları iki güne bir derilerini yüze yüze yıkadı” (Tekin, 2018, s.15).

Atiye, eşi Huvat’ın sürekli köyü terk edip şehre gitmesi ile evin bütün sorumluluğunu tek başına üstlenir. Beş çocuğunun da bakımını kocasız bir şekilde üstlenmek zorunda kalan Atiye, çocukları üzerinde denetim kuramadığı için çoğu zaman bu yükün altında ezilir. Böyle durumlarda kocasına haber gönderip çocuklarının onun sözünü dinlemediğini ve onlarla baş etmekte zorlandığını söyleyerek Huvat’ın köye gelmesini ister.

Atiye, köyden şehre taşındıktan sonra batıl inançlar sergiler. Bu inançlara dayanarak aile bireyleri üzerinde kontrolünü sağlamaya çalışır. Bunu yaparken yabancılaşma olgusuna kendini kaptırır.

“hesabın içine bir de Atiye’ye alacağı kürklü mantonun parasını koydu.” (Tekin, 2018, s.162).

Maddi açıdan yaşadıkları sıkıntıların yanında gösteriş ve zevk için kürklü manto alma düşüncesi bir yabancılaşma göstergesidir.

“Atiye kısmetleri bağlanmasın diye, uğursuzluk saydığından çocuklarının ellerini bacalarının arasına alıp oturmalarını yasakladı. Her Huvat’ın kahveye çıkışında, arkasından okuyup üfledi. Evde ne kadar düğüm atılmış şey varsa hepsini tek tek çözdü. Huvat elini yüzüne alıp oturdukça, evin kısmetini bağlıyorlar diye, kızlarının, gelininin saçlarını ördürmedi. İşi, oturarak su içmenin, helada fazla durmanın, geç yatıp geç kalkmanın kısmetleri kapadığını söyleyecek kadar ileri

götürdü. Kapının üstüne koca bir levha, bereket duası astı. Besmelesiz eşikten atlayana evlat demeyeceğini açıkladı” (Tekin, 2018, s.85).

Atiye, şehirde kahve falı bakmaya başlar ve şöhreti kısa zamanda mahallelilere yayılır. Mahallede derdi olan insanlar, Atiye’ye gelir. “Yüreği kararının, içi sıkılanın içinin sıkıntısını dağıttı. Kimine mektuplar getirdi, kimini zengin etti, kiminin eşyasını toplayıp yolculadı, kiminin başına talih kuşları kondurdu, kimine yılan gibi düşmanlar buldu. Ev kadından, evde kalmış kızlardan, dertli dullardan geçilmez oldu” (Tekin, 2018, s. 105).

Atiye, fal bakmanın yanında gündüz uykuya yatarak rüyalar görmeye ve bu rüyaları yorumlamaya başlar. Ancak Hızır ile karşılaşması ona fal bakmayı bıraktıran sebep olur. Çocuklarının iyiliği için onlar üzerinde hakimiyet kurmaya çalıştığını söyleyen Atiye başta Dirmit olmak üzere diğer çocuklarının da otoritesini zedelemesi, Atiye’yi ciddi anlamda rahatsız eder. Hatta bu rahatsızlığın boyutu Atiye’nin yataklara düşmesine neden olur. Ailesini bir arada tutmak için gösterdiği çaba sonunda hastalanan Atiye, Azrail ile olan savaşında yenik düşer ve ruhunu teslim eder.

Şehirde taşeron olarak müteahhitlik yapan ve köye her gelişinde yeni bir aletle gelen Huvat Aktaş, zaman içinde de köylülerin soba, radyo ve otobüsle tanışmasını sağlar. Ayrıca köydeki gençleri şehre götürüp onların çeşitli meslekler edinmelerine aracı olur.

“Bu kez masmavi bir otobüsle çıkagelmişti köye. Otobüs yol boyunca epeyce toz yutmuştu ama yine de güneşin kızgın ışıkları altında ayna gibi parlıyordu. Köylüler hayatlarında ilk kez gördükleri bu garip şey karşısında ilkin dehşetle irkildiler. Bu şaşkınlık anında dua okuyup sağa sola üfürülenlerin, korkudan donuna kaçırانların yanı sıra, otobüsün sağını solunu elleme cesareti gösterenler de çıktı...” (Tekin, 2018, s.11).

“Ama otobüsle yolculuk etmenin zevkine varınca da yürümenin ne kadar yararsız ve yorucu bir iş olduğunu çok çabuk anladılar. Tarlaya, bağa, hatta ağıla bile otobüsle gidip gelmeye başladılar...” (Tekin, 2018, s.12).

Burada otobüse verilen ilk tepki ve sonunda sergiledikleri davranış onların yabancılaştıklarının bir göstergesidir.

Huvat, önceleri avcılığa merak sarıp tüfeğini omzuna takarak ava gider. Sonraları köyde dama bir güvercinlik yaparak keklik beslemeye başlar. Bütün günlerini bu işle uğraşarak geçirdiği için Atiye muska yapma yoluna başvurarak onu bu sevdadan vazgeçirir. Ancak bu sefer de kendine yumurta oyununu bulur ve köyün

gençleriyle bu oyunu oynarlar. Şehre taşındıktan sonra ise kara, uzun sakallı bir hocayla tanışıp kendini adeta dine adar. Bu hocayla sohbetlere katılır ve onun yanından ayrılmaz. Bir gün bu hocanın kendi arkadaş grubu ile birlikte gençlerle kavga ettiğine şahit olduğu için onlara olan inancını kaybeder.

Modern çağın kendisine kaynak teşkil eden Rönesans'ın fikri ile hümanizm liderliğinde dine karşı çıkması bugün belki de kiliseye karşı içinde beslemiş olduğu intikam duygusu ile bir dışlamaya sebep olmuştur. Dinin hafife alınması da bu anlamda modern toplumun engelini oluşturur. Modern toplum bir taraftan dinin inanırlığını sürekli tehdit altında bulundurur diğer yandan dinin ilaç etkisi yarattığı bir çok sıkıntıyı gidermeyi de sağlayamamıştır. Buradaki sıkıntı, insanın ihtiyaçlarına yıllardır bağımsız bir belirlilik getirme görevini icra eden dine olan güvenin büyük oranda sarsılmasıdır (Berger, 1985, s.204).

Durkheim, dinin insanlar üzerinde ölçülü bir şekilde hareket etmenin belirleyicilik taşıdığını ve önemli sonuçlar elde edildiğini vurgular. Ona göre:

“Hem işçilerin hem de patronların, hem yoksulların hem de varlıkların üzerinde etkisi bulunan bir din vardır. Birinci olanlara sosyal düzenin Tanrı emri olduğu, her sınıfın hissesinin doğrudan Tanrı tarafından tespit edildiğini öğrenir, onlar da bu dünyanın eşitsizliklerine karşı gelecek olan bir dünyadan haklı karşılıklar görmek ümidi uyandırıp onları oyuyor ve vaziyetlerine razı bulunmayı öğretiyor. İkinci olanlara da dünyanın menfaatlerinin insanın her şeyi olmadığı, bunları yüksek olan diğer çıkarların altında varsaymaları gerektiğini, bu nedenle dünyanın menfaatlerinin kural ve ölçü tanımadan kovuşturmayacağına değmeyeceğini hatırlatarak onların tavırları karşısında değerli yapıyordu.”

İnancın kaybetmesi sonucu bir boşluğa düşer ve bu sefer de kendini suya kaptırır.

“Ama Huvat'ı su tuttu. Huvat suya bakmadan yaşayamaz hale geldi. Atiye kocasını su sevdasından kurtarmak için yine tesbihine sarıldı. Okuyup üfledi. Aklını bozup delirmemesi için Tanrı'ya yalvarıp yakardı. Ama okuyup üflediği tersine döndü. Huvat suya bakmadan duramadığı için akşamları deniz suyuyla doldurduğu şişelerle eve gelmeye başladı. Şişeler odanın duvarlarına asıldı. Huvat şişelere baka baka uykuya daldı. Uykudan uyanır uyanmaz şişeleri aradı. Atiye'nin tüm yalvarmalarına rağmen su Huvat'ın aklını aldı” (Tekin, 2018, s.165-166).

“Huvat koskocaman karısının tırnak kadar çocuğun ardına düşüp parka kız görmeye gitmesini ayıpladı. Ama Atiye'nin durmadan kızın kendisini Mahmut'un

yanında görünce nasıl gülüp kaçtığını anlatması üzerine meraklandı. ‘ Şu kızı bir de bana gösterin,’ diye tutturdu. Atiye, Huvat’ın yanına düşüp kocasını parka götürdü...” (Tekin,2018, s.131).

Burada Huvat’ın önce ayıpladığı şeyi sonradan kendisi de yapması yabancılaşma olarak değerlendirilir. Yine aynı şekilde şu cümlede de bir yabancılaşmayla karşılaşmaktayız:

“Hiç o güne kadar öyle oynamak görmediği halde oğlanın hem söyleyip hem kafasını, ellerini, bacaklarını sallayarak oynamasına karışmadı, hem karışmadı hem de ellerini birbirine çarpıp tempo tuttu, kaynatılığını, yaşını başını unuttu.” (Tekin, 2018, s.196).

“Kulağına, ‘senin adın Atiye,’ diye üç kez bağırdı. Sıra Atiye bebeğin ağzına tükürmeye geldi. Oraya gelince törenin bilinen seyrinde Atiye bir değişiklik yapılmasını istedi. Huvat’ın kucağından bebeği çekip aldı. Ve bebeğin ağzına bir tek Seyit’in tükürmeye hakkı olduğunu açıkladı. Huvat, kız çocuklarının ağzına erkeklerin tükürmesinin doğru olmadığını, âdette böyle bir şeyin yeri bulunmadığını söylese de yine kendini dinletemedi...” (Tekin,2018, s.94).

Burada geleneğe aykırı bir davranış sergilendiği için yabancılaşma olgusu vardır.

Huvat’ın bu kararsızlıkları yüzünden eşi ve çocukları onu dinlemez hale gelir. Bu nedenle Huvat, toplumsal açıdan bakıldığı zaman sosyal bir kişilik özelliği sergilese de aile içi düzeni sağlamada yetersiz olan bir baba olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ailenin büyük erkek çocuğu Halit, babasının şehre gitmesinden sonra olumsuz ve sorumsuz davranışlar gösterir.

“Huvat gittikten sonra büyük oğlan gemi azıya aldı. Geceleri öğretmenin bekâr odasında yatıp kalkmaya, gündüzleri saçını yan yatırıp geline kıza ıslık çalmaya, ayna tutmaya başladı. Bir gün hırsızlığa dolandıysa bir diğer gün sarhoş gezindi” (Tekin, 2018, s. 27-28).

Atiye, oğlunun yaptıklarıyla baş edemez ve Huvat’a haber göndererek onun köye gelmesini gerektiğini söyler. Huvat, köye geldiğinde Halit’i nişanlamayı düşünür ve köylerine yakın bir köy olan Dizgeme’de yaşayan bir ailenin kızı olan Zekiye’yi görüp beğenir ve oğluna nişanlar. Kısa bir zaman sonra düğünleri olur. Şehre sık sık çalışmaya giden Halit şehirden her gelişinde karısı Zekiye’ye hediyeler getirir. Şehir

yaşamından etkilenen Halit, Zekiye'nin başörtüsünü çıkarır ve ona naylon çoraplar giydirir. Bu nedenle köyün erkekleri Zekiye'yi rahatsız etmeye başlar.

Geleneksel yöntemlerle yetişmiş olan Zekiye'yi şekil olarak değiştirmeye çalışan Halit'in, modernlik ve geleneksellik arasında bir çatışma yaşamasına neden olur. Bu da yabancılaştığının bir göstergesi olarak karşımıza çıkar.

Berger'e göre ekonominin teknolojik dönüşümü ve bürokratik olarak devletin ortaya çıkması modernitenin iki temel sebebidir. Modernitenin önde gelen taşıyıcıları; şehirleşme, kitlesel eğitim ve kitle haberleşme araçlarıdır. Zamanla gelişen bürokrasi ve modern teknolojik üretim toplumsal ilişkileri belirsiz kılmakta ve kurumsal baskıyı artırarak yaşama yabancılaştırmaktadır. Bu bireyleri çoğulculaşmaya, karmaşaya ve anlamsızlık hissine ulaştırmaktadır. Berger, modernleşme ile ortaya çıkan bu hoşnutsuz duygu durumu bireylerin gittikçe özel alan çekilerek uzaklaşmalarına neden olduğunu düşünmektedir (Ertoy, 2007, s. 139-141).

Aktaş ailesinin şehre taşınmasından sonra Halit'te mühendislik özentisi ortaya çıkar. Bu özentisi onda yabancılaşma olarak kendini gösterir. Bu arada Zekiye'den soğumaya başlar. Atiye, gelinine makyaj yapar onu süsler ve büyüler yaparak oğlunun tekrar ısınmasını sağlar. Böylece Halit, yeniden eşine ilgi duymaya başlar.

Zaman içinde Zekiye ve Halit'in, Atiye adını verdikleri bir bebekleri olur ama bu bebek, hastalığa yakalandığı için fazla yaşamaz. Daha sonra ise Seyit adını verdikleri bir erkek çocukları olur.

Halit çalışmayı sevmez ve rahatına çok düşkündür. Sabahları iş bulmayı bahane ederek kahveye gider, sigara içip oyun oynar. Bu nedenle aile içinde kavga çıkar. Bir gün askere giden Halit, orada milli bir bilinç kazanmış olarak evine döner. Eve geldiğinde askerdeyken nasıl şiir yazması gerektiğini öğrendiğini, Battal Gazi romanlarından okuduğunu, bir tane daha oğlu olursa Kürşat ismini koymak istediğini söyler.

Askere gitmeden önce çalışmayı hiç sevmeyen Halit, askerden döndükten sonra yemin ederek babasına çalışacağını söyler ama çok geçmeden yeminini bozar.

Kardeşi Seyit'le birlikte çalışıp müdür olma hayali kurar ama çalışma yükü onun rahatına düşkün kişiliğine ters düşer. Bunu anlatıda şu sözleriyle anlıyoruz: "Bu dünyada çalışmadan müdür olmanın yolu yok mu?" (Tekin,2018, s. 162).

Halit, kardeşi Seyit'in bir iş kazasında dişlerini kaybetmesiyle birlikte sıkıntıya düşer. Bu sıkıntısını gidermek için kendini dine verir ama hocalığı da kısa sürer. Daha

sonra kuşçu olur ve kısa zamanda evin duvarlarını kuş kafesleriyle doldurur. Bu durumdan rahatsız olan Huvat ve Atiye birlik olarak onu bu sevdadan vazgeçirirler.

“Koltuğunun altına bu defa duman rengi kalın bir kitap aldı. Eline korkuluk deyneğine benzer bir cetvel geçirdi. Saçlarını omuzlarından aşırđı. Çenesinin altına kadar iki kulağının dibine favori koydu. Bir iyice mühendis oldu.” (Tekin,2018, s. 212).

Mühendisliğe özenerek kendinde değişiklikler yapan Halit yabancılaşmış bir karakter olarak değerlendirilir.

Anlatıda çalışmadan para kazanmayı düşünen Halit, rahatına düşkün bir karakter olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca modern yaşamın etkisi altında kaldığı için eşi ile sık sık sorunlar yaşayan biridir. Bu özellikleriyle yabancılaşmış ve zayıf bir karakter konumundadır.

19. yüzyılda meydana çıkmış olan modernizm olgusu, geleneksel olarak değerlendirilen her şeyi bir yana itip yenilikler ortaya koyma uğraşını doğurmuştur. Bu akım, artık eski olan her şeyin zamanının dolduğunu, eski olan her şeyin yeniyile değiştirilmesi gerektiğini ortaya atar.

Bayhan’ın Modernizm ile ilgili şu görüşleri bulunur:

“ ‘Modern’ kelimesi kök itibariyle Latince ‘modernus’tan, o da ‘henüz, şimdi’ anlamlarına gelen ‘modo’ kelimesinden türemiştir. Modern ve çağdaş kelimeleri genellikle her ne kadar eşanlamlı olarak kullanılmaktaysa da Türkçede modern daha normatif, çağdaş ise daha nötr bir anlam kazanmıştır. Modern kelimesinin Osmanlıca söylenişi ‘asri’, çağdaş kelimesinin ise ‘muasır’dır... Modern, gelenekselin yerine geçen ve yeni olanı niteleyen durumdur. Dolayısıyla modernleşme de geleneksel toplum yapısından yeni ve modern olan toplum yapısına geçişi ifade etmektedir.” (Bayhan, 1997, s. 128).

Modernizmin kişide ortaya çıkardığı etki bireycilik olarak adlandırılır. Bu da modernizmin en önemli açmazı olarak değerlendirilir. Tevekkül, rıza, kader vb. gibi kavramlar yerini risk, girişimcilik vb. gibi modernizmle bağlantılı olan kavramlara bırakmıştır. Yani güven insan değil, güven risk ile bağlantılı olarak anlam kazanmaktadır (Göktürk ve Günalan, 2006, s. 131).

Berger’e göre ekonominin teknolojik dönüşümü ve bürokratik olarak devletin ortaya çıkması modernitenin iki temel sebebidir. Modernitenin önde gelen taşıyıcıları; şehirleşme, kitlesel eğitim ve kitle haberleşme araçlarıdır. Zamanla gelişen bürokrasi ve modern teknolojik üretim toplumsal ilişkileri belirsiz kılmakta ve kurumsal baskıyı

artırarak yaşama yabancılaştırmaktadır. Bu bireyleri çoğulculaşmaya, karmaşaya ve anlamsızlık hissine ulaştırmaktadır. Berger, modernleşme ile ortaya çıkan bu hoşnutsuz duygu durumu bireylerin gittikçe özel alan çekilerek uzaklaşmalarına neden olduğunu düşünmektedir (Ertoy, 2007, s. 139-141).

Seyit, evin ikinci büyük oğludur. Köyde yaşarlarken Elmas adında bir kıza aşık olur. Annesinden Elmas'ı kendisine istemesini söyler ama Atiye, başkasıyla sözlü olan bu kıızı oğluna isteyemeyeceğini söylemesine rağmen Seyit kızın peşini bırakmaz ve onu kaçırmaya kalkar. Elmas'ın bağırmasını duyan köy halkı ayaklanıp Seyit'i bıçaklar. Bu olaydan sonra Seyit köyde başıboş dolaşmaya başlar.

Seyit ailesiyle birlikte şehre taşındıktan sonra ailesinin sorumluluğunu üstlenir ve evi geçindirmek için ağır işlerde çalışır.

“Cami çerçevesi takılmamış inşaatlarda eli bıçaklı rüzgârla, ingilizanahtarıyla, çekiçle, murçla vuruşturdu. Borulara kelepçe taktı, birbirine bağladı. Pencere önlerine başını rüzgârdan sakına sakına dilim dilim radyatör koydu. Bağladığı borulara, radyatörlere bakıp gurur duydu. Elini şişip büyüyen ciğerinin üstünde tıtır tıtır oynatarak sevindi. Rüzgâra inat boş bir kireç tenekesine meşe kömürü doldurdu. Kömürü kızarttı. Tenekeyi arkası sıra gezdire gezdire diş açtı, duvar deldi” (Tekin, 2018, s. 97).

Bu tarz zor işlerde çalışmanın sonucu olarak Seyit, ciğerinden ve iki gözünden rahatsızlanır. Atiye'nin oğlunun gözlerine çiğ patates halkaları kesip bağlamasıyla iyileşir. İyileşir iyileşmez yine çalışmaya başlar. Ancak aynı sağlıksız ortamlarda çalıştığı için tekrar hastalanır ve bu kez yürüyemez hale gelir. Bu nedenle geçim sıkıntısı çeken aile, Seyit'in iş takımlarını satar.

İş takımlarının satılmasına çok üzülen Seyit, ateşler içinde yanmasına rağmen iş bulmak için kahveye gider ama uzun süre iş bulamaz. Ailesinin zor şartlarda yaşamasına tahammül edemediği için Çamur Hasan adlı birinden kabadayılıkla ilgili bilgi alır ve kısa sürede meşhur bir kabadayı olur. Nallı Panter adını taktıkları Seyit adam dövüp haraç toplar ve topladığı paraları yetime dula dağıtarak Huvat'ın gözüne girer. Huvat, oğlunun yanında sigara içmesine bile izin verir. Ancak daha sonra Atiye'nin isteğiyle Seyit kabadayılığı bırakır ve taşeronluğa başlar.

Abisi Halit ve kardeşi Mahmut ile birlikte adı “Üçler” olan bir şirket kurmayı hayal eder ama iki kardeşinin de yanaşmaması nedeniyle bu hayali gerçekleşemez. Zamanla Seyit, kabadayılıktan kalma namı kullanarak kendi köylülerinin elinden zorla iş kapmaya çalışır. Bu nedenle adı Kapan Seyit'e çıkar. Köylüler de onunla

selamlaşmayı keser. Seyit bir gün Kör Yusuf'un kahvesinden çıkarken vurulur ve yine yataklara düşer, iş takımları satılır. Seyit, iyileştikten sonra iş takımlarını satın alabilmek için yeniden çalışmaya başlar ve bazı parçaları çalışarak, bazı parçalarını ise çalarak elde eder. Bir gün çalışırken cereyana kapılarak yüz üstü yere düşer ve dişlerini kaybeder. Bu nedenle günlerce kimseyle konuşmaz ve sokağa çıkmaz. Ancak bir gün evden çıkar, iş takımlarını satar ve aldığı parayla kendine takma diş alır. Romanda Seyit, ailesine karşı sorumluluklarını bilen, yaşamı iş çerçevesinde şekillenen, çalışma azmi yüksek, eserdeki erkekler arasında en istikrarlı karakter olarak dikkat çeker.

Atiye Dirmit'e hamileyken çok çektiği için yeni çocuğunu doğurmak istemez ve çocuğu düşürmek için elinden geleni yapar. Ancak tüm uğraşına rağmen çocuk doğar. Huvat yeni bir erkek çocuğu olduğu için çok sevinir. Çocuğa Atiye'nin babasının adı olan Mahmut ismini koyarlar. Doğduğunda "sıçan yavrusu gibi" olan bu çocuk köylüler tarafından olumsuz bir şekilde karşılanır. Hatta köyde ortaya çıkan bazı olumsuz olayları Mahmut'un doğumundan kaynaklandığını düşünürler.

Huvat, şehre taşdıktan sonra Mahmut'un okumak gibi bir niyetinin olmadığını söyleyip onun meslek edinmesi amacıyla kalorifer ustası Mösyö Pol'un yanına çırak olarak verir. İlk günlerde işe çok hevesli bir şekilde giden Mahmut, sonraları çeşitli bahaneler bularak işe gitmek istemez ama babasının zorlamasına daha fazla dayanamayıp çalışmaya devam eder. Ustası Mösyö Pol'un ona olan kötü davranışlarına daha fazla dayanamayan Mahmut işi bırakır. Huvat, bu kez oğlunu yanına alarak Terzi Püzant'a götürür ve Mahmut yeni işi terziliğe başlar.

"Mahmut terzide birkaç gün kırpıntı süpürdü. Süpürgeyi bırakıp eline iğne aldı. Elleri titreye titreye iğneye ilk ipliğini geçirdi. Terzi Püzant, Mahmut'a pantolon paçası bastırmayı öğretti. Mahmut pantolon paçası bastırmaktan tela dikmeye geçti" (Tekin, 2018, s.103).

Çok geçmeden Mahmut terzi yanında çalışmaktan sıkılmaya başlar. Terzilikte ölçü alıp kesim yapmayı öğrenemediği için işten ayrılır. Mahmut, terzilikten ayrıldıktan sonra Atiye'nin uğraşmaları sonunda kadın berberi olan "Gül Berber"de çalışmaya başlar.

O dükkan kapandıktan sonra başka bir kadın berberinde iş bulur. Buradaki ustası, bahşişinin bol olmasını istiyorsa öksüz numarası yapmasını gerektiğini söyler. Mahmut öksüz numarası yapıp müşterileri kendisine acındırır ve çok bahşiş toplar. Hatta kadınlar Mahmut'a o kadar çok acırlar ki onu evlerine götürmeye bile başlarlar.

Yaşının küçük olmasına rağmen sürekli olgun kadınlarla bir arada bulunan Mahmut, ruhsal açıdan bir boşluğun içine düşer ve işi bırakır. Böylece yabancılaşmış bir karakter olarak karşımıza çıkar.

“Berberliğe başladı. Başladığı gün ustası Mahmut’u bir kenara çekti. Bahşişinin bol olmasını istiyorsa öksüz numarası yapmasını öğütledi. Mahmut önceleri şaşırды. Kimine annem öldü dediyse, kimine babam öldü dedi. Yalan yalana karıştı. Sonra Mahmut öksüz numarası yapmaya iyice alıştı. ‘Annem öldü, babam dost tuttu, bizi unuttu,’ demeye başladı. Saçlarını savura savura çıkıp giden kadınların önüne geçti, boynunu eğdi dudaklarını acıklı acıklı büktü, içini çekti. Kendine iyiden iyiye acındırmak için dükkanda yatıp kalkmaya başladı...” (Tekin, 2018, s.116).

Burada yapmış olduğu yanlış davranışı kendisine huy edinmesi bir yabancılaşma göstergesi olarak değerlendirilebilir.

“Dumdum’la tanışınca tombalacılığa başladı. Eline bir torba aldı, köşe başlarında elini torbasının içine sokup şingırdatarak bağırp çağırmaya başladı. İşinin icabı saçlarını ensesinin altına kadar uzattı. Kollarına kartalı, yılanlı dövme yaptırdı.” (Tekin, 2018, s.132).

Burada özentili bir tavır sergilediği için yabancılaşma ile karşılaşmaktayız.

Daha sonra Mahmut, önce reklam işi sonra da sigara dağıtım işinde çalışır. Ama diğer işlerinde olduğu gibi, reklam ve sigara dağıtım işinde de uzun süreli çalışamaz. Mahalle arkadaşlarıyla birlikte bir çete kurarlar. Bu sırada sarışın bir kıza âşık olur ve kızın adını jiletle göğsünün üstüne yazar. Kısa süren bu ilişkiden sonra önce kitap satar daha sonra da tombalacılığa başlar. Daha sonra bu işleri de bırakıp gece lambası imal edip satar. Bu işten de yeterli kazanç sağlayamadığı için işi bırakır. Koşullar olumsuz olduğu için hiçbir işte kalıcı olamaz böylece kendisine olan güvenini de kaybeder.

“Mahmut elden ayaktan çıktı. Saçlarını omuzlarından aşağı koyverip Huvat’ın cinini tepesine çıkardı...” (Tekin, 2018, s.184).

İş hayatındaki belirsizliklerin dışında Mahmut’un özentili bir kişiliğe sahip olduğu görülür. Bu onun yabancılaştığını gösterir. Saçlarını uzatıp gitar çalması, çizgi film kahramanlarından olan Bill Kit’e özenerek adını Bill Kit olarak değiştirmesi ailesi ile arasının açılmasına neden olur.

Huvat dualar ederek gerçek ismini ona şu şekilde geri verir:

“Önce Mahmut’tan annesinin, abisinin elini öpmesini istedi. Mahmut boynunu büküp babasının dediğini tuttu. Huvat en son kendi elini oğluna uzattı. Mahmut

babasının elini öptü. Önüne diz çöktü, oturdu. Babasıyla birlikte üst üste üç dua okudu. Huvat dualar bitince Mahmut'un kulağına eğildi. Üç defa, 'Senin adın Mahmut,' dedi. Mahmut, 'Benim adım Mahmut,' deyip babasının önünden kalktı. Halit'in önüne oturdu. Halit tıraş makinesiyle Mahmut'un saçlarını kırdı. Mahmut bir güzel oğlan olup çıktı" (Tekin, 2018, s. 160).

Mahmut'un Bill Kit'i taklit etmesi kimlik karmaşası yaşayarak yabancılaşmaya açık bir karakter olduğu izlenimini vermektedir.

Geleneksel aile ortamında yetişen Mahmut, bu aile ortamındaki değer yargıları benimseyememiş ve modern dünyanın çizgi kahramanlarına hayranlık duyarak onlara özenmeye çalışmıştır. Bu bir yabancılaşma göstergesidir.

Zamanla gelişen bürokrasi ve modern teknolojik üretim toplumsal ilişkileri belirsiz kılmakta ve kurumsal baskıyı artırarak yaşama yabancılaştırmaktadır. Bu bireyleri çoğulculaşmaya, karmaşaya ve anlamsızlık hissine ulaştırmaktadır. Berger, modernleşme ile ortaya çıkan bu hoşnutsuz duygu durumu bireylerin gittikçe özel alan çekilerek uzaklaşmalarına neden olduğunu düşünmektedir (Ertoyl, 2007, s. 139-141).

Mahmut, bu kez Süpermen'e özenip arkadaşlarına da filmlerden tanıdığı kahramanlardan olan Tarzan ve Zoro isimlerini takar.

Kişiliğini oturtamadığı için kendi dışındakileri taklit etme yoluna gider. Bu durum onun gelenek ile modernlik arasında sıkışıp kalmış olduğunu gösterir. Mahmut, çocuk yaşta çalışma hayatına başlamış olmasından dolayı çocukluğunu yaşayamamış bir karakterdir. Ayrıca gelenek ile modernite arasında bocaladığından kimlik bunalımı yaşayarak yabancılaşmış bir kişidir.

Köylülerin Atiye'yi uğursuz sayıp ahıra kapattıkları zaman Nuğber bebek doğar. Atiye'nin ilk çocuğu olan bu kıza, Huvat'ın annesinin adı verilir. Atiye, köydeyken Nuğber'in giyimine bakımına çok dikkat eder. Şehre taşındıklarında Nuğber, komşularının oğluna âşık olur. Nuğber, Atiye'nin de yardımıyla süslenerek parka gider.

Nuğber de Zekiye gibi yaşadığı giyim kuşam değişimi nedeniyle yabancılaşan bir karakter şekilde karşımıza çıkmaktadır:

"Nuğber elinden işini iğnesini bıraktı. Başını açtı. Aynanın karşısına geçti. Gözünün önüne bir tutam kakül kesti." (Tekin, 2018, s.89).

Atiye, kızının süslenmesine Huvat'ın kızacağını düşündüğü için kızını ondan saklar. Fakat Seyit onları parkta görür ve eve getirir. Durumu öğrenen Huvat Atiye'yi,

kardeşleri de Nuğber'i döverler. Nuğber dayağın etkisiyle kendini banyoya kapatır ve intihar girişiminde bulunur.

Evin en sessiz bireyi olan Nuğber'in tek istediği bir an önce evlenip evin içindeki kavgalardan uzaklaşmaktır. Bu nedenle çeyizlerini hazırlamakla uğraşır.

Atiye kızının kısmetinin açılması için kızına kurşun döktürür ve onu falcı bir kadına götürür. Falcı, Atiye'ye kızının kısmetinin üç vakte kadar açılacağını söyler. Anak bunun gerçekleşmesi için bir şart koşar. Atiye ve kızı falcının söylediği her şeyi yaptıklarında Nuğber'in kısmeti açılır. Nuğber, hareketli bir tip olan taliplisini elinde tutmak için yoğun bir çaba sarfeder.

“Elleriyle nişanlısının ayak tırnaklarına varıncaya kadar kesti. Saçlarını taradı. Ceplerine mavi boncuklar, oyalı, kokulu mendiller koydu. Onun gibi başını, ayaklarını sallayarak oynamayı öğrendi. O oyuna kalktıysa o da kalktı. Nişanlısının karşısına geçip bir o yana, bir bu yana sıçradı. Her gün nişanlısına mantılar, baklavalar açtı. Açtığını eliyle oğlanın ağzına koydu. Bir yandan kaşını aldı, ip gibi yaptı, bir yandan elini yüzünü boyadı” (Tekin, 2018, s. 197).

“Yılbaşı geceleri insanların sokaklara bardak, şişe atıp kırıldığı uzak bir yerde, kocaman balkonlu bir evde yepyeni bir hayata başladı.” (Tekin, 2018, s.210).

Nuğber'in evlendikten sonra yaşadığı evinin bulunduğu yerde yapılan bu davranış yabancılaşma olarak değerlendirilir. Nuğber, nişanlısını memnun etmek için ona özenmeye çalışması yabancılaşma göstergesidir.

Zekiye, Atiye'nin doğduğu yöreden gelen ve Dizgame adlı bir köyde yaşayan Rızgo Ağa ile Sose kadının kızıdır. Zekiye, fiziki olarak iri yeşil gözlü, serpmen benli, ince belli, çok utangaç güzel bir kızıdır. Huvat, Zekiye'yi büyük oğlu Halit'e nişanlar. Zekiye'nin Akçalı köyüne gitmesinden sonra, köydeki kadınlar onun belinin inceliğine hayran olurlar ve bellerinin onun gibi olması için çok uğraşırlar.

Halit, evlenmelerinden sonra şehre çalışmaya gider ve eşini köyde bırakır. Şehirdeki yaşam tarzının etkilenen Halit, köye geldiğinde eşinin başörtüsünü çıkarır, önlüğünü belinden çözer, naylon çoraplar giydirir. Zekiye de bu değişime sessiz kalır ve kocasının her istediğini sorgulamadan yapar. Atiye 'de oğlu ondan kopmasın diye gelinin kaşlarının yarısını yolar, tırnaklarına kırmızı ojeler sürer, gözlerine sürme çeker, ona naylon gecelikler giydirir.

“Halit o gelişinden sonra işten, şehirden kaçıp kaçıp köye gelir oldu. Her gelişinde Zekiye'ye bir yeni şey getirdi. Karısının başörtüsünü başından aldı, önlüğünü belinden çözdü. Zekiye ayağından topuk çorabını çıkarıp naylon çoraplar giydi. Köyün

diline düştü. Atiye gelinini suya, kapı komşuya götüremez oldu...” (Tekin, 2018, s.58).

Burada Zekiye'nin giyim kuşamında olan değişiklik yabancılaşma olarak değerlendirilir.

“Atiye oğlunu gelinine ısındırmak için Zekiye'nin başını açtı, kaşlarının yarısını yoldu, tırnaklarını kırmızı kırmızı ojeledi, gözlerini sürmeledi. Zekiye'nin ayağından topuk çorabını aldı. Onu dürtükleye dürtükleye naylon çorapların içine soktu...” (Tekin, 2018, s. 88).

Burada her ne kadar Zekiye kendi isteğiyle değişime uğramasa da kendisinin içinde bulunduğu durum bir yabancılaşma göstergesi olarak değerlendirilir. Zekiye, geleneksel yaşam koşullarında yetiştiği için kocasının ve kaynanasının her dediğini yerine getirerek onlara boyun eğen gelini temsil eder.

4.2. BERCİ KRİSTİN ÇÖP MASALLARI

Romanın başkahramanı, gecekondu mahallesi olan Çiçektepe'dir. Anlatıda bu mahallenin doğuşu, gelişim ve değişim süreçlerine yer verilir. Eserin tamamında mahallenin geleneksel kültürden koparak modern bir kimliğe sarındığının hikâyesi anlatılır. Önce sekiz, daha sonra yüz kondunun yapılmasıyla birlikte Çiçektepe mahallesi meydana gelir. Mahalledeki gecekonduları oluşturan malzemelerin kalitesizliği ve mahallenin olumsuz coğrafi koşulları, acıklı bir görüntü sergiler.

“Sabah naylon leğenden çatıları, eski kilimlerden kapıları, muşambadan camları, ıslak briketlerden duvarlarıyla çöp yığınlarının çevresinde, ampul ve ilaç fabrikalarının alt yanında, tabak fabrikasının karşısında, ilaç artıklarının ve çamurun kucağında bir mahalle doğdu” (Tekin, 2018, s.12).

Tarım alanlarının azalması ve sanayileşme ile birlikte daha çok kırdan kente doğru bir göç olgusu baş göstermiştir. Şehrin imkânları ve çekiciliği nedeniyle daha da hızlanarak devam bu olgu insanların kentlerde kendi yaşamları için bir alan oluşturma çabasına girmelerine neden olmuştur. Şehirlere bağlı bulunan fakat hayat tarzı bakımından şehirlere büsbütün uzakta bulunan bu kenar mahallelerdeki yaşanan alanlara “gecekondu” denir. Bir gecede yapılmış olan konut manasına gelmektedir. Şehir ve kır arasına sıkışmış kalmış olan kişiler tam anlamıyla ne şehirlere uyum sağlayabilmiş ne de gelenek ve göreneklerinden ayrılabilmiştir. Bu ikilemin arasında kalmış olan kişi zaman içinde pek çok sorunla karşılaşmıştır (Bayhan, 1997, s. 118).

Tahta, kâğıt ve briketlerden oluşturulan bu mahallenin evleri, bazen rüzgârın şiddetine bile dayanamayıp yıkılır. Bunun yanında bu evler kaçak yolla yapıldığı için devlet görevlileri tarafından sık sık yıkılmaya çalışılır. Onların her yıkışından sonra gecekonducu halkı evlerini tekrar tekrar yaparlar.

Son yıkımın ardından gecekondularda yaşayanlar bir tahtanın üstüne “Savaştepe” yazıp mahalleye bu isim koyarlar. Bu ismin verilmesinin ardından bir aylık sürenin sonunda resmî kıyafetli görevliler bu levhayı asılmış olduğu yerden alarak Çiçektepe yazan mavi renkli tenekeden bir tabela asarlar. Bununla birlikte mahalle resmiyet kazanmış olur. Çiçektepe mahallesi devlet tarafından tanınip kabul edildikten sonra çeşitli sorunlarla karşılaşır. Kurulduğu alan coğrafi açıdan elverişsiz olduğu için özellikle sağlık konusunda bazı olumsuz durumlara maruz kalırlar. Konduların çevresindeki fabrikalardan akan, ilaç ve serum şişelerinin yıkandığı mavi renkli sıcak su mahalleye ulaşır.

“Bu suyla yıkanan insanlarda çok geçmeden garip değişmeler ortaya çıkmaya başladı. Kiminin derisi soyuldu. Kiminin yüzü mosmor kesildi. Çocukların bedenlerinde mavi mavi benekler belirdi. İki kadının saçları beyazladı. Çamaşırlar maviye çalan bir renk aldı” (Tekin, 2018, s. 23).

Bununla birlikte mahallenin etrafındaki çöplerden geçimini sağlamaya çalışan Çiçektepeliler, çöpten topladıkları malzemelerden hastalık kaparlar. Ayrıca çöplerden yayılan pis kokular nedeniyle de zehirlenme tehlikesiyle karşı karşıya kalırlar.

Gecekondu sakinleri karşılaştıkları bu olumsuz durumlara karşı çözüm üretme konusunda ya hiçbir fikir üretememişler ya da ilkel çözüm yöntemleri ile sorunların üstesinden gelmeye çalışmışlardır.

Zaman içinde Çiçektepe gecekondu mahallesi kentsel bir görünüm kazanır. Mahalleye ilk önce minaresini tenekeden yaptıkları bir cami inşa ederler. Daha sonra ise okul, kumarhane, banka, sinema, futbol takımı, fuhuş hane, gazino ve oteller yapılır. Köyden kente gelmiş olan gecekondu sakinleri, mahallede yapılan bu tarz mekânlarla birlikte şehre adapte olmaya çalışırlar.

Kentleşme, sanayi devrimi ile hız kazanarak yaşanan zamanda daha iyi bir hayat sürmek hayaliyle kırsal kesimden sanayileşme faaliyetinin fazlalaştığı yerlere doğru göçler yapılmış ve böylece kentler zamanla genişleyerek insan nüfusunun yoğun yaşandığı yerler durumuna gelmiştir.

“Kentleşme, geniş bir anlamda ifade edilmek gerekirse gelişmiş-gelişmemiş, Batılı Doğulu, sosyalist-kapitalist bütün modern toplumlarda gözlenen kapsamı fazla

ve mühim bir sosyal olgu şeklinde kendini gösterir. Ama bu kavramın gelişmekte olan ülkelerdeki görüntüsü diğer ülkelerden belli başlı farklılık gösterir. Bu nedenle kırsal kesimden şehre göçen kişilerin hem bütün olarak toplumdakilerin yaşamış olduğu yabancılaşmanın etkisinde bulunur hem de kendi geniş ve yoğun bir yabancılaşma ortamının içinde bulunur ve bu yönde hızlı bir şekilde değişen büyük şehrin yeni elemanı olduğu görülür (Tolan, 1980, s. 256-257).

Yaşanan değişim bireyin uyumsuzluğunu ve çatışmasını da beraberinde getirir. Artan göçlere karşı hazırlıksız yakalanan kentlerde iletişim ve paylaşım bakımından kopuk, bağımsız, ilişkisiz bir yapıya sahip olmuşlardır. Kırsal kesimden şehre göç ederek sınıf atlayacağı inancına sahip olan köylünün ne şehirleşmeden ne de yeni hayat şeklinden haberi yoktur. Bu nedenle şehre uyum sağlayamadığı gibi köyüne de dönemeyen bireyler yabancılaşmaya mahkûm olmuşlardır (Taş, 2007, s. 116-117).

Kişilerin sayısının artmasıyla bireyler arasındaki farklılaşma da artmış, farklı ekonomik, sosyal statüde, zevkte vb. gruplar meydana gelmiştir. Dolayısıyla bu gruplardaki bireylerin arasındaki ilişkiler yüzeysel, geçici, kısa süreli ve parçalı olmuştur. Sevgi bile anlık, geçici ve sahtedir. ‘daha iyisini bulursun’ fikriyle tıpkı günlük olan tüketim ihtiyacı gibi günlük sevgi ve günlük aşk paylaşımına iter. Böyle durumlar kırdan gelen ile önceden kent yaşamından gelen bir kişinin üzerinde ağır bir baskı oluşturur ve hangisini istediğine karar veremeyen bireyin iki ortama da yabancılaşmasına neden olur (Taş, 2007, s. 121).

Geleneksel yaşamlarını devam ettirmeye çalışan konducular şehrin bazı olumsuz özellikteki mekânlarının mahallelerinde yer alması sonucu, modern yaşam tarzına ister istemez ayak uydurmak durumunda kalırlar.

Modernizmin kişide ortaya çıkardığı etki bireycilik olarak adlandırılır. Bu da modernizmin en önemli açmazı olarak değerlendirilir. Tevekkül, rıza, kader vb. gibi kavramlar yerini risk, girişimcilik vb. gibi modernizmle bağlantılı olan kavramlara bırakmıştır. Yani güven insan değil, güven risk ile bağlantılı olarak anlam kazanmaktadır (Göktürk ve Günalan, 2006, s. 131).

Berger’e göre ekonominin teknolojik dönüşümü ve bürokratik olarak devletin ortaya çıkması modernitenin iki temel sebebidir. Modernitenin önde gelen taşıyıcıları; şehirleşme, kitlesel eğitim ve kitle haberleşme araçlarıdır. Zamanla gelişen bürokrasi ve modern teknolojik üretim toplumsal ilişkileri belirsiz kılmakta ve kurumsal baskıyı artırarak yaşama yabancılaştırmaktadır. Bu bireyleri çoğulculaşmaya, karmaşaya ve anlamsızlık hissine ulaştırmaktadır. Berger, modernleşme ile ortaya çıkan bu

hoşnutsuz duygu durumu bireylerin gittikçe özel alan çekilerek uzaklaşmalarına neden olduğunu düşünmektedir (Ertoy, 2007, s. 139-141).

Mahallede kumarhanenin açılması konu erkeklerinin geç vakitlere kadar kumar oynayarak ailelerini ihmal etmelerine neden olur. Kumar oynamak için eşlerinin altınlarını satarak borçlananlar olur. Konu kadınları ise sinemadaki duygusal filmlerin etkisinde kalarak giyim kuşamlarını değiştirirler.

Çiçektepelilerin doğru olmayan boş inanışlarıyla şekillenmiş bir din görüşleri vardır. Bu anlayışı geleneksel bir tarzda edinmiş olmalarına rağmen şehirde de devam ettirirler.

Örneğin yapmış oldukları caminin minaresinin rüzgâr nedeniyle uçup kaybolmasından sonra günlerce caminin minaresini ararlar ama bulamazlar. Bu olay nedeniyle İslam'ın beş olan şartına 'Geceleyin minare tutmak' diye bir şart daha ekleyip minareyi beklerler.

Modern toplum bir taraftan dinin inanırlığını sürekli tehdit altında bulundurur diğer yandan dinin ilaç etkisi yarattığı birçok sıkıntıyı gidermeyi de sağlayamamıştır. Buradaki sıkıntı, insanın ihtiyaçlarına yıllardır bağımsız bir belirlilik getirme görevini icra eden dine olan güvenin büyük oranda sarsılmasıdır (Berger, 1985, s.204). Durkheim, dinin insanlar üzerinde ölçülü bir şekilde hareket etmenin belirleyicilik taşıdığını ve önemli sonuçlar elde edildiğini vurgular. Ona göre:

“Hem işçilerin hem de patronların, hem yoksulların hem de varlıkların üzerinde etkisi bulunan bir din vardır. Birinci olanlara sosyal düzenin Tanrı emri olduğu, her sınıfın hissesinin doğrudan Tanrı tarafından tespit edildiğini öğrenir, onlar da bu dünyanın eşitsizliklerine karşı gelecek olan bir dünyadan haklı karşılıklar görmek ümidi uyandırıp onları oyuyor ve vaziyetlerine razı bulunmayı öğretiyor. İkinci olanlara da dünyanın menfaatlerinin insanın her şeyi olmadığı, bunları yüksek olan diğer çıkarların altında varsaymaları gerektiğini, bu nedenle dünyanın menfaatlerinin kural ve ölçü tanımadan kovuşturmaya değmeyeceğini hatırlatarak onların tavırları karşısında değerli yapıyordu.”

Bir başka örnek ise mahallede görmüş oldukları yazılı bir taşın altında yatır olduğuna inanarak taşın bulunduğu yere işemeyi, tükürmeyi, oradan dua etmeden geçmeyi suç sayarlar. Taşın olduğu yere giderek yatırdan su isterler. Çocuk sahibi olamayan kadınlar elleriyle oraya su taşırlar ve bir çocukları olmasını dilerler. Bu olayların yanında yeni doğmuş olan bir bebeğin duvakla geldiği söylentisinin yayılması da bilinçsiz bir din anlayışına sahip olduklarının başka bir göstergesidir.

“Bazı kadınlar bebeğin Fadime Ana’nın duvağıyla geldiğini söyleyerek (bebek kızdı) duvakla gelen kız bebeklerinin duvağının uğur sayıldığını, duvağı alıp üç gün koynunda saklayanın başına talih kuşu konacağını öne sürdüler. Mevlit okutulmasını öğütlediler. Bir başkası duvağı üç gün yastığının altına koyup üstünde yatanın ömrünün uzayacağını söyledi. Bir başkası ise duvak kimin elinde, kimin koynundaysa ona ömür boyu kurşun işlemeyeceğini bildirdi” (Tekin, 2018, s. 24).

Fabrikaların hemen yanında kurulmuş olan Çiçektepe sendika, grev, işçi sınıfı ile tanışır. İşçilerin zor ve olumsuz koşullar altındaki yaşam mücadelesine şahit olurlar.

Makineleşme ile birlikte insanoğlu doğal yaşamından uzaklaştırılarak mekanik olana yöneltilmiştir. Bireyin hedeflerine hizmet etmek için yapılmış olan makine, insanoğluna yardım edeceğine Poppenheim’ın da üzerinde durduğu gibi insanlara karşı üstünlük kazanarak kendisini insanların yönlendirmesinden kurtarıp kendi iç yasalarını izler hale gelmiştir. (Pappenheim, 2002, s. 33). İnsanın oluşturduğu güçlerin kendisine bağlı olmadan ve onun kontrolünün dışında hayatını devam ettirdiği bir ortamda yaşıyoruz. Bunun nedeni olarak teknolojinin hızla gelişmesini ve merkezi bir otorite tarafından denetlenmesi gösterilebilir. Tolan, teknolojinin geliştiği ölçüde devlet aygıtının yaşamın tüm alanlarını kontrol altına aldığına değinir.(Tolan, 1980, s. 242). Yani makineleşme, insanın kendisini bulmasına yardım ettiği gibi kendisinden uzaklaşmasına böylece yabancılaşmasına da neden olabilir.

Zamanla konu sakinlerinin kendileri de fabrikalarda çalışmaya başlarlar ve böylece işçileşirler. Mahallede yapılan muhtarlık seçimleriyle birlikte Çiçektepe’de politik bir hava esmeye başlar.

Yeni bir emek-sermaye bağlamında doğmuş olan kapitalist sistemin asıl özelliği üretim araçlarının kişisel mülkiyete ait olmasıdır. Maddesel ve fikrî üretimin piyasa şartlarına dayanıp sosyal nitelik kazanması insanın kendine, bulunduğu konuma ve doğaya yabancılaşmasını meydana getirmiştir. Ekonominin gelişmesi ve özel mülkiyete varan servet büyümesi insanların kendi hırslarını çoğaltarak bencil davranmalarına ve sonunda yabancılaşmayı meydana getirmiştir (Ergil, 1980, s. 35). Kapitalizm dünya üzerinde etkinliğini gösterdikten tüm toplumlarda olan yabancılaştırıcı ilişkileri ve kurumları çoğaltıp insanların karşısına bunalımlar, sömürü, sınıfsal bilinç gibi durumların yer aldığı bir dünya ortaya çıkarmıştır (Ergil, 1980, s. 54).

Marx, insanlarda üretim araçları aracılığıyla kendi ürünü tarafından köleleşme tehlikesi olduğunu belirtir. Güçsüzlük hissi böyle bir hakimiyetin gerçekleşmesi ile birlikte meydana gelir (Tolan, 1980, s. 182). Kapitalist düzen, insanın kendi özünden kopması, gerçek şuurundan ve sorunlarından uzaklaşmasına neden olur. Yani onu başkalaştırarak yabancılaştırıp insanlığından uzaklaştırır.

Bunların dışında gecekondü sahipleri eski konaklardan ve taş binalardan kalma süslü kapılar satın alınıp kondularına takarlar ve kapılara gelişigüzel numaralar verirler.

Böylelikle Çiçektepe halkı ekonomik ve sosyal açıdan kendilerinden üstün olanlara özenmeye başlar. Bu noktada yabancılaşma kendini hissettirmeye başlar.

“Birkaç gün içinde Çiçektepe’de kamyonla kapı satan birtakım insanlar türedi. Şehrin eski konaklarının, orda burada yıkılan büyük taş binaların aslanlı, pirinç tokmaklı dış kapıları, renkli, buzlu camlı banyo ve oda kapıları kamyonlara binip Çiçektepe’ye geldi. Herkes kondusuna kabartmalı, renkli camlı kapı beğendi. Çiçektepe kondularının kapıları söküldü. Çiçektepe tarihlik bir görüntüye büründü. Sokaklar süs ve ihtişam içinde kaldı. Kondular ‘92/1’, ‘117’ diye sırasını şaşırılmış numaralar aldı” (Tekin, 2018, s. 57).

Bu cümlelerden anlaşıldığı gibi Çiçektepe mahallesi modern yaşama uyum sağlayabilme çabasıdadır. Böylece git gide özentilikleri ve kendilerine olan yabancılaşmaları artmaktadır.

Güllü Baba, bir gün baraj inşaatında çalışırken yüksekte düşer ve gözlerini kaybeder. Güllü Baba gecekondü mahallesinde hastalıkları iyileştirme özelliği sayesinde gözyaşlarıyla Sırma’yı iyileştirir.

“Kadınlar başı ağrıyan, ateşe düşen, gözü kulağı ağrıyan çocuklarını tutup tutup ona getirdiler. Güllü Baba, bir gözlerinden yaşlar akıtıp bir toprağı dinleyerek her gün bir ağrı sızı duası yaktı. Yaktığı duaları önünde diz çöken çocukların ağrıyan başlarına, gözlerine, kulaklarına okuyup üfledi. Bastonunu üç kez sırtlarına değıdirdi” (Tekin, 2018, s. 35).

Güllü Baba, Çiçektepelilere yol göstererek akıl hocalığı yapar. Onlara zor zamanlar geçirdikleri zaman ne yapmaları gerektiği konusunda fikirler verir. Ayrıca gelecekte de haber verir. Bu nedenle Çiçektepe halkı ona ermiş gözüyle bakar ve kaderlerini okuması için yiyecekler getirirler. Ancak zamanla şehir hayatının etkisini hissedilmeye başlanınca Güllü Baba’nın işlevliğı unutulmuş ortadan kalkar.

Çiçektepe'ye yerleşen bir ailenin küçük kızıdır. Sırma, mahalledeki diğer çocuklardan farklı bir duyarlılığa sahiptir. Yıkımcıların gecekonduya geldikleri bir sırda Sırma'nın rahatsızlanarak sinir krizi geçirmesi sonucu mahallenin kadınları etrafına toplanır ve ipe ellerini bağlayıp yüzüne su serpmek, saçlarından tutup sarsmak, ağzına bez vermek gibi ilkel yöntemlerle onu iyileştirmeye çalışırlar. Fakat Sırma bir türlü iyileşmez. Son olarak onu Güllü Baba'ya götürürler. Güllü Baba onu okuyup üfler ve iyileştirir.

Ailesiyle birlikte köyden şehre gelen Sırma ile ilgili, onun yolculukları sırasındaki durumu, yerleştikleri eve karşı göstermiş olduğu tavrı ve abisine bağlı bir kişi olduğu hakkında bilgi sahibi oluruz.

“Sırma, uyku tutmayan gözlerini karanlığa dikti. Karanlıkta upuzun bir yolu trenle geçti. Annesiyle birlikte taş bir köprüünün altında oturup bekledi. Beklerken gelip geçen insanların tümü abisine benzedi. Sırma geniş yollar boyunca sıralanmış evleri, denizi hiç görmedi. Gözlerini abisinin yüzünden başka yere çevirmedi. Bu yüzden en çok şehirde, köylerindeki evlerinden daha küçük bir eve gelip girdiklerinde şaşırır” (Tekin, 2018, s. 18-19).

Köylerinde yaşamış oldukları büyük evi arkada bırakıp şehirde küçük bir eve taşınmaları onu şaşırtır. Büyük ev-küçük ev çatışması karşısında bir yabancılaşma yaşayan küçük kız, bu arada kalmışlığı anlamlandırmaya çalışır.

“Kentleşme, geniş bir anlamda ifade edilmek gerekirse gelişmiş-gelişmemiş, Batılı Doğulu, sosyalist-kapitalist bütün modern toplumlarda gözlenen geniş ve mühim bir sosyal kavram olarak kendini gösterir. Ama bu kavramın gelişmekte olan ülkelerde olan görüntüsü diğerler ülkelerden belli başlı farklılık gösterir. Bu nedenle kırsal kesimden şehre göçen kişilerin hem bir bütün olarak toplumdakilerin yaşamış olduğu yabancılaşmanın etkisinde bulunur hem de kendi geniş ve yoğun bir yabancılaşma ortamının içinde bulunur ve bu doğrultuda hızlı bir şekilde değişen büyük şehrin yeni elemanı olduğu görülür (Tolan, 1980, s. 256-257). Yaşanan değişim bireyin uyumsuzluğunu ve çatışmasını da beraberinde getirir. Artan göçlere karşı hazırlıksız yakalanan kentlerde iletişim ve paylaşım bakımından kopuk, bağımsız, ilişkisiz bir yapıya sahip olmuşlardır. Kırsal kesimden şehirlere göçmekle sınıf atlayacağı inanancı bulunan köylünün ne şehirleşmeden ne de yeni hayat şekline haberi yoktur. Bu nedenle şehre uyum sağlayamadığı gibi köyüne de dönemeyen bireyler yabancılaşmaya mahkum olmuşlardır (Taş, 2007, s. 116-117).

Memelerinde birikmiş olan süt akmadığı için çok acı çekip günlerce inleyen Şengül, kendisine çare bulması için Güllü Baba'ya giderek ondan yardım ister. Ancak onun Sırmayı iyileştiren gözyaşları Şengül'ü iyileştirmediği gibi gözyaşları da bir daha akamaz olur. Çiçektepeliler, Güllü Baba'nın gözyaşlarının akmasını Şengül'den bilirler ve adını “Yaş kurutan gelin”e çıkarıp ona düşman olurlar. Çocuklar onun kapısında teneke çalıp gürültü yapar erkekler ise kapısında dolanıp onu rahatsız etmeye başlarlar. Böylece mahallede ötekileştirilerek dışlanan Şengül yalnızlığa itilir ve yabancılaşır. Onu iyileştiren Kibriye Ana olur.

Yedi çocuk sahibi olan Kibriye Ana, kocasını sel felaketinde kaybetmiş bir kadındır. Bu olaydan sonra Çiçektepe'ye yerleşmiştir. Şengül'ü iyileştirdikten sonra mahallede tanınır. Geleneksel tıp bilgisine sahiptir denilebilir.

“Yakında Çiçektepe’de dölsüz kadın bırakmayacağına, kan bezgini kadınlar için kanı hıp diye durduracak ilaç tarifeleri dağıtacağına söz verdi. Yıllardır sevdaya düşen gençlerin yüreklerinin üstünü çiçek tohumlarıyla süsleyip acılarını dindirdiğini, istenmeyen çocukları su edip karınlardan aşağıya akıttığını söyledi” (Tekin, 2018, s. 37-38).

Fabrikalarda çalışan işçilerden biri olan Kara Hasan, grev yapan işçilerin oluşturdukları halayın başını çeker. Bu sırada yapmış olduğu hareketlerle işçileri eğlendirir. Eline mendil ve değnek alıp kulaklarına tel takıp önüne ve arkasına post bağlayarak greve katılır. Grev sırasında maniler okur, uzun hava söyler ve taklitler yapar.

Çiçektepe su sıkıntısı yaşayan bir mahalledir. Bu nedenle suyu elinde tutan tuğla fabrikasına isyan edip mahalleliyi de çağıran kişi Tirintaz Fidan'dır. Ağzı bozuk olan bu kadının tuğla işçilerine küfürler savurması mahalleli ile işçiler arasında kavgaya neden olur. Kavga sırasında bir işçi Fidan'ın eteğini kaldırıp donuna bakar. Fidan da donunu sıyırıp işçinin başına geçirir. Bu nedenle işçilerin dile düşer. Olayın olduğu yere de “Donlu Yol” adı verilir.

“Fidan, elinde direz iplik, konu konu gezdi. Kaş alıp kâkül kesti. Kadınlara yatıp kalkmanın günah dökmeye, sıkıntı savuşturmaya birebir geldiğini söyledi. Yalnızca erkeklerin ‘keyif’ olmadığını, kocasıyla yatan kadının da keyif olabileceğini fitneledi” (Tekin, 2018, s. 54).

Tirintaz Fidan, romanda kadınların cinsel bilinçlerinin gelişmesi için uğraşan bir karakter durumundadır.

Çiçektepe’de birçok yeniliğe öncü olarak görülen Çöp Bakkal’ın mahalleye geldikten sonra yaptıkları, mahallenin tamamına yayılır ve rol model olur.

“Çiçektepe’ye geldikten bir süre sonra kondusunun başına kanat açmış kuş gibi duran bir çatı kondurdu. Çatının üstünü kiremitle pullayıp süsledi. Kiremitlerin rengi, oluklu şekli dillerde gezerken kapısını söküp yeniledi. Eski kapısının yerine, üstünde aslan başı kabartması olan kocaman bir kapı taktı” (Tekin, 2018, s. 56-57).

Kısa bir süre sonra konu sakinleri kapılarını sökerler ve Çöp Bakkal’ın aldığı kapının benzerlerini alarak kapılarına takarlar. Yine Çöp Bakkal’ın kondusunun önüne babası için yapmış olduğu pirinç tokmaklı kapısı olan camiye gören bazı konu sakinleri de evlerinin önüne cami yaparlar.

İnsanın bir birey olarak varolduğunu hissetmesi ile yurttaş olarak varolduğunu hissetmesi arasındaki bölünme günümüzde de geçerliğini koruyan bir durumdur. Bir başka deyişle, Zweig’in ifade ettiği gibi kişinin kendisini ve isteklerini doğrudan dışa vurabilme isteği, yurttaşlık görevlerinin getirdiği yöntemler ile kesintiye uğrar. Birey yaşamında çatışma halinde olan ve birbirinden ayrıymış gibi görünen parçaları birleştirme konusunda yetersiz kalır. Bu durum Pappenheim’in da vurgulamış olduğu gibi kişinin siyasal topluluktan uzaklaştığının bir göstergesidir. (Pappenheim, 2002, s. 46). Siyasetin yabancılaşmaya neden olduğu durumlarda yurttaşlık şuuru da yavaş yavaş yok olmaya başlar. Bu bilincin yok olması demek siyasal toplumun da yok olması anlamına gelir. Esin’in ifade ettiği gibi, "Siyasal otoriteden soyutlanan toplum, tahammül edilmez bir duruma gelecektir” (Esin, 1982, s.127). Siyasal bir yaşama sahip olan insanın ruhsal ve toplumsal bütünlüğü parçalanır. Böylece, siyasal yaşama aktif bir şekilde katılan bireyler kendi özlerine ters düşüp yabancılaşırlar.

Çöp Bakkal, sadece yenilikleriyle değil mahallede yapılacak olan muhtarlık seçimlerine aday olmasıyla da bilinir. Dükkanına asmış olduğu bir yazıda gerçek adının Ferat Karabacak olduğunu görüyoruz. Muhtarlık seçimini Çöp Ağa’nın onu desteklemesiyle birlikte kazanarak Çiçektepe’de ilk muhtar olur. Daha sonra muhtar olmak için bulunduğu vaatleri yerine getirmeyince konducularla arası bozulur. Ancak Çiçektepe’de okul yapılması için ön ayak olarak mahallenin resmi gazetede çıkmasına vesile olur. Böylece konducular tarafından yeniden değer kazanmış olur.

Stadyum kapısında ciğer satarak geçimini sağlayan Ciğerci adlı karakterin gazete okumaya düşkün olması onun kültürlü ve güncel olaylara ilgisinin yüksek olduğunu gösterir.

“Ciğerci, Çiçektepelilerin yüreklerinde tahta çıkmadan önce dös cebinde taşıdığı çifte gözlüğü ve her akşam koltuğunun altında tepenin başına bir tomar gazete çıkarmasıyla tanınırdı. Konducular içinde ondan başka gazete düşkünü olmadığından, onun kondusunun ortasına yatıp gazete okumasının taklidi yapılırdı. Ciğerci, kondusuna kendini atar atmaz yere yatar, gazeteleri kondunun tabanına şah kilimi gibi yayardı. Bir yanına da koca bir ayçekirdeği öbeği koyardı. Bir yandan ayçekirdeği çitler, bir yandan gözlük değıştiren değıştiren okurdu (Tekin, 2018, s.61).

Ciğerci evlerinin her yıl kavga nedeniyle dağılmasından dolayı katıldığı muhtarlık seçimini kaybeder. Çünkü bu durum Çiçektepeliler tarafından hiç hoş karşılanmaz. Evlerinde yaşanan huzursuzluklar ve kışın gelmesi nedenleriyle önce kendi daha sonra çocukları ve eşi kondularını terk ederek Çiçektepe’den giderler.

Naylon Mustafa’nın konducular arasında adının “Şükürsüz”e çıkmasının sebebi elindekiyle yetinmeyi bilmeyen ve şükretmeyen biri olmasından dolayıdır. Çöp Bakkal’ın evlerinin kapısını değıştirmesi ve cami yapmasını kıskanarak o da evine yeni kapılardan takar ve evinin önüne bir cami yapar.

“Köpeklerin anasıyla babasının kim olduğunu soruşturmanın dünyayı anlama işi olduğunu açıklayarak seçim çalışmasına girdi. Aklının kıvraklığına konduları inandırabilmek için sorup soruşturduklarına örnekler verdi. Allah’ın onca meleği varken insanlardan ibadet istemesine de aklını yatıramadığını söyledi. Söylediği şeylerin insanlarda uyandırdığı şaşkınlığı görünce iyice bilgiçlendi. ‘Allah’ın peygamberlerine insanların tokat attığından haberiniz var mı?’ dedi. Hayatı boyunca, Allah’ın peygamberini tokat yemekten niye korumadığını merak ettiğini söyledi” (Tekin, 2018, s.63).

Sorgulayıcı bir düşünce yapısına sahip olan Naylon Mustafa, seçim çalışmaları sırasındaki bu konuşmaları nedeniyle Çöp Bakkal tarafından Allah’ı inkar ettiği şeklinde yorumlanır ve zor duruma düşer. Bu sözlerinin her ne kadar inkârla bir alakası olmadığını söylese de hiçbir işe yaramaz ve muhtarlığı Çöp Bakkal’a kaptırır ve seçimi kaybeder.

Gecekondularına benzeyen bir fabrikanın sahibi olan Bay İzak, ilk önceleri işçiler gibi giyinerek onlarla çalışır. Ancak kısa bir süre sonra fabrikasında değışiklikler yapar. Bu değışikliklerin yanı sıra çalışma şartlarında da değışiklikler yapar. Çıkışta işçilerin üstlerini araması için kapıya bekçi koyar.

“Çok sürmeden içine makineler, aletler, konducu işçiler dizdiği fabrikasının dış yüzünü içine uydurup kondularla benzerliğini bozdu. Camları yarısından yukarı,

işçiler çalışırken başlarını kaldırıp çöp bayırlarının parıldayan yamaçlarına bakmasınlar diye griye boyattı. Kondusunun bir yüzüne demir çekme kapı taktırdı” (Tekin, 2018, s. 74).

Makineleşme ile birlikte insanoğlu doğal yaşamından uzaklaştırılarak mekanik olana yöneltmiştir. Bireyin hedeflerine hizmet etmek için yapılmış olan makine, insanoğluna yardım edeceğine Poppenheim’ın da üzerinde durduğu gibi insanlara karşı üstünlük kazanarak kendisini insanların yönlendirmesinden kurtarıp kendi iç yasalarını izler hale gelmiştir (Pappenheim, 2002, s. 33). İnsanın oluşturduğu güçlerin kendisine bağlı olmadan ve onun kontrolünün dışında hayatını devam ettirdiği bir ortamda yaşıyoruz. Bunun nedeni olarak teknolojinin hızla gelişmesini ve merkezi bir otorite tarafından denetlenmesi gösterilebilir. Tolan, teknolojinin geliştiği ölçüde devlet aygıtının yaşamın tüm alanlarını kontrol altına aldığına değinir (Tolan, 1980, s. 242). Yani makineleşme, insanın kendisini bulmasına yardım ettiği gibi kendisinden uzaklaşmasına böylece yabancılaşmasına da neden olabilir.

İşlerini büyütme için çalışan Bay İzak, mezarlığın altına bir buzdolabı fabrikası kurar ama kurmuş olduğu bu fabrikadan sızan gaz konducuları zehirler. Bay İzak da onların öfkelerini dindirmek için süt dağıtır ve cami yapar. Yaptığı bu caminin altını buzdolabı deposu olarak kullanır. Depo ile fabrika arasında bağlantı sağlamak için bir tünel kazar. Buzdolabı yapımının yanında çamaşır makinesi, radyo ve fırın da yapmaya başlar.

“ Bacaların ağızından çok dumanlar savruldu. Zamanla Çöp Yolu’nda yan yana kurulu fabrikalarda çalışan işçiler sendikalaştı...” (Tekin, 2018, s.77).

“ Buzdolabı işçisi o gün, müdürün yanında getirdiği ücretlendirme sistemine göre para almaya başladığında modern işçi olacağını, kıdemine göre değil, ürettiği mala, bileğinin gücüne, çalışma imanının sağlamlığına göre ücret sırasına dizileceğini öğrendi.” (Tekin, 2018, s.78).

Yeni bir emek-sermaye bağlamında doğmuş olan kapitalist sistemin asıl özelliği üretim araçlarının kişisel mülkiyete ait olmasıdır. Maddesel ve fikrî üretimin piyasa şartlarına dayanıp sosyal nitelik kazanması insanın kendine, bulunduğu konuma ve doğaya yabancılaşmasını meydana getirmiştir. Ekonominin gelişmesi ve özel mülkiyete varan servet büyümesi insanların kendi hırslarını çoğaltarak bencil davranmalarına ve sonunda yabancılaşmayı meydana getirmiştir (Ergil, 1980, s. 35). Kapitalizm dünya üzerinde etkinliğini gösterdikten tüm toplumlarda olan yabancılaştırıcı ilişkileri ve kurumları çoğaltıp insanların karşısına bunalımlar,

sömürü, sınıfsal bilinç gibi durumların yer aldığı bir dünya ortaya çıkarmıştır (Ergil, 1980, s. 54). Marx, insanlarda üretim araçları aracılığıyla kendi ürünü tarafından köleleşme tehlikesi olduğunu belirtir. Güçsüzlük hissi böyle bir hakimiyetin gerçekleşmesi ile birlikte meydana gelir (Tolan, 1980, s. 182). Kapitalist düzen, insanın kendi özünden kopması, gerçek şuurundan ve sorunlarından uzaklaşmasına neden olur. Yani onu başkalaştırarak yabancılaştırıp insanlığından uzaklaştırır.

Zaman içinde işçiler bilinçlenerek sigorta ve tazminat isteyip sendikaya üye olmaya başlayınca fabrikaya bir müdür atanır. Müdür, işçilerin ücretlerinde yapılacak olan değişikliğin kıdeme göre değil işçinin ürettiği mala ve çalışma azmine göre olacağı duyurulur. İşçilerin daha fazla üretim yapmaları için “Daha Hızlı” şarkısını sürekli çaldırır.

“İşçiler daha hızlı
Uçaktan daha hızlı
Çalışın daha hızlı
Elim ayağımdan önce
Uzanırsa prese?
Parmaklarınız kopar
Üstüpye kan dolar
İşçiler daha hızlı
Uçaktan daha hızlı
Çalışın daha hızlı” (Tekin, 2018, s. 79).

Gülbey Usta, fabrikada işçilere sendika bilinci kazandıran ustalardan biridir. Bu nedenle Bay İzak tarafından bir bahaneyle tazminatsız işten çıkarılır. Bunun üzerine grev başlatırlar. Greve konducu kadınlar ve kızların da desek olması sağlanır.

Hınk Alhas, insanlık tarihi ile ilgili geniş ve derin bilgiye sahip olan bir konu sakinidir. Bu konudaki bilgisi sayesinde kısa sürede mahalleliler arasında kendisinden çok bahsedilen kişi durumuna gelir. Onun bu bilgisinden yararlanmak isteyen Çiçektepeliler evine hücum ederler. Konducuların ilgisini daha çok çekmek için kendisine gök mavisi, parlak kumaşlı bir takım elbise diktirir ve misafirlerini bu elbise ile karşılar. Ayrıca fiziki olarak da kendinde değişiklikler yaparak farklı olmaya çalışan yabancılaşmış bir kişidir. Kendisine sorulan sorulara kibirli bir şekilde ve gözlerini kısarak cevap verir.

Lado, Çiçektepe'ye yerleşmeden önce adı çok duyulmuş ve kendisinden sürekli Bahsedilen tanınmış bir kumarbaz olarak anlatıda yer alır. Bunun yanında dış görünüşüyle de dikkat çeken bir kişidir.

“Lado'nun gelişi, Lado gelmesi de Çiçektepe'de yaşanacak olan bir dönemi erkene aldı. Çiçektepe'nin tarihine ‘Kahveler Açıldı Bahardan Önce’ ara başlığıyla geçen bu dönem, kocaları kahvelere giden kadınların ağzından yakılmış türkülerle, intizarlarla, küfürlerle dolup taşıtı...” (Tekin, 2018, s. 120).

“Lado, kış ve yaz, ayağından beyaz sivri burunlu, yumurta topuklu ayakkabısını hiç çıkarmadı. Çöp bayırlarının tozlu ve çamurlu yollarından beyaz ayakkabılarını büyük bir dikkatle korudu. Tozlanan ayakkabılarını parlatmak amacıyla arka cebinde koyu kırmızı kadifeden bir bez taşıdı. Kumardan aldığı ilk parayla siyah satenden arkası kemerli iki adet iç yelek yaptırdı. Yeleklerinin kemerine sipsivri boynuzlu madeni şeytan başı toka taktırdı. Bu şeytan başlarından bir adet de kalın parlak zincirle boynuna astı. Dantele ve pembeye olan düşkünlüğünü ise mintanında yansıttı. Vücudunun üst yanını şafak pembesi mintanla donattı. Mintanına manşet yerine, üç kat fırfırlanan dantel diktirdi. İnce bir zevkin ürünü olan yuvarlak geniş yakalı ceketini ve bol paçalı pantolonunu siyah beyaz çubuklu kumaştan seçti. Son olarak ceketinin cebine beyaz bir mendil sokup uçlarını göğsünde gül yaprağı gibi açtı” (Tekin, 2018, s. 115-116).

Onun giyimiyle de sıradanlıktan uzak durmaya çalışması bir yabancılaşma göstergesi olarak karşımıza çıkar. Lado'nun Çiçektepe'ye gelmesiyle açılan kahvelerde kumar oynanır. O, kumardaki becerikliliğiyle mahalledeki erkeklere öncülük yapar. Erkeklerin kumara alışarak Lado'ya borçlanmaları sonucu aile içi kavgalar ortaya çıkar.

“Kumarın güvenliği için nöbet tutuldu. Kumar hali yavaş yavaş etkisini gösterdi. Lado'nun taklitçileri türedi, Çiçektepe'de erkeklerin kimlik yerine iskambil destesi ve zar taşıması zorunlu sayıldı. Bu gayret sonucu Çiçektepe öteki konu mahallelerinden ayrıldı. Kumar cenneti katına çıktı.” (Tekin, 2018, s. 122).

“Bu acıklı türkülere kulak tıkayan Çiçektepeliler erkekler Lado'nun kumar bilgisinden ve yaratıcı zekasından yararlanarak çeşit çeşit göz boyayan kağıt numaraları ve kağıt oyunları geliştirdiler. Bu oyunlar içinde en büyük etkiyi tavanların alçaklığına, çatıların çürüklüğüne dayanarak ortaya çıkardıkları ‘Sabaha Karşı İntihar Oyunu’ yaptı. Bu oyun kumar için karılarının altınlarını satan, borçlanan, karısının cüzdanından para çalan erkeklerden sonra, kadınlar arasında da yaygınlaştı. Oyunu

yanlış kuran üç konducu hayata gözlerini yumdu. Sokakta erkeklerle kadınların toplu kavgası, çocukların kahvelere baskını günlük olaylar haline geldi...” (Tekin, 2018, s. 121).

Çiçektepe’deki camilerin birinde müezzinlik yapan Hacı Hasan, konducu kadınların açılıp saçılmasından rahatsızlık duyar ve onlara bir oyun oynamaya karar verir. Kızının çaresi olmayan bir hastalığa yakalanarak öldüğünü söyler. Ama kız kısa bir süre sonra kolları, bacakları yanık içinde ortaya çıkar. Sonra Hacı Hasan’ın kızının öte dünyadan geldiğini imamlara duyurmasıyla bu olay Çiçektepe’ye yayılır. Bu olaydan sonra müezzinin evine insanlar akın eder. Hacı Hasan kızının kollarına ve bacaklarına karartılmış balmumu sarar ve yanıkmiş gibi göstererek öbür dünyadan geldiğini söyler.

Bu olaydan istifade eden Hacı Hasan’ın evi zamanla şifa dağıtan bir mekan haline gelir.

“Müezzinin kondusu, derdine deva arayan insanların gidip geldiği bir şifa kondusu haline dönüştü. Hacı Müezzin kısır kadınları okuyup üflemeğe, gönül yaralarına muskalar yazıp yakmaya başladı. Kızıyla konuşan insanlardan para almadıysa da şekere, çaya, pirince hayır demedi. Kondusu çuval dolusu şekeri, çayı, pirinci almaz olunca bir bakkalla anlaştı. Haftanın bir günü kondusunu ziyarete kapattı. Satışa çıktı. Boş olan çuvalları, öte dünyadan haber soran, kara çarşafıya sarınan, kolunu, bacağını kapatan konducu kadınlar üç gün içinde ağzına kadar yeniden doldurdu” (Tekin, 2018, s.133).

Modern toplum bir taraftan dinin inanırlılığını sürekli tehdit altında bulundurur diğerk yandan dinin ilaç etkisi yarattığı bir çok sıkıntıyı gidermeyi de sağlayamamıştır. Buradaki sıkıntı, insanın ihtiyaçlarına yıllardır bağımsız bir belirlilik getirme görevini icra eden dine olan güvenin büyük oranda sarsılmasıdır (Berger, 1985, s. 204). Durkheim, dinin insanlar üzerinde ölçülü bir şekilde hareket etmenin belirleyicilik taşıdığını ve önemli sonuçlar elde edildiğini vurgular. Ona göre:

“Hem işçilerin hem de patronların, hem yoksulların hem de varlıkların üzerinde etkisi bulunan bir din vardır. Birinci olanlara sosyal düzenin Tanrı emri olduğu, her sınıfın hissesinin doğrudan Tanrı tarafından tespit edildiğini öğrenir, onlar da bu dünyanın eşitsizliklerine karşı gelecek olan bir dünyadan haklı karşılıklar görmek ümidi uyandırıp onları oy alıyor ve vaziyetlerine razı bulunmayı öğretiyor. İkinci olanlara da dünyanın menfaatlerinin insanın her şeyi olmadığı, bunları yüksek olan diğerk çıkarların altında varsaymaları gerektiğini, bu nedenle dünyanın menfaatlerinin

kural ve ölçü tanımadan kovuşturmaya değmeyeceğini hatırlatarak onların tavırları karşısında değerli yapıyordu.”

Hacı Hasan dini kendi çıkarları için kullanarak bunun üzerinden getiri sağlamaya çalışmıştır. Önce iyi niyetle giriştiği oyunu daha sonra kullanarak zenginleşmek için aracı yapar. Ancak polis baskısıyla gerçek ortaya çıkar ve Hacı Hasan hapse atılır.

“Bu olayın Çiçektepe’de yayılmasıyla Albay’ın itibarı arttı. Albay’ın her yakaladığına banka cüzdanını çıkarıp göstermesinden sonraysa Albay’la konducular arasına bir soğukluk girdi. Onun buzdolabıyla, ‘herkes neyini isterse koysun!’ diye övünmesi, Albay’ın karısının konducu kadınlara ‘Allah Çöp Muhtar’dan razı gelsin, bankada paramız oldu çok şükür,’ diye gıcık vermesi Çiçektepelileri sinirlendirdi. Herkes gitti, albay’ın buzdolabı aldığı yerden buzdolabı alıp kondusuna getirdi. Buzdolaplarını duvara dayayan konducular birer ikişer bankaya çekildi. Banka cüzdanlarını koyunlarına sokan konducuların yüreklerine şıp şıp sevinç damladı. Sevinç şıptırlarından sonra Çiçektepeliler arasında bitmek bilmeyen bir eşya yarışı başladı. Kim kondusuna ne aldıysa ötekilerin bir kere görmesi yetti. Kısa zaman içinde satıcılar Çiçektepelilerin huyunu keşfetti. Bir satıcı Çiçektepe’nin tüm kadınlarına likör takımı satmayı başardı. Bir başka satıcıdan da konduların tüm kadınları kırmızı tül perde aldı.” (Tekin, 2018, s. 126-127).

Yaşanan değişim bireyin uyumsuzluğunu ve çatışmasını da beraberinde getirir. Artan göçlere karşı hazırlıksız yakalanan kentlerde iletişim ve paylaşım bakımından kopuk, bağımsız, ilişkisiz bir yapıya sahip olmuşlardır. Kırsal alandan şehre göçmekle sınıf atlayacağı inanancı bulunan köylünün ne şehirleşmeden ne de yeni hayat şeklinden haberi yoktur. Bu nedenle şehre uyum sağlayamadığı gibi köyüne de dönemeyen bireyler yabancılaşmaya mahkûm olmuşlardır (Taş, 2007, s. 116-117).

Kişilerin sayısının artmasıyla bireyler arasındaki farklılaşma da artmış, farklı ekonomik, sosyal statüde, zevkte vb. gruplar meydana gelmiştir. Dolayısıyla bu gruplardaki bireylerin arasındaki ilişkiler yüzeysel, geçici, kısa süreli ve parçalı olmuştur. Sevgi bile anlık, geçici ve sahtedir. ‘daha iyisini bulursun’ fikriyle tıpkı günlük tüketim ihtiyacı gibi günlük sevgi ve günlük aşk paylaşımına iter. Böyle durumlar kırdan gelen ile önceden kent yaşamından gelen bir kişinin üzerinde ağır bir baskı oluşturur ve hangisini istediğine karar veremeyen bireyin iki ortama da yabancılaşmasına neden olur (Taş, 2007, s. 121).

“Sinemaya koşan kadınların sayısında her geçen gün artış oldu. Filmlerdeki artistlerin sahiden ölmediğini keşfedinceye kadar kadınlar kondu yollarına çok yaş döktü. Yaşlar kuruyunca artist gibi kol bacak açan genç kızlar, başörtü tanımayan kadınlar çıktı...” (Tekin, 2018, s. 130-131).

4.3. GECE DERSLERİ

Roman, yazarı Latife Tekin'den otobiyografik izler de taşımaktadır. Bunu kendisiyle yapılmış olan söyleşideki şu sözlerinden anlıyoruz:

“*Gece Dersleri*'nde sadece politik hareketin içindeki birtakım olayları falan anlatmadım; aralarında büyüdüğüm insanlarla yaşadığım ruhsal sıkışmayı, oradan kopuş hikâyemi de anlattım” (Özer, 2015, s. 118).

Bu ifadelerle romandaki Sekreter Rüzgâr kod adlı Gülfidan'ın Latife Tekin'i yansıttığını söyleyebiliriz.

Romanda, Gülfidan olarak kendisini tanımlayan Sekreter Rüzgâr, aktif bir örgüt üyesidir. Örgüte on sekiz yaşında katılır ve on yıl boyunca etkin bir şekilde örgüte hizmet eder. Ayrıca etkili bir konuşma becerisine de sahiptir. Örgüt içindeki konumu nedeniyle sürekli polis korkusu yaşamaktadır. Bu nedenle uykusunu bile kesik kesik uyumaktadır. Bu korku durumu romanın tamamına yayılmış bir şekilde kendini gösterir.

20. yüzyılın ilk yarısında meydana gelen gelişmelerde yabancılaşma olgusu olduğu yönünde bazı tespitlerde bulunulmuştur. Stefan Zweig'in Avrupa tarihine eleştirel açıdan yaklaşmış olduğu anılarından meydana gelen *Dünün Dünyası* isimli kitabında aktardığı tecrübelerini Pappenheim şöyle aktarmaktadır:

“Bir noktadan sonra, kendime ait olduğum duygusunu kaybettim. Kendi öz benliğimden gelen doğal kimliğimin bir parçası sonsuza dek yok edilmişti. Bu yıllar içinde doldurmak zorunda kaldığım tonlarca evrakı sayacak olsam, her yolculukta yapılan bildirimler, vergi bildirimleri, döviz belgeleri, sınırdan geçiş izinleri, ülkeye giriş ve çıkış izinleri... Oysa bizim kuşağın gençlik yıllarında bu yüzyılın bir özgürlük yüzyılı, dünya birliğinin kurulacağı bir yüzyıl olacağı düşünüyorduk bütün saflığımızla...” (Pappenheim, 2002, s. 35).

İnsanın bir birey olarak varolduğunu hissetmesi ile yurttaş olarak varolduğunu hissetmesi arasındaki bölünme günümüzde de geçerliğini koruyan bir durumdur. Bir başka deyişle, Zweig'in ifade ettiği gibi kişinin kendisini ve isteklerini doğrudan dışa

vrabilme isteği, yurttaşlık görevlerinin getirdiği yöntemler ile kesintiye uğrar. Birey yaşamında çatışma halinde olan ve birbirinden ayrıymış gibi görünen parçaları birleştirme konusunda yetersiz kalır. Bu durum Pappenheim'in da vurgulamış olduğu gibi kişinin siyasal topluluktan uzaklaştığının bir göstergesidir (Pappenheim, 2002, s. 46).

Bu süre içinde takındığı politik kimliğine uygun olarak yaptıklarını kendi ağzından şu Şekilde ifade eder.

“Gözlerimin elik ayna olduğu, günlerimin beyaz kuşların gagaları gibi güzel kırmızıya çaldığı, kr sabahta kalktığım, gözlerim kan çanaklarda pankart ıtası aktığım, slogan sorumluluğu yaptığım, süzgeç yöntemiyle polis atlattığım, ebruli bulutlara pul savurduğum, ay solunca uykulara daldığım, on yıl gece evlerinin dış yüzünde dolandığım hayatım tangırlana yuvarlana, tangırlana yuvarlana göçüp giderken, ben ardından nemli gözlerle baktım ve üçüncü kez aynı eski yzly koltuğa hiç diye yığıldım” (Tekin, 2018, s.13).

“Ay ruhlar! Kara deryaların feneri hayatımın kırık parçalarını bile toplayamadım. Sonbahar donuk sarı rengiyle ‘şap, şup’ basarak geçti yüzümden. Gözlerimin içindeki bebekleri, lacivert kuyular gibi derin tebessümler çizen dudak kıvrımlarımı koruyacak kadar bile g bulamadım. Aynı eski yzly koltuğun üstünde, dıştan bir kalıbı andıraraktan, iyice kısarak ciğerimi durdum ve fısıldandım. ‘Sekreter Rüzgar kod adıyla koskocaman bir sitenin zemin katında genç yaşta mahzun kaldım. Yuvalanıp giden hayatımın hayali, halkımızın bendeki hatırasına yüz çevirdi. Henüz şoku atlatamadım. Yıllar ve yıllar sonra doğduğu evde kendini arayan bir ıştıraplıdan farksızım. Adımı ve kim olduğumu aklıma getirmekte glyk ekmekteyim ve deliksiz bir uykuya zorlanmaktayım.’” (Tekin, 2018, s. 19).

Burada Gülfidan'in kendi ifadesiyle kim olduğunu unutması ve deliksiz bir uykuya zorlanması onun istemediği Şeyler yapmak zorunda kalarak yabancılaşmasına neden olmaktadır.

Onun sol yapılanmadaki yaşamını sorgulaması, kendi benliğinin arzuları ile örgütün talepleri arasında yaşadığı çatışmadır. Örgütün taleplerinden dolayı kendi benliğini geri planda tutması, zamanla kendisinde ruhsal bir sıkışmışlığın yol açtığı huzursuzluğu ortaya çıkarır. Bu da yabancılaşmasına neden olur.

“şimdi davamızın devamı için bir iplik fabrikasında işçi olarak çalışmayı, bir nefer gibi savaşmayı küçük bir görev sayıyorsun.” (Tekin, 2018, s. 21).

Bu nedenle örgüte karşı kin duyar ve örgütten kopmaya başlar. Örgüt, kendisinden işçi olmasını isteyince buna karşı çıkararak hayalleriyle oluşturmuş olduğu yaşamın peşinden gider. “Söyleyin, küçük bir iplik fabrikasına işçi girmemi isteyen fikrinizden nerde çıkayım? Gönüllerinizin gözleri üstümden uzak olsun. İşçi olmak düşlerime denk değil. Süt kokulu soluğumla tuttuğumdan daha tazecik bir hayatı ele geçirme hayallerinin peşinden koştum” (Tekin, 2018, s. 20).

Sekreter Rüzgar’ın örgüt kongresinde yaptığı eleştiriler onun sorgulayıcı bir şekilde hareket ettiğini gösterir.

“Kutlama mesajını almadan önce baklava kutusunun ardından koşan işçi kadınlar! Asıl saçma olan bu hikâyenin kendisidir. Bizler, bir dilim baklavanın işçi kadınları, mesajlarımızdan daha çok etkilediğini kabul edemeyiz. Elbette ki baklava tahrik edici bir tatlı. Tüm vardiyalarda gazinoculuk oynayan grevci kızlara diyeceğimiz bir şey yoktur. Elimizden geldiğince onlara bildiğimiz marşları öğretmeye çalışacağız. Bu marşların dayatma olduğuna katılmıyoruz. Canları isterse türkülerin sözlerini bozup değiştirmeye devam edebilirler. Ama bizim inançlarımızın onların kulaklarından daha inatçı olduğunu yakında anlayacaklar. Her vardiyada en az on grevcinin öteki grevcilere bavullar içinde makyaj malzemesi satmasına gelince, paraları varsa alırlar, bize ne?” (Tekin, 2018, s. 89).

Buradan anlaşıldığı üzere Sekreter Rüzgâr’ın gerçekçi olarak eleştirilerde bulunduğu görülmektedir. O, örgüt marşlarını zorlama olarak görür.

Sekreter Rüzgâr, grev yapan kadınların makyaj malzemesi almalarından ve satmalarından rahatsız olur. İşçi sınıfında bulunan kadınların bu davranışları ona göre onların burjuva yaşam şekline özenerek yabancılaştıklarının bir göstergesidir.

“Varlığımın gizlilik duygusuyla sarmalandığımı, kendimi yabancıladığımı, baş döndürücü bir bulantıyla sarsıldığımı hatırlıyorum...” (Tekin, 2018, s. 34).

Siyasetin yabancılaşmaya neden olduğu durumlarda yurttaşlık şuuru da yavaş yavaş yok olmaya başlar. Bu bilincin yok olması demek siyasal toplumun da yok olması anlamına gelir. Esin’nin ifade ettiği gibi, "Siyasal otoriteden soyutlanan toplum, tahammül edilmez bir duruma gelecektir” (Esin, 1982, s. 127). Siyasal bir yaşama sahip olan insanın ruhsal ve toplumsal bütünlüğü parçalanır. Böylece, siyasal yaşama aktif bir şekilde katılan bireyler kendi özlerine ters düşüp yabancılaşırlar.

Gülfidan, örgüte katıldıktan sonra edinmiş olduğu Sekreter Rüzgâr kod adını bir türlü benimseyemez. Örgütün içindeyken devrimci bir yaşam sürmesine rağmen

örgüte katılmadan önceki yaşamını özlemle anar. Bu durum, onda beden-ruh çatışması yaşayarak yabancılaşmasına neden olur.

“Benimki zavallı bir parçalanma. Bir solukluk pay bile bırakmadınız bana. Bir meydana tutuldum ve götürüldüm.” (Tekin, 2018, s. 159).

Sekreter Rüzgâr onu beden olarak simgelerken Gülfidan ruhsal yanını simgeler. Gülfidan’ın örgüt içinde bulunduğu süre boyunca Sekreter Rüzgâr’a karşı direndiğini görüyoruz. Bunun sonunda Sekreter Rüzgar, Gülfidan’a karşı olan direncini kaybeder.

Gülfidan’dan örgütün içinde bulunduğu süre zarfında örgütün geleceği için şahsi isteklerinden vazgeçmesi istenir. Özellikle çocuk doğurması engellenmeye çalışılır. Tüm baskılara karşı yine de çocuğunu doğurur. Gülfidan, sık sık geçmişinde yaşamış olduğu bazı unutamadığı olaylara odaklanır. Bu olaylar onun hayatında yaşamış olduğu önemli anlardan oluşur. Onun yaşamındaki en çok etkilendiği olay, annesinin kardeşinin kirvesiyle yaşamış olduğu aşka şahit olmasıdır. Gülfidan, gördüklerini kimseye söylemeyerek annesinin bu sırrına ortak olur. Hayatı boyunca etkisi altında kalmış olduğu bu durum onun rüyalarına bile girer.

Altı kardeş olan Gülfidan, ailesinin dindar olmayan tek çocuğudur. Bu durum onda derin bir yalnızlık duygusunun oluşmasına ve böylece yabancılaşmasına yol açmıştır.

Gülfidan, işçi kadınların başlarındaki örtülerini çıkarmalarını istemesiyle deccal olarak nitelendirilir. Darbenin dondurucu etkisiyle birlikte sığınabileceği bir varlık arayışına giren Sekreter Rüzgâr, bu duygudan kurtulmak için annesini seçer. Annesinin yaşamış olduğu yasak aşka karşı her ne kadar kızgın olsa da kurtuluşunun tek çaresi olarak onu görür. Örgüt içinde yaşamış olduklarının ruhunda meydana getirdiği parçalanmışlık duygusu örgütten ayrıldıktan sonra da devam eder.

Mukoşka, Latife Tekin’in çocukluk arkadaşı ve teyzesinin kızı olan Mukaddes Doğan adının değiştirilmiş halidir. Latife Tekin, kendisiyle yapılan bir röportajda, “Benim çocukluk arkadaşım, kardeş çocuklarıyız.” diyerek bunu belirtir. Anlatıda Gülfidan’ın sık sık hatırladığı Mukoşka, eserde çağrışım yoluyla canlanan bir karakter olarak karşımıza çıkar. Gülfidan eserde sık sık Mukoşka’yı hatırlayarak ona içindeki sıkıntıları anlatır.

Ailesi, içine kapanık bir kişiliğe sahip olan Mukoşka’nın bu durumundan Sekreter Rüzgâr’ı sorumlu tutar. Bu nedenle onun Sekreter Rüzgâr ile görüşmesini

istememezler. Ama Sekreter Rüzgâr'ın eserde sık sık Mukoşka'ya içini dökmesi, onun Mukoşka'yı kendisine yakın hissettiğini gösterir.

Mukoşka, Sekreter Rüzgâr'ın samimi olduğu bir akrabası ve arkadaşıdır. Sekreter Rüzgâr'ın kimseye söyleyemediği üzüntülerini, sıkıntılarını ve acılarını anlatabildiği tek dostudur.

Gülfidan'ın örgüt içinde yer aldığı zamanlarda sık sık hatırladığı ve özlediği annesi ona karşı sevecen ve korumacı bir durumdadır.

“Benim kömür karası saçlı annem, herhangi bir saldırıya maruz kaldığımda, ‘Sakin kafasına vurmayın!’ diye hep çığlıklar çıkartan bir kadındı, üstelik beni bir defacık bile beşikten düşürmeye kıyamadı, saçların sivri uçlarından beynimi inanılmaz bir dikkatle korudu ...” (Tekin, 2018, s. 36).

Bu cümlelerden, Gülfidan'ın annesinin siyah saçlı ve merhametli bir kişiliğe sahip olduğu söylenebilir. Gülfidan'ın, annesinin sırrına ortak ortak olmasıyla anne kız birbirlerine daha fazla yaklaşır. Bu sırrın ortaya çıkmasından sonra annesi evi terk eder. Bir daha annesinden haber alamayan Gülfidan, annesinin işlemiş olduğu bu suçun etkisiyle kendisini huzursuz hisseder. İçindeki bu huzursuzluk nedeniye rüyalarında annesi ile kocasını zina yaparlarken görür. Annesine olan sevgisi ve nefreti arasında bocalayan Gülfidan git gide annesine karşı yabancılaşır.

Gülfidan'ın eşi örgüt lideridir. İçinde bulunduğu durum nedeniyle bazen kılık değiştirmek zorunda kalır.

“Clara Zetkin'in ruhu, artist kılığında ete kemiğe bürünüp başkanımızın suretini giyindi ve Bağdat Caddesi'nde gezinerek onu korudu” (Tekin, 2018, s. 23).

Evde şefkatli bir eş konumundadır.

“Kocam, iki kat çarşafa sardı beni. Üşümemem için çabucak kucağına aldı. Omuzunu boynuma verdi.” (Tekin, 2018, s. 120).

Sekreter Rüzgâr, eşi ile iki yıl süren evliliği boyunca annesinin yokluğunda oluşan psikolojik boşluğunu kocasıyla doldurmaya çabalar. Fakat örgüt içinde yapmış olduğu eleştiriler ve anne sıkıntısı eşi ile arasının açılmasına neden olur. Artık kocasıyla birlikte yaşayamayacağını anlayan Sekreter Rüzgar ondan ayrılır.

Gece Dersleri romanı başta eserin başkahramanı Gülfidan ve diğer kahramanlarıyla birlikte dönemin siyasi durumunu ve bunun insanların psikolojisi üzerindeki etkisini gösteren bir romandır.

4.4. BUZDAN KILIÇLAR

“Volvo! Volvo! Volvo! Halilhan’ın kendine göstermelik bir hayat kurmasını sağlayan dekor...” (Tekin, 2018, s.128).

Bazı psikologlar kişiliği bireyin kendine has ve ayırıcı özellikteki davranışlarının tamamı olarak nitelendirir. Genetik faktörler, aile, eğitim, sosyal çevre gibi faktörler ve bu faktörlerin birbirleri ile olan etkileşimi kişiliği oluşturur (Türküm, 1998, s. 133). Bazı kuramcıların görüşlerinde kişiliğin gelişimi ergenlik döneminin sonunda tamamlanmaktadır ama sonraki dönemde zamanla değişir. Bireyin, yaşamının ilk yıllarında yaşamış olduğu deneyimlerinin yetişkinlik döneminde önemli ölçüde etkisi bulunur (Türküm, 1998, s. 134). Yabancılaşma ile ergenlik döneminin temel özellikleri arasında bazı benzerlikler bulunur. Ergenlik dönemindeki bireylerin hissetmiş olduğu duygusal dalgalanmalar ve tedirginlik, huzursuzluk, yalnız kalma isteği vb. durumlar (Koç, 2004, s. 235), onların çevreleri ile olan iletişimlerini etkilediği gibi yabancılaşma sürecinde görülen çevreden kopuşu da desteklemektedir. Ergenlik dönemi bir geçiş dönemidir. Bu nedenle yabancılaşma bu sürecin sonucu olarak değerlendirilebilir.

Şimşek (2006), yabancılaşmayı “bireylerin sosyal, doğal ve kültür çevresinde olan uyumunun azalmasıyla bilhassa çevresi üzerinde denetim gücünün etkisini kaybetmesi, bu denetimle uyumun azalışının gitgide kişinin yalnızlaşmasına ve çaresiz kalmasına yol açması” şeklinde tanımlar.

Yabancılaşma, kişilik gelişiminde sadece ergenlik dönemi ile ilişkilendirilmez. Kişiliğin kendisinde de yabancılaşmada önemli etkileri vardır. Yabancılaşma çağdaş insanın psikolojik bozukluklarının temeli olarak görülebileceği gibi; bireyin kendi kimliğini yaşayamaması da onun kendine yabancılaşmasında etkili bir faktör olarak gösterilebilir (Fromm, 1998, s. 66-69).

“Başkalarına ait bir hayattan ödünç alıp yok oluşuna örtü yaptığı volvo olmadan yaşayamazdı.” (Tekin, 2018, s.129).

Volvo marka arabasına olan bu derece düşkünlüğü hatta yaşayamayacağını düşünmesi onun kişiliğinde ortaya çıkan yabancılaşmayı gözler önüne sermektedir.

Evli olan Halilhan’ın arabaya olan aşırı bağlılığının yanında kadınlara dönük de çok ciddi bir düşkünlüğü vardır. Anlatı bu iki unsur üzerinden anlatılmaktadır. Halilhan’ın bu durumu mahalleli tarafından da bilinmektedir.

“otomobile ve kadınlara dayanamayan yufka karakteri üstüne, destansı bir mavra kurulmuştu” (Tekin, 2018, s. 18).

Halilhan, eşini hiç sevmemekle birlikte ondan nefret eder. Halilhan’ın otomobiline ve kadınlara olan aşırı düşkünlüğü onda tutku haline gelmiştir ve o, onlarsız bir yaşamın mümkün olmayacağına inanır. Halilhan, evliliğinde aradığı aşkı bulamadığı için arabası olan Volvo’yu aracı olarak kullanır ve karısını aldatır. Onun ahlak dışı bu isteği için aracı olarak kullandığı başka bir varlık da ölmüş annesi olarak karşımıza çıkar.

“Hanımefendinin gözleri o kadar annemin gözlerine benziyor, o kadar ki, yıllar sonra aynı renkte bakışlarla karşılaşacağımı umamazdım” (Tekin, 2018, s. 30).

Üç kardeş olan Halilhan, Hazmi ve Mesut Teknojen adında bir aile şirketi kurmaya karar verirler. Ancak Halilhan kardeşlerinden aldığı parayla bir Volvo araba satın alır. Bu nedenle kardeşleriyle arası bozulan Halilhan, tekrar Teknojen’i kurma fikrini ortaya attığında kardeşleri olan Hazmi ve Mesut bu düşünceye yanaşmazlar. Araya Halilhan’ın en iyi arkadaşı olan Gogi girer ve Mesut ve Hazmi’yi ikna eder ve Teknojen’i kurarlar. Ancak işleyişin devam edebilmesi için de sermayeye ihtiyaçları vardır. Gogi bunun da çaresini bulur. Arabistan’dan gelen bir adamı ortaklığa razı eder. Bu adam %10 kârla şirkete ortak olur. Halilhan, bu adamdan aldıkları parayı da alarak kendi harcamalarında kullanır. Halilhan’ın bu davranışı kardeşleri ve Gogi’yle arasının tamamen açılmasına neden olur. Gogi, en yakın arkadaşına; kardeşleri de Halilhan’a olan güvenlerini bütünüyle kaybederler ve ortaklığı bitirirler. Kardeşlerini ve en yakın arkadaşını kaybeden Halilhan, bir başına kalır ve derin bir üzüntü yaşar.

“Kazanılan paranın tehlikeli yönü şudur. Nasıl olup da geldiği bilinemediği için kişi temelde mutsuzsa, anında maceraperest bir yaşantıya sürüklenir. Hayat insana bir kez verildiği için tabii dilerse parayı tepsiye koyup çoluğunu çocuğunu düşünmeden Risali Cumhur heyetine on beş gün süreyle saz çaldırabilir. Yahut da cebindeki paradan cesaret alarak dev caddelerden birine çıkıp kızların boynundaki zincirlere asılır. Babasının malıymış gibi çeker çeker kopartır. Halilhan bunu bizzat yaşamıştır. Kızların yol ortasında ağlayışından zevk duyduğu günler daima hatırladadır.” (Tekin, 2018, s.84).

Bu paragrafta paranın insanlar üzerindeki tesiriyle her şeyi yaptırabileceğinin vurgusu yapılmıştır. Bu da bireylerin değerlerindeki öncelik sırasının bozulmasında ve yabancılaşmasında önemli bir neden olarak karşımıza çıkmaktadır.

Halilhan, yaşamış olduğu mahallede ilgiyi üzerine çeken ve kardeşleri arasında gerek konuşmasıyla gerek davranışlarıyla insanlar üzerindeki tesiri çok olan bir kişidir. Halilhan'ın, Volvo araba hırsı, kendini beğenmesi, bilgiçlik taslaması onun temel özellikleri arasındadır.

“Gözünüzün önünde abiniz olarak bir yere geldim. Zannediyorum hayati konularda bayağı bilgiliyim çocuklar. Bir hoca belki benimki kadar bu konuda ‘vaiz’ falan veremez. Ama ben belki ‘vaiz’ verme sırasını bilmediğim için hoca kadar başarılı olamayabilirim” (Tekin, 2018, s. 61).

Geleneksel bir düşünce biçimine sahip olan Halilhan, Teknojen adlı aile şirketlerini tekrar ayağa kaldırmak için batıl inanışların etkisi altına girer.

“Son bir şey deneyerek üzerine giye giye eskittiği mavi yırtık ceketıyla, bir büyü yapmayı planlamıştı. Koluna atıp getirdiği ceket, ‘Biz konuşurken bu bizi görsün.’ Diyerek bir çiviye astı. Ne zaman bu ceket giyip çıkmışsa büyük bir iş anlaşmasına imza atmıştı” (Tekin, 2018, s. 93).

Anlatının sonlarına doğru Halilhan içkili bir şekilde araba kullandığı için kaza yapar. Bu seferki kazasında ilk kazasına oranla daha çok hasar alan Volvo marka arabasını ne kadar çok eski haline getirmek için uğraşsa da eski verimi alamaz. Tutkunu olduğu ve onu göstermelik bir yaşam aracı olarak gördüğü Volvo marka arabasının kaza yaparak hurdaya dönmesiyle tüm hayalleri yıkılır. Volvo marka arabası olmadan yaşayamayacağına inanan Halilhan, büyük bir sarsıntı geçirir.

Kardeşi Mesut ve en yakın arkadaşı Gogi'nin birlikte samimi olduklarını görmesi onu derin bir hüzne boğar ve hayal kırıklığına uğratar. Böylece sevdiği her şeyi bir bir yitiren Halilhan, hayatın gerçek yüzü ile karşılaşmış olur.

Gogi, Halilhan'ın en yakın arkadaşıdır. Gerçek adı Dursun Ahmet olan bu kişi, on yaşındayken babası ve annesi sobadan zehirlenerek öldüğü bir başına yaşamak zorunda kalmıştır. Bu olay onun psikolojisinde ağır yaralar açmıştır.

“Eski mezar taşlarıyla süslü küçük bahçesine yaslanmış, karatahta bir evin içinde son düğmesine kadar iliklediği yakasız gömleği, yıpranmış kadife pantolonu ve yalancı deri ceketıyla dalgın bir ömür sürüp otuzuna merdiven dayamıştı” (Tekin, 2018, s. 47-48).

Cümlesinden anlaşıldığı üzere Gogi, yoksul bir yaşam sürmüştür. Gogi'nin, ruhsal olarak kötü durumda olduğu bir dönemde yaşadığı anormal boyuttaki bir olay dışında normal olan bir yaşamı vardır. Devlet hastanesinin morgunda çalıştığı bir dönemde yaşamış olduğu bu anormal olay anlatıda şu şekilde karşımıza çıkmaktadır.

“Büyük bir devlet hastanesinin morgunda çalışırken beyninden seken ani bir cereyana uymuş, ölümlerden birini duvara dayayıp eline hortum tutuşturmuş ve diğer ölümleri yıkatmıştı. Ölüye ölümleri yıkatan adam!” (Tekin, 2018, s. 49).

Normal yaşamında Gogi, çevresine güven veren, dürüst, sözü geçen bir kişidir. Halilhan, arkadaşının bu durumunu kendi çıkarları için kullanır. Teknojen'i kurmak için Halilhan'ın kardeşleriyle arasını yapan kişidir. Ancak Gogi onun yüzünden işlemediği bir suç nedeniyle üç gün nezarete kalır. Bu olay sonunda Gogi eve kapanır. Kendisini dolandırıcılıkla suçladıkları için bunu gururuna yediremez ve içine kapanır. Halilhan'ın ona ayarlamaya çalıştığı kızla da ilişkisinin bitmesiyle Gogi, Halilhan'la yollarını ayırarak onun küçük kardeşi Mesut ile yakınlaşır ve birlikte çalışmaya başlarlar.

Hurdacılık işiyle uğraşan ve sinirli bir yapısı olan Hazmi, Halilhan'ın büyük erkek kardeşidir. Onun siniri ve öfkesi hayatı boyunca yaşamış oldukları yoksulluktan dolayıdır.

Mesut, Halilhan'ın küçük erkek kardeşidir. İmam nikahıyla evli olduğu Aynina kendisinden on üç yaş büyüktür. Ayrıca evde ailevi meselelerde söz sahibidir. Resim yapma yeteneği olan Aynina çok zeki bir kadındır. Bu zekası ve yeteneğiyle ev işlerini çekip çevirir.

Mesut sabırlı, hoşgörülü, anlayışlı ve fedakar bir kişiliğe sahiptir. Babaları olan Ese Sunteriler, Mesut'un evinde kalır. Aynina ve o babasının bütün bakımını üstlenirler. Mesut'un müziğe merakı vardır. Halilhan'ın yaptıklarından dolayı o da abisi Hazmi gibi ona güvenmez.

Rübeysa, Halilhan'ın eşidir. Kocasından sevilmediği için iki kez aldatılır. Bunu öğrenen Rübeysa çok sarsılır hatta yataklara düşer. Rübeysa, Halilhan'ın gözünde, duyguları, hayalleri, düşünceleri olmayan olsa da önemsenmeyen kadın durumundadır. Halilhan'a göre o sadece ev işlerini yerine getirmek zorundadır. Rübeysa kızına çok düşkündür. Çeyiz hazırlama, yemek yapma konusunda çok yeteneklidir. Ayrıca iyi niyetli bir kadındır.

Alman ailelerin evlerinde hizmetçilik yapan Turcan, Hazmi'nin eşidir. Anlatıda Aynina, Turcan'dan şu şekilde bahsetmektedir:

“İşe gitmenin gösterişini yapan, yorulmakla böbürlenmiş bir çeşitti. Temizliğe gittiği Alman ailelerin, kendisine göz açtırmadığından, çalıştırma çalıştırma sızdırdıklarından başka laf tanımazdı” (Tekin, 2018, s. 64).

Kaynatası Ese Sunteriler'in bakımıyla ilgili çalıştığını bahane eder ve bakmak istemez. Ancak eşine karşı boyun eğen bir yapıya sahiptir.

Abisi Halilhan'ın eşi Rübeyya'yı aldatmasını normal karşılayarak ses etmeyen Gülaydan, kendi çıkarlarını düşünen ve sorumluluk almayan bir kişidir. Halilhan, eşini aldattığı kadın olan Jülide'yi önce Gülaydan'ın evine götürür. O da Jülide'nin terzi olduğunu öğrenince sandıkta sakladığı kumaşlarını getirip Jülide'nin kucağına koyar. Babasının fotoğraflarına karşı bir hayranlığı olan Gülaydan, abisi olan Mesut'un evindeki babasının fotoğraflarını çalar ve kendisine bir albüm yapar. Gülaydan, Halilhan tarafından saygı gören ve aile içindeki münasebetlerde etkili bir konumdadır.

Sunsun adlı kedisiyle durakta beklerken Halilhan'ın dikkatini çeken sarı saçlı olarak tasvir edilen Jüli, Halilhan'ın teklifiyle arabaya biner. Jüli, eskiden ünlü bir terzidir. Ancak daha sonra alkol aldığı için bu işi bırakır. Halilhan ona, gözlerini annesine benzettiği için aşık olur. Jüli, bir gün rakı içtikten sonra yalancı bir kadın olduğunu itiraf eder.

“Jüli'nin iki kadillak devirdikten sonra (Jüli altınbaş rakıya kadillak diyordu.) sırat köprüsünden kanatsız uçan bir yalancı olduğu ortaya çıktı. İngiltere'yi babası rüyasında görmemiş, Jüli adını Jülide'den kısaltmıştı” (Tekin, 2018, s. 37-38).

Ancak Halilhan bunu duymasına rağmen Jüli'den vazgeçmez. Fakat karısı ve çocukları nedeniyle Jüli ile hayalini kurduğu birlikteliğe kavuşamaz. Halilhan'ın bir süre sonra ziyaretine gittiği Jüli bambaşka bir şekilde karşısına çıkar.

“Zavallı Jülide! Dişleri siyahlanmış, aynen bir kale biçimini almıştı. Anlatılamaz derecede yaşlı, felaket de çirkin duruyordu. Garip şey... Halilhan gülüşüne bakmaya dahi korktu. Bir gayretle Jülide'nin yüzünde annesinin gözlerine benzeyen rengi, ışığı, parlaklığı aradı, ama hayır!” (Tekin, 2018, s. 114).

Jülide'deki bu değişikliğe anlam veremeyen Halilhan, onunla arkadaş olarak kalmaya devam eder. Halilhan, ona para bırakmak ister ama Jüli bunu kabul etmez.

Halilhan'ın eşini aldattığı bir diğer kadın olan Keriman, kocasının kendisini terk etmesiyle birlikte oğlunu da yanına alarak dayısına sığınan köylü bir kadındır. Kış geldiği halde hâlâ yazlık elbise giyen Keriman'a acıyan Halilhan, önce ona cinsel bir gözle bakmaz. Halilhan, Keriman'da da annesinin gözlerini bulduğu için ona karşı cinsel bir istekte bulunur. Halilhan, bir gün Volvo ile giderlerken geçirdikleri bir kaza sonucu yaralanan Kerimanı yakın arkadaşı olan Gogi'nin evine götürür. Gogi ona ilk yardım yapar ve iyileştirir. Kaza nedeniyle araları açılan Halilhan ve Keriman bir daha görüşmezler.

Anlatıda geçen Üvey Hanım, Sitile Sunterilerin ölümünden sonra Ese Sunteriler ile evlenen, kainlığını kullanarak hakimiyeti elinde tutmaya çalışan, bakıma muhtaç bir kadındır. Ese Sunteriler evlendikten sonra mutluluğu yakalayamadığı için evden kaçar.

4.5. AŞK İŞARETLERİ

Çocuk yaşta annesinin ve iki abisinin ölümünden sonra babasıyla birlikte yaşayan Nezir'in babasının bu olaydan sonra psikolojik dengesi bozular. Küçükken ailesi tarafından sürekli olarak dövülen Nezir bir gün kendisini olağanüstü özellikte sanki bir tanrımuş gibi görmeye başlar.

“Dayak yiyorsan, Allah gibi düşüneceksin kendini. Ondan sonra bırak... vursunlar. Vuranlar niye vurduklarını bilemez, sen onların ruhuna hâkim olursun” (Tekin, 2017, s. 42).

Babasından nefret etmesi ve ona sert bir şekilde davranmasının nedeni küçüklüğünde babasından yemiş olduğu dayaklardır. Kötü bir çocukluk geçirdiği için sert yapılı bir kişidir. Nezir'in grup üyelerinden biri olan Saim'le eşinsel olarak bir ilişkisi bulunmaktadır. Nezir, ekonomik açıdan yoksul bir kişi olmasına rağmen dil zenginliğine sahip bir kişidir. Etkileyici bir yüzü, koyu renk gözleri ve etkileyici bakışları olan Nezir, yoksulluğun meydana getirdiği üzüntüyü dil üzerinde kurmuş olduğu üstünlük ile giderir.

Dört kişiden oluşan genç bir grubu etrafında toplayarak onlara liderlik yapar. Nezir, bu gençlerin gözünde olağanüstü özelliklere sahip bir kişidir. Bu nedenle bu gençler Nezir olmadan bir yaşam düşünemeyecek kadar onun etkisi altındadırlar.

“Onunla canlı cansız bütün varlıkların ruhuna, özüne girip ürpertici sırları seyredebiliriz!” (Tekin, 2017, s. 11).

Nezir, bu gençler üzerinde etkili kullandığı dil sayesinde bu kadar egemenlik kurabilmiştir.

“Her şeye hâkim olunan yükseklikte sözlerinin halesine tutunarak durabiliyoruz!” (Tekin, 2017, s. 13).

Nezir'in kullanmış olduğu etkileyici sözler gençler üzerinde güçlü bir etki yapar.

Onlar, Nezir sayesinde kendilerini tanıma fırsatı bulduklarına, hayata bakışlarının sıradanlıktan kurtulduğuna inanırlar. Bu gençler onun etkileyici dili

karşısında pasif konumda olmak zorundadırlar. Nezir, onlar üzerindeki otoritesini sürdürebilmek için sürekli kendi benliğini ön plana çıkarır ve onları geri planda tutar. Kendisi sayesinde gençlerin yaşamlarını devam ettirebildiklerini söyleyerek adeta onları büyüler. Böylece onun söylediği ve istediği her şeyi yapacak duruma gelirler. Bu gençleri aşağılama yoluna giderek onlardaki bireyselliği tamamen yok etmeye çalışır.

“Enayiler. İki çiçek görüp dua kıvamına geldiniz. Hadi, yürüyün. Kelebekler ebenizi düzecek” (Tekin, 2017, s. 44).

Nezir, bu cümledeki gibi aşağılamalarda bulunarak kendine bağlı duruma getirir. O, gençlere hayatın korkutucu yönleriyle baş edebilmelerini öğreten bir eğitici durumundadır.

“Eşyalar tehlikeli... Dünyaya niye geldiğini anlamak istiyorsan eşyaların yaydığı aptal edici ışıklardan sıyrıl, uzaklaş. Bu türden şeylerin arzusu içimizden tümünden sönmeli” (Tekin, 2017, s. 36).

Nezir, eşyalara bağlı olmanın tehlikeli olduğunu savunur. Eşyaların insanların hayata karşı amaçlarını engellediğini söyler. Nezir, eşyaları üreten kişilerin dünyaya neden geldiklerini anlayamadıklarını ifade eder.

Kapitalizm dünya üzerinde etkinliğini gösterdikten tüm toplumlarda olan yabancılaştırıcı ilişkileri ve kurumları çoğaltıp insanların karşısına bunalımlar, sömürü, sınıfsal bilinç gibi durumların yer aldığı bir dünya ortaya çıkarmıştır (Ergil, 1980, s. 54). Marx, insanlarda üretim araçları aracılığıyla kendi ürünü tarafından köleleşme tehlikesi olduğunu belirtir. Güçsüzlük hissi böyle bir hakimiyetin gerçekleşmesi ile birlikte meydana gelir (Tolan, 1980, s. 182). Kapitalist düzen, insanın kendi özünden kopması, gerçek şuurundan ve sorunlarından uzaklaşmasına neden olur. Yani onu başkalaştırarak yabancılaştırıp insanlığından uzaklaştırır.

“...adam güneşe, yıldızlara, ağaçlara bakıyor... her şey büyük, yüksek... eğilip ayakkabı yapıyor, düşünün. Dünyaya niye geldiğini anlamış oluyor mu sizce? Eşyaların hepsi anlayamamışların işi... Adamın gökyüzüne cevabı, boktan bir çanta, küpe, kemer. Şaşkınlar, birbirlerinin şaşkınlığını satın almak için yarışıyorlar. Anlamalı ve uzak durmalıyız böyle enayiliklerden” (Tekin, 2017, s. 36).

Nezir'in etrafına topladığı gençler kendisi gibi yoksul ailelerden gelir. Nezir'in olmadığı bir hayatta boşluğa düşeceklerine, hayatın zorluklarının üstesinden gelemeyeceklerini düşünürler. O, ne söylerse sorgulamadan yaparlar.

“Kendi derinliklerimizden yükselen sezgilerin, içimizde dolaşan esintilerin sahibi Nezir. Gölgesi üstümüzdeyken, kalbimizde kaynaşan duygulara hâkim olmak elimizde mi? Yüzümüze yayılan ifadelerin anlamını sadece o bilebilir” (Tekin, 2017, s. 39).

Nezir’in etrafında toplamış olduğu gençler kavrayış bakımından gelişmiş olmadıkları için onun dilini taklit ederek ve ona özenerek yabancılaşmış duruma gelirler.

Gemilerde çalışan bir babanın çocuğu olan Cihan, grubun içindeki tek kadın kahramandır. O da diğer grup üyeleri gibi kendine bir rol model arama çabasıdadır. Bu nedenle Nezir’in tesiri altına girerek onu kendisine öncü olarak seçer.

“Onun maceralı sesi beni sardıktan sonra içinde eridiğim aydınlık, kelimeler yoluyla keşfedilecek manalı bir âleme dönüştü birden” (Tekin, 2017, s. 6).

Cihan’la fırtınalı ve soğuk bir günde tanışan Nezir, ondaki anlayışın üst seviyede olduğunun farkına vardıldıktan sonra arasına mesafe koyar. Ancak zamanla Cihan, Nezir’e karşı duygusal hislere kapılır. Geceleri hep Nezir’i düşünmektedir. Ama onun aşkına karşılık vermez. Bunun nedeni zaaflarına yenik düşerek bulunduğu konumun zarar görmesini istememesidir.

İçe dönük bir yapısı olan Gülhan, keskin bakışlara sahiptir. Nazar boncuğu işi yapan bir babanın oğlu olan Gülhan, Nezir’i etkileyici özelliklerinden sıyrarak sıradanlaşması için uğraşır. Bu nedenle diğer grup üyeleri tarafından hakaretler duyar. O, Nezir’in büyüünden sıyrılarak bir işe girip para kazanma uğraşındadır. Ancak bunu başaramaz.

Saim, yorgan işiyle uğraşan bir babanın oğludur. Saim, grubun gençleri arasında Nezir’e en çok bağlı olan kişidir. Bu nedenle Nezir’in kendisine yaptığı bütün hakaretlere en ufak bir ses bile çıkarmayarak ona karşı boyun bükür. Kahvedeki arkadaş grubunun Nezir hakkında konuşmalarından rahatsızlık duyan Saim, onu savunur. Ona olan hayranlığı aşırı bağlılık seviyesindedir. Saim ile Nezir bir süre birlikte yaşarlar. Bu zaman içinde Saim’in yüzüne makyaj yapması, dudaklarını boyaması gibi kadınsı özellikleri ortaya çıkar.

Tellak bir babanın oğlu olan Yener, Nezir’e benzeme çabası içindedir. Onun kıyafetlerine özenerek onun gibi giyinmeye çalışır. Sadece kıyafet olarak değil, üstünlük kurma konusunda da Nezir’e özenir. Algılama seviyesi düşük olan bu kişi babasının baskısını sürekli üstünde hisseder.

4.6. ORMANDA ÖLÜM YOKMUŞ

Anlatının başkarakteri ve babası mobilyacı olan Emin, kısa boylu, ince yapılı, kibar, ince bir ruh yapısına sahip profesyonel bir ressamdır. Yaşamıyla ilgili duygu ve düşüncelerini uyku esnasında elde ettiğine inandığı için gördüğü rüyalarla günlük yaşamını şekillendirmeye çalışan bir karakterdir. Uyanırken yaşaması gereken duygu ve düşünceleri uyku sırasında yaşadığı için uyandıktan sonra yaşama pasif bir şekilde katılır. Çünkü yorgun bir şekilde uyanır. Normal insanların davranışlarından farklı olan bu durum onu toplum dışına itilmesine ve yalnız kalarak yabancılaşmasına neden olmuştur.

İnsani ilişkilerde zayıf olan Emin'in çok az dostu vardır. Emin, toplumsal yönden eksikliğini farkındadır. Ancak zayıf taraflarını ve güçlü taraflarını bir arada tutarak dengeli bir yaşam tarzı benimsemiştir. Emin, kendisinden yirmi yaş küçük olan arkadaşı Yasemin ile günlük hayatın boğucu etkisinden uzak kalmak için birlikte ormana giderler. Emin, gitmeden önce orada lazım olabilecek çanta, çakı, gözlük, kuşun kalem, kitap gibi malzemeleri hazırlar. Emin'in daha önce ormanda denk geldiği siyah bir ağaçtan koparmış olduğu yaprak onda ruhsal bir değişiklik meydana getirmiştir. Bu nedenle sık sık ormana giderek yaprak toplar. Emin'in yaşamla arasındaki bağ zayıf olduğu için sürekli kent yaşamından kaçarak ormana sığınma ihtiyacı hisseder. Burada huzuru arar. Topluma büyük ölçüde yabancılaşmış olan Emin insanlardan kaçarak yaşamının vazgeçilmezi haline gelen ormanda bulunmaktan çok memnundur.

“Asıl büyük yaratıcı her şeyi yerinden oynatan rüzgardı ona göre; aşındıran su, yağmur, tapılası güneş...” (Tekin, 2013, s. 34).

“Kentleşme, geniş bir anlamda ifade edilmek gerekirse gelişmiş-gelişmemiş, Batılı-Doğulu, sosyalist-kapitalist bütün modern toplumlarda gözlenen geniş ve mühim bir sosyal kavram olarak kendini gösterir. Ama bu kavramın gelişmekte olan ülkelerdeki görüntüsü diğer ülkelerden belli başlı farklılık gösterir. Bu nedenle kırsal kesimden şehre göçen kişilerin hem bir bütün olarak toplum tarafından yaşamış olduğu yabancılaşmanın etkisinde bulunur hem de kendini geniş ve yoğun bir yabancılaşmanın içinde bulunur böylece bu yönde hızlı bir şekilde değişen büyük şehrin yeni elemanı olduğu görülür (Tolan, 1980, s. 256-257).

Yaşanan değişim bireyin uyumsuzluğunu ve çatışmasını da beraberinde getirir. Artan göçlere karşı hazırlıksız yakalanan kentlerde iletişim ve paylaşım bakımından

kopuk, bağımsız, ilişkisiz bir yapıya sahip olmuşlardır. Kırsal kesimden şehre göçmekle sınıf atlayacağı inancı bulunan köylünün ne şehirleşmeden ne de yeni hayat şeklinden haberi yoktur. Bu nedenle şehre uyum sağlayamadığı gibi köyüne de dönemeyen bireyler yabancılaşmaya mahkûm olmuşlardır (Taş, 2007, s. 116-117).

Kişilerin sayısının artmasıyla bireyler arasındaki farklılaşma da artmış, farklı ekonomik, sosyal statüde, zevkte vb. gruplar meydana gelmiştir. Dolayısıyla bu gruplardaki bireylerin arasındaki ilişkiler yüzeysel, geçici, kısa süreli ve parçalı olmuştur. Sevgi bile anlık, geçici ve sahtedir. ‘daha iyisini bulursun’ fikriyle tıpkı günlük tüketim ihtiyacı gibi günlük sevgi ve günlük aşk paylaşımına iter. Böyle durumlar kırdan gelen ile önceden kent yaşamından gelen bir kişinin üzerinde ağır bir baskı oluşturur ve hangisini istediğine karar veremeyen bireyin iki ortama da yabancılaşmasına neden olur (Taş, 2007, s. 121).

“İnceltilmiş lezzet, inceltilmiş el hareketi, inceltilmiş zevk, sivriltilmiş binalar...” (Tekin, 2013, s. 96).

Bu durumdan dolayı Emin bu sözlerle kentleşmeye karşı olan tepkisini göstermiştir. Kentleşme sonucu oluşan bu durumlardan rahatsız olduğu için kendini ormanda huzur içinde hissetmektedir.

Emin’e göre gündelik işlerle uğraşmak aşkı yavaş yavaş yok eder. Gece’nin gündelik yaşamla olan bağı nedeniyle ‘emin ondan soğur. Gece de kocasının Zümrüt’le olan aşkını öğrenince on sekiz yıl sonra ondan ayrılır.

Emin, aşk sayesinde yaşamla bir bağ kurabileceğine inanmaktadır. Ona göre aşk dışındaki tüm konular anlamsızdır. Emin’in çevresine karşı olan duyarsızlığında aşkın esiri durumuna gelmesinin payı büyüktür. Emin, aşk uğruna her şeyin feda edilebilir olduğu düşüncesindedir. Ona göre dünyada aşktan daha önemli bir şey yoktur. Hatta bu duygu onda ileri boyutta yabancılaşmaya neden olduğu için yaşamına son vermeyi bile göze alır.

“Zümrüt’e bakarken ürperiyordum, ormanın içine bakarken ürperdiğim gibi, bu ürpertinin nasıl bir ürperti olduğunu düşündüm, yüreğim buz kesiyor, korkunç bir soğuma, kendimden geçiyorum o anda, bir saniye sürüyor hepsi, kaybolup geri dönmem” (Tekin, 2013, s. 76).

Onun bu düşüncelerine karşı aşkın hayatı yok sayarak insanı gerçeklikten uzaklaştırma fikrine karşı olan Zümrüt’le araları açılır. Emin, kendisine karşılık vermeyen sevgilisi Zümrüt’ten ayrılır. Emin, kalabalık ortamlarda bulunmayı hiç

sevmez ona adeta işkence gibi gelir. Tek başına kaldığı zaman usta bir ressam profiliyle resim yapar.

Yirmili yaşlarda annesini kaybetmiş olan Yasemin, Emin'in en yakın arkadaşıdır. Yasemin, ikinci kez ölüm acısını sevgilisinin ölümü ile yaşar. Sevdiği bu kişilerin ölümü ile içindeki acıyı hafifletmek için Emin'le ormana gider. Küçüklüğünde bütün görevlerden kaçan Yasemin, yetişkinlikte de bu durumu devam ettirerek sorumluluk almaktan kaçınır. Emin'e, aile ortamında her türlü işten kaçtığını, on sekiz yaşına kadar tırnaklarını annesine kestirdiğini, saçlarını ablasına tarattığını anlatır.

“Çocukken evde sofraya kurulacak, siner saklanırdım bir köşeye, kim üstlenirse artık, ablam, annem... Kafamı gömdüğüm yerden el ve beden hareketlerini izlerdim, yemek sırasında gizlice kardeşlerimin yüzündeki ifadeleri kovalardım, çatal bıçak kaldırmak bile kaçılacak bir işti benim için...” (Tekin, 2013, s. 127).

Kendi yapması gereken işleri başkalarına yükleyerek hiçbir şeyin sorumluluğunu almayan Yasemin'in Emin ile bazı ortak yönleri bulunur. Bu ortak noktalardan biri ikisinin de sanatçı olması diğeri de sevgililerini aynı gün kaybetmeleridir. Yaşamış oldukları bu ortak özellikler onların iyi bir arkadaş olmalarını sağlamıştır.

Yasemin'in sanatçı kimliği küçüklüğünden beri hikayeler yazarak biriktirmesinden gelmektedir. Hikayelerini geceleri kurşunkalemle saman kağıdına yazar.

Emin'in ormanla bütünleşmesinin tersine Yasemin bir türlü oraya alışamaz. Ormanda uzun süre kalmaktan korktuğu ve insanın insanla varolacağına inandığı için her fırsatta Emin'i şehre çekmek ister.

Yetenekli bir sanatçı olarak parmak büyüklüğünde heykeller yapan Yurt, Emin'in öğrencilik yıllarından arkadaşıdır. Yurt, bankaya girmekten korktuğu için onun banka ile ilgili işlerini Emin yapar. Üniversitede hoca olduğu dönemde bir öğrencisi intihar ettiği için kendi isteğiyle görevini bırakmış olan Yurt, evi olmayan ve tek yaşayan kadınlarla arkadaşlık ederek onların evinde kalır. Emin'in samimi olduğu bir dost olarak karşımıza çıkar.

Ormanda Ölüm Yokmuş adlı eserde ölümün hissedilmeyeceği bir mekân olarak ormanı seçmiş olan iki arkadaşın hikâyesini anlatılır.

4.7. UNUTMA BAHÇESİ

Şeref, zengin bir ailenin çocuğudur. Kişilik olarak sınırlı bir yapıya sahip olan Şeref, hiç kimseyle huzurlu bir ilişki kuramaz. Annesi ressamdır. Kendisi de iki dil bilen kültürlü biridir. Önceleri mühendis olarak çalışan Şeref, işini bırakarak ıssız bir adada yaşamaya karar verir. Sonraları Unutma Bahçesi adını verdiği bir arazi satın alarak oraya yerleşir. Bu bahçede gerçekleştirmeyi düşündüğü amacı yaşananları unutmaya çalışmaktır. Bahçeye yeni gelmiş olan insanlara karşı bir süre mesafeli davranır. Tabiata sığınarak ruhsal yalnızlığını gidermeye çalışan Şeref, topluma karşı yabancılaşma içindedir. Kuşlara ve bitkilere karşı derin bir sevgi besler. Birçok bitki kitabına sahip olan Şeref, bu kitaplardan dünyada bulunan bütün ağaçların ve bitkilerin adlarını öğrenerek bunları bilgisayara kaydeder. Bu işle geçirdiği vakit onu üzmez.

Şeref'in, bahçeye gelecek olan kişilere yaptıkları işleri bırakmaları ve geçmişleriyle olan bütün bağlarını koparmaları şartı vardır. O, insanların kendilerini acındıracak duruma getirmelerinden rahatsızlık duyar. Tebessüm'ün ağladığı bir sırada onu ortamdaki kovar, topluluk içinde değil tek başına ağlaması gerektiğini söyler.

Onun düşüncesine göre, “Ancak soysuzlar başkalarının önünde gözyaşı döker” (tekin, 2014, s. 156).

Toplumdaki bu tarz insanları görmemek için Unutma Bahçesi'ni oluşturduğunu söyler. Topluma olan karamsar bakış açısı onun kendine has bir düzen oluşturarak herkesten uzaklaşmasına neden olmuştur. Bu bahçede Şeref, işveren konumunda olmadığı için Unutma Bahçesi'nin para kazanılacak bir yer olmadığını belirtir. Unutma Bahçesi'ne gelmiş olan herkesin ilgi odağı olan Şeref, bu bahçenin merkezinde bulunan kişidir. Cömert tarafından av tüfeğiyle vurulan Şeref'in anlatıda ölüp ölmediği konusunda bir bilgisi verilmemiştir.

Eski bir gazeteci olan tebessüm arkadaşının zoruyla bu bahçeye gelmiştir. Hem anlatıcı hem kahraman olarak Tebessüm'ün görevi, bahçeye yeni gelenleri garajdan alarak bahçeye getirmek ve onları bahçedeki yaşama alıştırmaktır. Ayrıca bahçede çalışanların sorunlarını dinler, onların öfke ve korku duygularını gidermeye çalışır.

Yazarlığı bırakarak bahçeye katılmış olan Ferah, bahçede olduğu süre boyunca kitaplaştırma düşüncesi olmadığı karalama olarak notlar tutar. Ferah, bahçedeki yazışma işini üstlenerek yapılan başvuruları inceler ve gelmiş olan mektupları cevaplar. Bunun yanında geçici olarak mutfak işleriyle ve odaların, çevrenin temizliğiyle de sorumludur.

Bahçede bulunanların internetten bahçıvan olarak aldıkları kişi aslında avcı olan Cömert'tir. Avcı olduğu için kulak hassasiyetine sahip bir kişidir. Başka yerlerden de iş teklifi gelmesine rağmen tabiata olan sevgisinden dolayı "Unutma Bahçesi"ni seçmiştir. Bahçeye avcı kıyafetiyle gelmiş olan Cömert, annesinden kalma bir ayna ve duvar saatini de yanında getirir. Bir gün bahçeye giren köpeklerin gürültü yapmalarından dolayı tüfeğiyle vuran Cömert, Şeref'ten dayak yer. Yediği dayak sebebiyle Şeref'i de tüfeğiyle vurur.

Bilgisayara ve resim, müzik gibi sanatlara meraklı olan Olgun'un bu bahçeye gelme sebebi annesini unutmak istemesidir. Geceleri odasında ilahiler dinler. Ney üfleme hevesi olduğu için sürekli kamış ve kargı kesmeye gider. Odasını bu kamış ve kargılarla doldurur. Bahçedekiler için www.unutmabahcesi.org adında bir internet sitesi kurmuş olan Olgun zamanının çoğunu bilgisayar başında geçirir.

Bazı televizyon dizilerinde rol almış olan Giray'ın mesleği tiyatrocudur. Kuyu fotoğrafı çekmeye meraklı olan Giray, şehir yaşamının ruhunda oluşturduğu korku nedeniyle tiyatroculuğu bırakır.

Mimar olan Sadık Bey, Şeref'in gençlik zamanlarından arkadaşıdır. Sadık Bey, bir gün yolculuğa çıkmak üzereyken vazgeçip "Unutma Bahçesi"ne gelmiştir. Yanında getirdiği iki demirci ustasıyla birlikte bir yıl burada yaşayıp çalışarak evlerin ve ek binaların yapımının tamamlanmasına yardımcı olmuştur. Bahçe inşa edildikten sonra oradan ayrılmış ve bir daha gelmemiştir. Şeref, eski arkadaşı Sadık Bey'in ağır şakacı, şımarık ve cipiyle doğanın rahatını kaçıran biri olarak görür.

"Tam bir düşünce şımarığı, durmadan zekice laflar eder. Ciplere adayıp doğanın huzurunu kaçıran insanlar bunlar, söyledim bunu ona, gücüne gitti. Üstüne dangalakça bir güven gelmiş, beş yaşından beri hayvanları öldürüp duruyor... Senin yüzünden avcı oldum, benim asıl vurmak istediğim sendin, dedi bana, bir gün anlayacakmışım bunu... Vurmadığı domuz, kızıl koç benim, düşünsene... Bunu anlamamı istiyor. Konuşmadım ondan sonra, mektup yazdım, sözlerim dokundu, orman züppeleriyle geçirecek bir saniyem yok..." (Tekin, 2014, s.173).

Bahçede bulunan odaların temizliğinden sorumlu olan Neslihan'ın, dikkat çeken bir güzelliği vardır. Kocasının Şeref'le tanışıklığı vardır. Neslihan bahçeye gelmeden önce terzidir. Bahçede her türlü işi sahiplenen Neslihan, bütün gün çalışır. Sanatçı bir ruha sahip olan Neslihan'ın, el becerisi yüksek olduğu için tahta parçalarıyla taşlarla değişik şekiller oluşturur. Ayrıca çiçek saati ve bahçe lambası da yapmıştır.

Birkaç dil bilen Cavidan Hanım, eczacıdır. O, profesör olan eşinin bir öğrencisiyle kendisini aldatmasından sonra “Unutma Bahçesi”ne gelmiştir. Yıllar öncesinde geçirmiş oldukları bir trafik kazasında kendi canını hiçe sayıp kocasının üstüne kapanmış olan Cavidan Hanım, kocasının kendisini aldatmış olmasını içine bir türlü sindiremez. Şeref’e yazdığı bir mektupta eczanesini kapatıp bahçeye yerleşmek istediğini söyler. Ayrıca mutfak işi, sekreterlik, bahçe sulama vb. her türlü işi yapabileceğini belirtmiştir. Bahçeye gelen Cavidan Hanım, sürekli şifalı otlar ve bitkilerle ilgili konuşur.

Üniversitede öğretim görevlisi olan Erdem Bey, arkadaşı Ferah’ın çağırması ile bahçeye yerleşmeye karar verir. Üniversitelerin bakkal dükkanından farksız olduğunu düşünür. Bahçeye yerleştikten sonra düzenli olarak akşamları kitap okuma saati düzenleyen Erdem Bey, hiçbir şeyin unutulmayacağına inanır.

Latife Tekin, bu romanında aydın insanın bunalımlarını anlatının merkezine yerleştirmiştir.

“ ‘Hep Unutarak’ ... Dansının adı bu. İnternetle soluk alıp veriyor.” (Tekin, 2014, s.67).

Makineleşme ile birlikte insanoğlu doğal yaşamından uzaklaştırılarak mekanik olana yöneltilmiştir. Bireyin hedeflerine hizmet etmek için yapılmış olan makine, insanoğluna yardım edeceğine Poppenheim’ın da üzerinde durduğu gibi insanlara karşı üstünlük kazanarak kendisini insanların yönlendirmesinden kurtarıp kendi iç yasalarını izler hale gelmiştir (Pappenheim, 2002, s. 33).

İnsanın oluşturduğu güçlerin kendisine bağlı olmadan ve onun kontrolünün dışında hayatını devam ettirdiği bir ortamda yaşıyoruz. Bunun nedeni olarak teknolojinin hızla gelişmesini ve merkezi bir otorite tarafından denetlenmesi gösterilebilir. Tolan, teknolojinin geliştiği ölçüde devlet aygıtının yaşamın tüm alanlarını kontrol altına aldığına değinir (Tolan, 1980, s. 242). Yani makineleşme, insanın kendisini bulmasına yardım ettiği gibi kendisinden uzaklaşmasına böylece yabancılaşmasına da neden olabilir.

4.8. MUİNAR

Muinar, ölümsüz bir varlık olarak anlatıda yer almaktadır. Üç dört asır sonraya gidip gelme özelliğine sahip olan Muinar, kadınların içinde uyanan bir kocakarıdır. O, tarihin bilinmeyen bir zamanındaki kralın kızı olduğunu söyler. Ölümünden sonra bir

ağacın üstünde üç dört yıl boyunca kaldığını belirtir. Daha sonra da melekler tarafından ölümsüzleştirildiğini belirtir. Onun amacı kadınların içinde uyanarak onların hayatlarına yeni anlamlar verme konusunda bilinçlenmelerine yardımcı olmaya çalışmaktır. En son Elime adındaki bir yazarın içinde uyanmıştır. Anlatıda Muinar'ın kendisinin içinde uyanmasına şu şekilde yer verir:

“Saldırgan sarı, fazla sıcak... Denize dönüp soluklandım, yüzü yok, benim yüzümü kullanıyor, ellerimi, ayaklarımı... Sürekli konuşuyor, sesi yok, konuşuyor yine de, benim sesimle konuşuyor” (Tekin, 2006, s. 9).

Görevinin Elime'yi yaşlılığa hazırlamak olduğunu söyleyen Muinar, Elime'ye tarihten gelen olaylar ile ilgili bilgi vereceğini belirtir. O, bu adı almadan önce Hadima, Suyla, Fu adlarını da kullanmıştır. Kendisini kadın-erkek karışımı ama dişiliği ağır basan biri olarak tanımlamaktadır. Muinar, özel tanrısı olan Siyutu'ya aşiktir ve ona kavuşmak için içinde uyandığı kadınların ölmesini beklemektedir. Beddualar ederek küfürler savuran Muinar'ın ağzının bozuk olmasının nedeni olarak Faliha'yı gösterir. O, içinde uyandığı kadınlardan biridir. Edebiyat, müzik ve heykel gibi sanat alanlarına ilgisi olan Muinar bu alanlar hakkında bilgi sahibidir. Muinar'ın ezberinde yüzlerce şiir vardır. Elime'ye Hubert Reeves'in Boşluk adlı kitabını önerir, Melih Cevdet Anday'ın İstasyon şiirini okur, ayrıca Elime'ye “Aslı Başka Yerde Öyküler” yazması konusunda tavsiyede bulunur. Muinar'a göre yazarlar hep birbirlerini taklit ederler.

Durkheim, dinin insanlar üzerinde ölçülü bir şekilde hareket etmenin belirleyicilik taşıdığını ve önemli sonuçlar elde edildiğini vurgular. Ona göre:

“Hem işçilerin hem de patronların, hem yoksulların hem de varlıkların üzerinde etkisi bulunan bir din vardır. Birinci olanlara sosyal düzenin Tanrı emri olduğu, her sınıfın hissesinin doğrudan Tanrı tarafından tespit edildiğini öğrenir, onlar da bu dünyanın eşitsizliklerine karşı gelecek olan bir dünyadan haklı karşılıklar görmek ümidi uyandırıp onları oy alıyor ve vaziyetlerine razı bulunmayı öğretiyor. İkinci olanlara da dünyanın menfaatlerinin insanın her şeyi olmadığı, bunları yüksek olan diğer çıkarların altında varsaymaları gerektiğini, bu nedenle dünyanın menfaatlerinin kural ve ölçü tanımadan kovuşturmaya değmeyeceğini hatırlatarak onların tavırları karşısında değerli yapıyordu.”

Muinar, inanç olarak çok tanrılı bir anlayışa sahiptir. Onun düşüncesine göre Tanrıların fazla olması ışığın daha çok insana yayılması iken tek Tanrı inancı ışığın bir tek kişide toplanması anlamına gelir. Muinar, ABD'ye karşı olan bir politik görüşe

sahiptir. O, ABD'ye olan nefretini hakaret içerikli söylemlerde bulunur. Amerika'nın dünyadaki diğer ülkelerde meydana gelen karışıklıklara sebep olduğunun görüşündedir.

Siyasetin yabancılaşmaya neden olduğu durumlarda yurttaşlık şuuru da yavaş yavaş yok olmaya başlar. Bu bilincin yok olması demek siyasal toplumun da yok olması anlamına gelir. Esin'nin ifade ettiği gibi, "Siyasal otoriteden soyutlanan toplum, tahammül edilmez bir duruma gelecektir" (Esin, 1982, s. 127). Siyasal bir yaşama sahip olan insanın ruhsal ve toplumsal bütünlüğü parçalanır. Böylece, siyasal yaşama aktif bir şekilde katılan bireyler kendi özlerine ters düşüp yabancılaşırlar.

Muinar'ın, türban konusundaki rahatsızlık duyduğu görüşlerini şu şekilde ifade eder:

"...un eleyeceksen örtersin başını, türban dediğin nedir ki, karton var içinde, söyletecekler beni, kafaları güneş girmiyor, akli olan düşünür, insanın saçı niye tel tel, hava girsın aralarına, akıp dolaşsın serbestçe, kartonu kim üretiyor, fazladan kaç ağaç kesiliyor bu türbanlar için?" (Tekin, 2006, s. 23).

Muinar'ın türban konusundaki bu düşünceleri, kitabın yazarı olan Latife Tekin'in düşünceleri ile benzerlik gösterir. Ayrıca, ABD ve türban karşıtlığı dışında, İran'ın nükleer santral faaliyeti, Afrika sömürgeciliği, İncirlik Hava Üssü, Gap Projesi, Kürt ve Ermeni sorunu gibi değişik konular hakkında da yüzeysel olarak değerlendirmelerde bulunur. Muinar'ın içinde uyanmış olduğu kişiler hep kadındır. Muinar, iyi ve erdemli bir dünyaya kavuşabilmenin ancak kadınlarla gerçekleşebileceğini savunur. Ona göre erkekler dünyayı kana bulamaktadır. Hatta kadınların yeniden ayağa kalkabilmeleri için bir kadın peygambere ihtiyaç olduğunu söyler. Muinar'ın kadınlara karşı göstermiş olduğu hassasiyeti tabiata karşı da gösterir. Zenginleşmek uğruna doğaya zarar vermelerine sert tepkiler verir. Böyle giderse soluyacak hava bulmakta zorlanılacağını söyler. Muinar, kadınlar sessiz kalırlarsa erkeklerin doğal dengeyi bozmak için her şeyi yapabileceklerini söyler. Muinar, içine girdiği kadınların düşüncelerine zıt olarak fikirler öne sürerek akıllarında karışıklığa yol açmak ister.

"Akıldan geçen okuyormuş, hep aynı tehdit... Bilincimde oluşan ağırlıkları, zihnimdeki boşlukları. Aylardır, ne söylesem soluğumu kendine çekip tersine düşünceler öne sürüyor" (Tekin, 2006, s. 24).

Elime, Muinar'dan kurtulmak ister fakat o, sadece kendisinin ölümüyle tamamen içinden çıkacağını belirtir. Ayrıca o, içine girmiş olduğu kişinin rüyalarına

da müdahale etme gücüne sahiptir. Bir gün Muinar, Elime'nin rüyasına girer ona görünür ve içinden çıkar. Muinar, tüm bu özellikleri nedeniyle sıradan hayata ve düşüncelere zıtlık gösteren aykırı bir kişilik özelliği gösterir.

Elli yaşında olan Elime, tek başına yaşayan ağarmış saçları olan bir kişidir. Gerçek adı bilinmeyen Elime'ye bu adı Muinar vermiştir. Muinar'a göre yemek yapma konusunda becerikli olmayan Elime çok sigara içer. Bir edebiyatçı olan Elime, ara sıra Muinar ile birlikte edebiyatın türleri hakkında sohbet eder. Muinar'ın düşüncelerini çoğu kez kabul etmeyerek kendi düşüncelerinde ısrarcı olan Elime, onu bezdirir. İnsanlarla aynı ortamda bulunmaktan hoşlanmayan Elime, zamanının büyük çoğunluğunu masasının başında çalışarak geçirmektedir.

İstanbul'a karşı içinde soğukluk olan Elime, bu şehre karşı olan eleştirilerini Muinar'a söyler. Buranın trafiğini, kapkaççıları ve kulüplerini sevmediğini, bu şehri kasvetli bulduğunu söyler. Bunların yanında çevre kirliliğinden de şikayetçidir. Yüzünü kibleye dönerek bombaların düşmediği bir dünya ve canlı olan her şeyin yüreğine güneşin doğması için dua eder.

Muinar, şiire düşkün olan Belinur'un, geceleri dışarıda ateş yaktığı zamanlarda falına bakar. O, Belinur'un yemek zevkinin gücü olduğunu söyler. İçine girdiği kadınlardan sadece onun kötü niyetli olmadığını, neşeli olduğunu söyler. Otomobiliyle kaza yapması sonucu yaşamını yitirir.

Amerika ve İngiltere başta olmak üzere pek çok ülke gezip görmüş ve birçok kitap okumuş bir edebiyatçı olan Faliha, bir gecede kitap çevirecek derecede iyi olan dil yeteneğine sahiptir. Faliha, konyak içen, sövüp sayan, ağzı bozuk bir kişidir. Muinar, kötü kelimeleri ondan duyup öğrendiğini söyler.

Muinar'ın içinde uyanmış olduğu kadınlardan olan Güldin Gaşka at sırtında savaştan, silah olarak da balta kullanan savaşçı bir kişidir. Zeyber ise Muinar'ın içinde uyandığı kadınlardan en sevdiğidir. Zeyber'i yaşlı bir kadın tarla kenarında kundağa sarılı bir şekilde bulmuş ve büyütüştür. Kocasından dayak yediği sırada Muinar onun içinde uyanır ve onunda kocasına vurması için kışkırtır. Ama Zeyber onu dinlemez. Kocasının kendisine yaptığı eziyetlere dayanamayarak abdest alıp namaz kılar helalleşir ve ahıra gidip intihar eder. Siyutu'ya aşık olan Muinar, onun için kalbinin Tanrısı şeklinde hitap eder. Siyutu ona dünyanın dilini öğreten özel Tanrısıdır. Muinar'ın iki yıl içinde kaldığı Perüzar Ülkü eski güzellik kraliçelerinden biridir. O, Perüzar gibi kendisini iyi karşılayan başka bir kadına rastlamadığını söyler. Muinar'a birçok açıdan yardımcı dokunan Zihurba, hattiban kadınların başkanıdır. Muinar'a

kokulu tohumlardan ilaç yapmayı, yazı yazmayı öğretir ve onu korur. On altı ay arayla iki çocuk doğurmuş bir kadın olan Hurraniyar'ın kocası çocukların tartışmalarından ve gürültülerinden bıktığı için Hurraniyar'ı terk eder ve bir manastıra sığınarak genç yaşta delirir ve ölür. Hurraniyar da çocuklarını sakinleştirmek için batıl inançlara sarılır. Ancak bu çabaları boşa gider ve hiçbir işe yaramaz. Bu iki çocuk sonunda birer bilge olurlar. Muinar'ın içinde uyandırdığı en genç kadın olan Öksüz Gelin'i babası altın karşılığı yabancıları oldukları bir köye satar. Bunun yanında kızına bu altınlardan vermeyen babası onu bir daha arayıp sormaz. Üç yıl boyunca Muinar'ın içinde yaşadığı bu öksüz gelin bir gün ayva yerken boğazına takılmış olan bir parça nedeniyle nefes alamayıp ölür.

“ ‘Dükkanı büyütmüşsün de sebzelere ne olmuş böyle, ufalıp küçülmüşler, cinlere mi satıyorsun bunları...’ Naylon kutularda parmak boyunda kabaklar, patlıcanlar... ‘Kendi seramda ben üretiyorum abla... Hormonsuz... Büyüklerinden daha çok aranıp isteniyor bunlar, yabancılar alıyor, müşterisi bol... Sana bir koli yaptırırım, götür istersen, benim hanım bir alıştı...’ ” (Tekin, 2006, s.256).

Bu cümlelerden yiyecekler üzerindeki yaşanmış olunan değişim ve dönüşümün etkileri, daha çok yabancıların aldığı bu ürünlerin diğer bireyler üzerindeki etkisi ve bu duruma alışmaktan kaynaklı bir yabancılaşma olgusuyla karşılaşmaktayız.

“ ‘Tercih ettiğiniz bir model var mı hanımefendi?’ ‘ İstanbul modeli olsun... Beynime doğru metro geçsin alnımın altından, yer üstünden cennete bağlansın, tek biletle o duyguda inip bu sezgide bineyim, kolayca her şeyin anlamına erişebileyim, sırat köprüsünden önce makas değiştirsin keyifle, koç sırtında, boğa boynunda riskli geçişe son, ray üstünde kayarak bulut tüneline girip cennete gideyim, kurbanı, bıçaksız, kanamasın şehir öyle artık, akışkan bukle... Kulaklarıma kâkül kesip ses geçirmez sprey sıkın, kat kat kesin, inceltmeyin. Omzumdan aşağı bırakın saçlarımı, dökülsün buklelerim şöyle, çantamı saçlarımın dalgasına gizleyebileceğim gibi olsun işte, içinden yılan çıksın saldırıya uğradığımda, Zussupuri'nin pullu yılanı.’ ” (Tekin, 2006, s. 258).

İnsanın oluşturduğu güçlerin kendisine bağlı olmadan ve onun kontrolünün dışında hayatını devam ettirdiği bir ortamda yaşıyoruz. Bunun nedeni olarak teknolojinin hızla gelişmesini ve merkezi bir otorite tarafından denetlenmesi gösterilebilir. Tolan, teknolojinin geliştiği ölçüde devlet aygıtının yaşamın tüm alanlarını kontrol altına aldığına değinir (Tolan, 1980, s. 242).

5.BÖLÜM : SONUÇ

Bu çalışmada, Latife Tekin'in *Sevgili Arsız Ölüm*, *Berci Kristin Çöp Masalları*, *Gece Dersleri*, *Buzdan Kılıçlar*, *Aşk İşaretleri*, *Ormanda Ölüm Yokmuş*, *Unutma Bahçesi* ve *Muinar* adlı sekiz romanından şahıslar üzerindeki yabancılaşma yansımaları incelenmiştir.

Roman, deneme, senaryo, anı, öykü gibi edebiyatın birçok türünde eser vermiş olan Latife Tekin, edebiyatımızın önemli yazarlarından. Tekin, ilk romanı olan *Sevgili Arsız Ölüm*'de kullandığı ifade tekniklerindeki yenilik ve gerçekliğe olan bakış açısındaki farklılıklar nedeniyle edebiyat dünyasında ilgi çekmiş, romanlarının birçok dile çevrilmesiyle de uluslar arası bir üne ulaşma başarısı göstermiştir.

Onun, dili kullanımındaki titizliği ve özgünlüğü ortadadır. Romanlarında kullanmış olduğu anlatım teknikleri ve üslubu kendine özgüdür. Latife Tekin, eserlerinde büyülü gerçekçi anlatım imkânlarını ve sözlü kültürü harmanlayarak Türk romancılık anlayışına yeni bir soluk kazandırmıştır.

Yabancılaşma olgusu Dünya ve Türk edebiyatında pek çok sanatçıyı etkilemiştir. Özellikle II. Dünya Savaşı sonrası Türk roman ve öykücülüğünde etkisini göstermiş olan yabancılaşma, kişiyi merkeze alıp onun geçirdiği bunalımları, iletişim bozukluklarını, toplumsal dışlanmışlığın getirmiş olduğu huzursuzluğu içinde barındırmasıyla Türk ve Dünya edebiyatında önemli etkileri olmuş bir akımdır. 1980 sonrası dönemi önemli yazarlarından olan Latife Tekin'in romanlarında da yabancılaşma olgusunun izlerine rastlanmaktadır. Türkiye'nin modernleşme aşamasında yaşamış olduğu sıkıntılı dönemlerin topluma olan etkisi ve birey üzerine olan yansımaları Tekin'in romanlarındaki önemli konulardır. Bu durum yabancılaşmanın da zeminini hazırlayan etkenler arasındadır.

Latife Tekin'in romanlarındaki yabancılaşma konusunu ele aldığımız bu çalışmada ulaştığımız sonuçlar şunlardır:

Sevgili Arsız Ölüm'de, başkarakter olan Dirmit anlatı boyunca ailesiyle çatışma yaşayıp ruhsal ve zihinsel dönüşüm yaşayan karakterdir. Bu durum onun yabancılaşmasına neden olmuştur. Şehre taşınmalarından sonra bir birey olma yolunda mücadele veren Dirmit'in bireyselleşmesi, özellikle annesi tarafından sürekli yıkıcı tavırlarla engellendiği için uyumsuz bir şekilde gerçekleşir bu da onun yabancılaşmasına neden olur. Beş çocuğunun da bakımını kocasız bir şekilde üstlenmek zorunda kalan Atiye, çocukları üzerinde denetim kuramadığı için çoğu

zaman bu yükün altında ezilir. Atiye, köyden şehre taşındıktan sonra batıl inançlar sergiler. Bu inançlara dayanarak aile bireyleri üzerinde kontrolünü sağlamaya çalışır. Bunu yaparken yabancılaşma olgusuna kendini kaptırır. Geleneğe aykırı davranan Huvat'ta da yabancılaşmanın etkileri kendini göstermektedir. Geleneksel yöntemlerle yetişmiş olan Zekiye'yi şekil olarak değiştirmeye çalışan Halit'in, modernlik ve geleneksellik arasında bir çatışma yaşamasına neden olur. Bu da yabancılaştığının bir göstergesi olarak karşımıza çıkar. Aktaş ailesinin şehre taşınmasından sonra Halit'te mühendislik özentisi ortaya çıkar. Bu özentisi onda yabancılaşma olarak kendini gösterir. Mühendisliğe özenerek kendinde değişiklikler yapan Halit yabancılaşmış bir karakter olarak değerlendirilir. Mahmut, anlatıda ruhsal açıdan bir boşluğun içine düştüğü için yabancılaşmış bir karakter olarak karşımıza çıkar. Mahmut, çocuk yaşta çalışma hayatına başlamış olmasından dolayı çocukluğunu yaşayamamış bir karakterdir. Ayrıca gelenek ile modernite arasında bocaladığından kimlik bunalımı yaşayarak yabancılaşmış bir kişidir. Nuğber ve Zekiye yaşadıkları giyim kuşam değişimi nedeniyle yabancılaşan bir karakter şekilde karşımıza çıkmaktadır.

Berci Kristin Çöp Masalları'nda, romanın başkahramanı, gecekondu mahallesi olan Çiçektepe'dir. Anlatıda bu mahallenin doğuşu, gelişim ve değişim süreçlerine yer verilir. Eserin tamamında mahallenin geleneksel kültürden koparak modern bir kimliğe sarındığının hikâyesi anlatılır. Zaman içinde Çiçektepe gecekondu mahallesi kentsel bir görünüm kazanır. Mahalleye ilk önce minaresini tenekeden yaptıkları bir cami inşa ederler. Daha sonra ise okul, kumarhane, banka, sinema, futbol takımı, fuhuş hane, gazino ve oteller yapılır. Köyden kente gelmiş olan gecekondu sakinleri, mahallede yapılan bu tarz mekânlarla birlikte şehre adapte olmaya çalışırlar. Fabrikaların hemen yanında kurulmuş olan Çiçektepe sendika, grev, işçi sınıfı ile tanışır. İşçilerin zor ve olumsuz koşullar altındaki yaşam mücadelesine şahit olurlar. Böylelikle Çiçektepe halkı ekonomik ve sosyal açıdan kendilerinden üstün olanlara özenmeye başlar. Bu noktada yabancılaşma kendini hissettirmeye başlar. Çiçektepe mahallesi modern yaşama uyum sağlayabilme çabasıdadır. Böylece git gide özentilikleri ve kendilerine olan yabancılaşmaları artmaktadır. Çiçektepe'de birçok yeniliğe öncü olarak görülen Çöp Bakkal'ın mahalleye geldikten sonra yaptıkları, mahallenin tamamına yayılır ve rol model olur. Böylece yabancılaşır. Hınık Alhas, insanlık tarihi ile ilgili geniş ve derin bilgiye sahip olan bir konu sakinidir. Bu konudaki bilgisi sayesinde kısa sürede mahalleliler arasında kendisinden çok bahsedilen kişi durumuna gelir. Onun bu bilgisinden yararlanmak isteyen

Çiçektepeliler evine hücum ederler. Konducuların ilgisini daha çok çekmek için kendisine gök mavisi, parlak kumaşlı bir takım elbise diktirir ve misafirlerini bu elbise ile karşılar. Ayrıca fiziki olarak da kendinde değişiklikler yaparak farklı olmaya çalışan yabancılaşmış bir kişi olarak karşımıza çıkar. Lado giyimiyle de sıradanlıktan uzak durmaya çalışması bir yabancılaşma göstergesi olarak karşımıza çıkar. Hacı Hasan dini kendi çıkarları için kullanarak bunun üzerinden getiri sağlamaya çalışmasıyla yabancılaşmış bir kişi olarak karşımıza çıkar.

Gece Dersleri'nde, romanda, Gülfidan olarak kendisini tanımlayan Sekreter Rüzgâr, aktif bir örgüt üyesidir. Örgüte on sekiz yaşında katılır ve on yıl boyunca etkin bir şekilde örgüte hizmet eder. Ayrıca etkili bir konuşma becerisine de sahiptir. Gülfidan'ın kendi ifadesiyle kim olduğunu unutmaması ve deliksiz bir uykuya zorlanması onun istemediği şeyler yapmak zorunda kalarak yabancılaşmasına neden olmaktadır.

Onun sol yapılanmadaki yaşamını sorgulaması, kendi benliğinin arzuları ile örgütün talepleri arasında yaşadığı çatışmadır. Örgütün taleplerinden dolayı kendi benliğini geri planda tutması, zamanla kendisinde ruhsal bir sıkışmışlığın yol açtığı huzursuzluğu ortaya çıkarır. Bu da yabancılaşmasına neden olur. Sekreter Rüzgâr, grev yapan kadınların makyaj malzemesi almalarından ve satmalarından rahatsız olur. İşçi sınıfında bulunan kadınların bu davranışları ona göre onların burjuva yaşam şekline özenerek yabancılaştıklarının bir göstergesidir. Gülfidan, annesinin işlemiş olduğu bu suçun etkisiyle kendisini huzursuz hisseder. İçindeki bu huzursuzluk nedeniye rüyalarında annesi ile kocasını zina yaparlarken görür. Annesine olan sevgisi ve nefreti arasında bocalayan Gülfidan git gide annesine karşı yabancılaşır. *Gece Dersleri* romanı başta eserin başkahramanı Gülfidan ve diğer kahramanlarıyla birlikte dönemin siyasi durumunu ve bunun insanların psikolojisi üzerindeki etkisini gösteren bir romandır.

Buzdan Kılıçlar'da, Volvo marka arabasına olan bu derece düşkünlüğü hatta yaşayamayacağını düşünmesi onun kişiliğinde ortaya çıkan yabancılaşmayı gözler önüne sermektedir. Evli olan Halilhan'ın arabaya olan aşırı bağlılığının yanında kadınlara dönük de çok ciddi bir düşkünlüğü vardır. Anlatı bu iki unsur üzerinden anlatılmaktadır.

Aşk İşaretleri'nde, çocuk yaşta annesinin ve iki abisinin ölümünden sonra babasıyla birlikte yaşayan Nezir'in babasının bu olaydan sonra psikolojik dengesi bozulur. Küçükken ailesi tarafından sürekli olarak dövülen Nezir yabancılaşmış olarak karşımıza çıkar. Babasından nefret etmesi ve ona sert bir şekilde davranmasının nedeni

küçüklüğünde babasından yemiş olduğu dayaklardır. Kötü bir çocukluk geçirdiği için sert yapılı bir kişidir. Nezir'in etrafına topladığı gençler kendisi gibi yoksul ailelerden gelir. Nezir'in olmadığı bir hayatta boşluğa düşeceklerine, hayatın zorluklarının üstesinden gelemeyeceklerini düşünürler. O, ne söylese sorgulamadan yaparlar. Nezir'in etrafında toplamış olduğu gençler kavrayış bakımından gelişmiş olmadıkları için onun dilini taklit ederek ve ona özenerek yabancılaşmış duruma gelirler.

Ormanda Ölüm Yokmuş'da, anlatının başkarakteri ve babası mobilyacı olan Emin, kısa boylu, ince yapılı, kibar, ince bir ruh yapısına sahip profesyonel bir ressamdır. Yaşamıyla ilgili duygu ve düşüncelerini uyku esnasında elde ettiğine inandığı için gördüğü rüyalarla günlük yaşamını şekillendirmeye çalışan bir karakterdir. Uyanırken yaşaması gereken duygu ve düşünceleri uyku sırasında yaşadığı için uandıktan sonra yaşama pasif bir şekilde katılır. Çünkü yorgun bir şekilde uyanır. Normal insanların davranışlarından farklı olan bu durum onu toplum dışına itilmesine ve yalnız kalarak yabancılaşmasına neden olmuştur. Topluma büyük ölçüde yabancılaşmış olan Emin insanlardan kaçarak yaşamının vazgeçilmezi haline gelen ormanda bulunmaktan çok memnundur.

Unutma Bahçesi'nde, önceleri mühendis olarak çalışan Şeref, işini bırakarak ıssız bir adada yaşamaya karar verir. Sonraları Unutma Bahçesi adını verdiği bir arazi satın alarak oraya yerleşir. Bu bahçede gerçekleştirmeyi düşündüğü amacı yaşananları unutmaya çalışmaktır. Tabiata sığınarak ruhsal yalnızlığını gidermeye çalışan Şeref, topluma karşı yabancılaşma içindedir.

Muinar'da, başkarakter olan Muinar, ölümsüz bir varlık olarak anlatıda yer almaktadır. Üç dört asır sonraya gidip gelme özelliğine sahip olan Muinar, kadınların içinde uyanan bir kocakarıdır. O, tarihin bilinmeyen bir zamanındaki kralın kızı olduğunu söyler. Ölümünden sonra bir ağacın üstünde üç dört yıl boyunca kaldığını belirtir. Daha sonra da melekler tarafından ölümsüzleştirildiğini belirtir. Onun amacı kadınların içinde uyanarak onların hayatlarına yeni anlamlar verme konusunda bilinçlenmelerine yardımcı olmaya çalışmaktır. En son Elime adındaki bir yazarın içinde uyanmıştır.

Bu sekiz romanda karşımıza teknoloji ve yabancılaşma, siyaset ve yabancılaşma, kapitalizm ve yabancılaşma, din ve yabancılaşma, kişilik gelişimi ve yabancılaşma, eğitim ve yabancılaşma, aile ve yabancılaşma, kentleşme ve yabancılaşma, gecekondulaşma ve yabancılaşma, modernleşme ve yabancılaşma kavramları karşımıza çıkmaktadır.

Tekin'in romanlarındaki karakterlerde içe kapanma, kaçış, isyan, özenme vb. gibi yabancılaşmanın kişiler üzerindeki göstergeleri ile karşılaşıyoruz. Aynı şekilde güçsüzlük ve anlamsızlık duyguları taşıyan, parçalanmış kişilikleri olan karakterleri de romanlarda yabancılaşma belirtisi olarak karşılaştığımız diğer göstergelerdir. Kendi yaşamından yani Kayseri'den İstanbul'a olan göçleri sırasında yaşamış olduğu inişli-çıkışlı görüntüleri eserlerinde barındırması açısından ve daha sonra Tekin'in 1997 yılında İstanbul'dan ayrılarak Bodrum'un Gümüşlük ilçesine yerleşmesi sonucu yaşamış olduğu yer değişikliği eserlerinde kendisini hissettirir durumdadır. Roman karakterlerindeki birey olarak yer edinmek isteyen kişilerin özendikleri kişileri taklit etmesiyle yabancılaşmış duruma gelirler. Tekin'in büyük şehir hayatını bırakıp tabiatla iç içe bir yaşamı tercih etmesi sonucu romanlarında bunun yansımalarını görmek mümkün olmuştur. Eserlerinde kendi yaşamından izler barındıran Latife Tekin'in romanlarında yabancılaşma kavramının etkileri kendisini göstermektedir. "Latife Tekin'in Romanlarında Yabancılaşma" adlı bu çalışmada yabancılaşma ile ilgili genel bilgilere yer verildikten sonra yazarın hayatı, sanatı ve eserleri üzerinde durulmuş, daha sonra romanlardaki karakterlerden örneklerle yabancılaşma etkisi belirlenmeye çalışılmıştır. İncelenen bu romanlarda köy, gecekondu, yoksulluk, doğa, dil gibi kavramlar Tekin'in romanlarında belirleyici durumda olduğu görülmektedir. Romanlarda süreç içerisinde kent kültürüyle yaşanan ilişkiler sonunda farklı kimlik edinme çabasında olan kişilerin, geçici taklit kişiliği edinmelerine dolayısıyla yabancılaşmalarına neden olduğu görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Açıkyol, E. (2017). *Latife Tekin'in Romanlarında Şahıs Kadrosu*. Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Akgün, Ender (1999). *Örgütlerde Çatışma ve Yabancılaşma Sorunlarının Yönetiminde Etkili Bir Araç Olarak Yönetime Katılma*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Alkan, Şenay, (1985). "İlk Romanı Sevgili Arsız Ölüm'le Dikkati Çeken Latife Tekin: Aslında Roman Yazmak İstemiyorum", (Söyleşi), Cumhuriyet, 1 Aralık, s. 5.
- Alver, Köksal (2006). Züppelik Anlatısı ve Toplum: Türk Romanında Züppe Tipi. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, S: 16, 163-182.
- Alver, Köksal (2008). Züppe ve Züppeliğin Toplumsal Boyutu. *Hece Dergisi*, 2008/144, 72-79.
- Alver, Köksal, (2009). "Romanın Yabancılaşan Tipleri", *Hece Dergisi*, Yıl: 13, Sayı: 148, Ankara: Hece Yayınları.
- Aydın, M. Sait (2008). "Sevgili Arsız Ölüm'ün Olağanüstü Gerçek Korkuları", Millî Folklor, 79, 90-93.
- Aydoğdu, H. (2003). *Yusuf Atılgan ve Oğuz Atay'ın Eserlerinde Yabancılaşma*. Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Bakhshiyev, O. (2018). *Tezer Özlü'nün Eserlerinde Yabancılaşma*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Balcı, Yunus (2002). *Türk Romanında Aydın Problemi*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Balcı, Yunus (2003). Tanzimat Romanında Modernleşme Tarzı Olarak Kahramanın ‘ Yabancılaşma’sı Meselesi. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, C.XXX, 87-96.

Balık, M. (2011). *Latife Tekin’in Romancılığı*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Bayhan, Vehbi (1997). *Üniversite Gençliğinde Anomi ve Yabancılaşma*. Ankara.

Belge, Murat (1985). “*Sevgili Arsız Ölüm*”, Milliyet Sanat, 88, s. 27.

Belge, Murat (2006). *Edebiyat Üstüne Yazılar*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2. Baskı.

Belge, Murat (2009). *Sanat ve Edebiyat Yazıları*. İstanbul: İletişim Yay.

Berger, R. Peter, Brigitte Berger, Hans Friend Kellner (1985). *Modernleşme ve Bilinç*. Çev.: Cevdet Cerit, İstanbul: Pınar Yayınları.

Cevizci, Ahmet (2005). *Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayınları, s. 1728

Çetin, Nurullah (2006). *Roman Çözümleme Yöntemi*. Ankara: Edebiyat Otağı Yayınları, 4. Baskı.

Demirer, Temel ve Özbudun Sibel (1999). *Yabancılaşma* (2. Baskı). Ankara: Öteki Yayınları.

Durkheim, Emile (1992). *İntihar*, Çev.: Özer Ozankaya, Ankara: İmge Kitabevi.

Eagleton, Terry (2014). *Edebiyat Kuramı*. (Çev. Tuncay Birkan). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

- Ecevit, Yıldız (2006). *Edebiyatta Yabancılaşma ve Yabancılaştırma*. Virgül, S. 14, s. 45-47.
- Ecevit, Yıldız (2008). Edebiyatta Yabancılaşma ve Yabancılaştırma, *Virgül Dergisi*, 2008/ 14, 45-47.
- Ecevit, Yıldız (2008). *Türk Romanında Postmodernist Açılımlar*. İstanbul: İletişim Yay.
- Ergil, D. (1980). *Yabancılaşma ve Siyasal Katılma*, Olgaç Matbaası, Ankara.
- Ergil, Doğu (2013). Ankara Üniv.Siyasal Bilgiler Fakültesi.
<http://www.politics.ankara.edu.tr/dergi/pdf/33/3/8>. (makale)
- Erjem, Y. (2005). “Eğitimde Yabancılaşma Olgusu ve Öğretmen: Lise Öğretmenleri Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma”, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 4 (395-417).
- Ertoý, Muhammet (2007). *Yabancılaşma;Kader mi Tercih mi*. Ankara: Lotus Yayınları.
- Esin, P. (1982). *İş Bölümü, Yabancılaşma ve Sosyal Politika*, A.Ü.S.B.F. Basın ve Yayın Yüksek Okulu Basımevi, Ankara. Koç, M. (2004). ‘Gelişim Psikolojisi Açısından Ergenlik Dönemi ve Genel Özellikleri’, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 17 (231- 256).
- Fromm, E. (1998). *Yeni Bir İnsan, Yeni Bir Toplum*, Çev. Necla Arat, Say Yayınları, İstanbul.
- Güven, Ç. (2018). *Edebiyat Felsefe İlişkisi Bağlamında Türk Romanında Yabancılaşma Problemi*. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

Kabaklı, Ahmet (1997). *Latife Tekin*. Türk Edebiyatı, C. 5, İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, s. 940-955.

Kaplan, Mehmet (1997). *Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar 2*. İstanbul: Dergâh Yay.

Kılıç, Ö. (2018). *Ferit Edgü'nün Romanlarında Yabancılaşma*. Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.

Kolcu, Ali İhsan (2005). *Tanzimat Edebiyatı-2 Hikaye ve Roman*. Ankara: Salkımsöğüt Yayınları.

Kolcu, Ali İhsan (2008). *Cumhuriyet Edebiyatı Hikâye ve Roman II*. Erzurum: Salkımsöğüt Yayınevi, I. bs.

Komisyon (1988). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu.

Lings, Martin (1989). *Onbirinci Saat*, Çev.: Ufuk Uyan, İstanbul: İnsan Yayınları.

Marshall, Gordon (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*. (Çevirenler: Osman Akınhay, Derya Kömürcü). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

Minibaş, Jale (1993). *Yabancılaşma Kavramının İncelenmesi ve Banka Sektörüne Yönelik Bir Araştırma*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Moran, Berna (1995). *Türk Romanına Eleştirel Bakış I*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Moran, Berna (1996). *Türk Romanına Eleştirel Bakış II*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Moran, Berna (1998). *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış III*. İstanbul: İletişim Yayınları, 4. Baskı.

Moran, Berna (2012). *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Murat, S. (1995). *Tanzimattan Günümüze Yabancılaşma*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Ofluoğlu, Gökhan ve Büyükyılmaz, Ozan (2008). *Yabancılaşmanın Teorik Gelişimi ve Tarihsel Süreç İçinde Farklı Alanlarda Görülmesi*, Kamu-İş Dergisi , C. 10, S:1, s: 113-140

Pappenheim, F. (2002). *Modern İnsanın Yabancılaşması*. Çev. Salih Ak, Ankara: Phoenix Yayınevi.

Salış, T. (2012). *Oğuz Atay'ın Romanlarında Yabancılaşma*. Yüksek Lisans Tezi, Ordu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ordu.

Say, Ömer (1995). 1960-1980 Arası Türk Hikâyeciliğinde Yabancılaşma Kavramı. Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.

Şahin, İ. (2011). *Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Romanlarında Yabancılaşma*. Yüksek Lisans Tezi, Ordu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ordu.

Şimşek, Ş.; Çelik, A.; Akgemci, T. ve Fettahlıoğlu, T. (2006). “Örgütlerde Yabancılaşmanın Yöntemi Araştırması”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 17 (569 587).

Tanpınar, Ahmet Hamdi (1978). *Türk Edebiyatı*. C:3, İstanbul: Türk Edebiyatı Yayınları.

Tanpınar, Ahmet Hamdi (1997). *19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Çağlayan Kitabevi.

Tanpınar, Ahmet Hamdi (1998). *Edebiyat Üzerine Makaleler*. Hzl. Zeynep Kerman, İstanbul: Dergâh Yay.

- Taş, Latif (2007). *Yabancılaşma ve Kimlik*. Yüksek Lisans Tezi , İstanbul, : Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İletişim Bilimleri Anabilim Dalı.
- Tekin, Latife (1997). *Gümürlük Akademisi*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Tekin, Latife (2009). *Rüyalar ve Uyanışlar Defteri*. İstanbul: Doğan Kitap.
- Tekin, Latife (2006). *Muinar* (4.Baskı). İstanbul: Everest Yayınları.
- Tekin, Latife (2013). *Ormanda Ölüm Yokmuş* (1.Baskı) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Tekin, Latife (2014). *Unutma Bahçesi* (2.Baskı) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Tekin, Latife (2017). *Aşk İşaretleri* (2.Baskı) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Tekin, Latife (2018). *Buzdan Kılıçlar* (1.Baskı) İstanbul: Can Yayınları.
- Tekin, Latife (2018). *Gece Dersleri* (1.Baskı) İstanbul: Can Yayınları.
- Tekin, Latife (2018). *Berci Kristin Çöp Masalları* (1.Baskı) İstanbul: Can Yayınları.
- Tekin, Latife (2018). *Sevgili Arsız Ölüm* (1.Baskı) İstanbul: Can Yayınları.
- Tezcan, M. (1983). “Eğitimde Yabancılaşma”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, Cilt: 16, Sayı:1
- Tolan, Barlas (1980). *Çağdaş Toplumun Bunalımı Anomi ve Yabancılaşma*, Ankara: Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları.
- Tolan, Barlas (1981). *Çağdaş Toplumun Bunalımı Anomi ve Yabancılaşma*. Ankara: A.İ.T.İ. Yayınları.
- Türküm, S. (1998). “Çağdaş Yaşamda Kişilik ve Kişiler Arası İlişkiler”, *Çağdaş Yaşam Çağdaş İnsan*, Ed. Gürhan Can, A.Ü Yayınları No: 1020 (133-152).

- Ünaldı, H. (2011). *Türk Romanı ve Yabancılaşma: Bir Edebiyat Sosyolojisi Denemesi*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Yalçın, A. (2005). *Siyasal ve Sosyal Değişmeler Açısından Cumhuriyet Dönemi Çağdaş Türk Romanı 1946-2000*. 2. Baskı, Ankara: Akçağ Yayınevi.
- Yalçın, F. (2010). *Tahsin Yücel'in Romanlarında Yabancılaşma ve İroni*. Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Yener Gökçe, A. Z. (2012). *Latife Tekin'in Romanlarında Toplumsal Değişim*. Yüksek Lisans Tezi, Fatih Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yürek, Hasan (2005). Cumhuriyet Dönemi Türk Romanında Modernizmin Yeri. Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Yürek, H. (2008). "Türk Romanında Modernist Etkinin Boyutları", *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt: 28, Sayı: 1 (187-202).
- Zweig, S. (2008). *Dünün Dünyası: Bir Avrupalı'nın Anıları*, Çev. Gülperi Sert, Can Yayınları, İstanbul.

